

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Zdravotně sociální fakulta

**Děti minoritních skupin a jejich aktivity v Salesiánských střediscích
v Teplicích a Českých Budějovicích**

Bakalářská práce

Autor: Martina Špuláková

Vedoucí práce: Mgr. Josef Hošek

12. 5. 2008

Minority group children and their activities in Salesian Centres in Teplice and České Budějovice

In our free time, we pursue activities where we experience delight, pleasure, entertainment and relaxation. The choice is based on our free will. The key functions of leisure time are psychological, social, therapeutic and economic. What is specific about leisure time of children and youth is that pedagogues can encourage them. Leisure time is at the same time a risk factor. The ever increasing number of drug and gambling machine addicted young people shows the potential serious consequences of neglect of leisure-time pedagogical encouragement.

Salesian Youth Centres provide a great opportunity for pedagogues to encourage minority group children (especially Roma children in the Czech Republic) in their leisure-time. The idea behind the centres is to offer leisure-time activities for such „different“ young people looking for different forms of activities, respecting their social structure, i.e. a natural team in which they unite, and offering them an environment where they can socialise in a friendly atmosphere and feel free. Despite their continuously increasing number, the Roma population is a minority showing considerable differences from other nations and nationalities. They are different in terms of race and their ethnic attributes, they live in considerable poverty and have a completely different lifestyle.

The objective of my Baccalaureate thesis is to find out what conditions Salesian Youth Centres in Teplice and České Budějovice create for purposeful opportunities for leisure-time activities for minority group children, whether the offer is sufficient and how the mentality of this ethnic group is taken into account. I also wanted to find out what activities are prioritised by the children and why. I have developed 3 assumptions, where no. 1 is: „Most of the activities are affected by the mentality of the clients who take part in developing the programme“, assumption no. 2: „Minority group children are more active in integrating into occasional and spontaneous interest activities rather than regular interest activities“, and assumption no. 3: „Minority group children integrate mostly into interest, cultural and sports activities. They rarely

integrate into natural science and craftsmanship.“ A quantitative method of inquiry was applied to collect the required data on the specific topics. I chose 2 techniques, i.e. an inquiry focusing on minority group children and a controlled interview with leisure-time pedagogues. To confirm or disprove the assumptions, I had to evaluate all the inquiry questions and those in the controlled interview. My research has confirmed assumption No. 1 and 3, and disproves assumption no.2.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Děti minoritních skupin a jejich aktivity v Salesiánských střediscích v Teplicích a Českých Budějovicích vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v příložené bibliografii.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích .....

.....

podpis studenta

Poděkování

Děkuji tímto vedoucímu mé bakalářské práce Mgr. Josefu Hoškovi za cenné rady, postřehy a čas, který mi věnoval. Mé poděkování patří také pedagogům volného času ze Salesiánských středisek v Teplicích a v Českých Budějovicích, kteří se zúčastnili mého výzkumu. Děkuji všem ostatním, kteří mi nějakým způsobem pomohli a všem blízkým, kteří mě podpořili.

OBSAH

1	SOUČASNÝ STAV	8
1.1	VYMEZENÍ POJMU VOLNÝ ČAS	8
1.1.1	<i>Funkce volného času.....</i>	10
1.1.2	<i>Volný čas dětí a mládeže.....</i>	10
1.1.3	<i>Historický význam volného času.....</i>	13
1.1.4	<i>Rodina jako výchovný činitel ve volném čase.....</i>	13
1.2	VÝCHOVA VE VOLNÉM ČASE, VÝCHOVA MIMO VYUČOVÁNÍ	14
1.2.1	<i>Pedagogika volného času .....</i>	16
1.2.2	<i>Funkce výchovy mimo vyučování.....</i>	17
1.2.3	<i>Instituce pro výchovu mimo vyučování.....</i>	19
1.2.4	<i>Zájmové činnosti.....</i>	21
1.2.5	<i>Vztah a komunikace ve výchově mimo vyučování.....</i>	23
1.3	PROBLÉMY VOLNÉHO ČASU	23
1.4	KONGREGACE SALESIÁNŮ DONA BOSCA	24
1.4.1	<i>Don Bosco.....</i>	25
1.4.2	<i>Kongregace Salesiánů dona Bosca v České republice .....</i>	25
1.4.3	<i>Salesiánský výchovný styl .....</i>	26
1.4.4	<i>Salesiánská střediska mládeže .....</i>	27
1.5	ROMSKÉ ETNIKUM	28
1.5.1	<i>Etnická a národnostní menšina.....</i>	28
1.5.2	<i>Rom, Cikán .....</i>	29
1.5.3	<i>Demografické údaje.....</i>	29
1.5.4	<i>Historie Romů.....</i>	30
1.5.5	<i>Romská rodina.....</i>	32
1.5.6	<i>Typické znaky romského myšlení .....</i>	33
1.5.7	<i>Romové a majoritní společnost.....</i>	35
2	CÍLE PRÁCE A HYPOTÉZY	37
2.1	CÍL PRÁCE.....	37
2.2	HYPOTÉZY	37
3	METODIKA	38
3.1	METODICKÝ POSTUP	38
3.2	CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU.....	38
4	VÝSLEDKY	40

4.1	VYHODNOCENÍ DOTAZNÍKU PRO DĚTI MINORITNÍCH SKUPIN V SALESIÁNSKÝCH STŘEDISCÍCH V TEPLICÍCH A V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH.	40
4.2	VYHODNOCENÍ ŘÍZENÉHO ROZHOVORU S PEDAGOGY VOLNÉHO ČASU V SALESIÁNSKÝCH STŘEDISCÍCH V TEPLICÍCH A V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH	56
4.2.1	<i>Rozhovory s pedagogy volného času v Salesiánských střediscích v Teplicích a v Českých Budějovicích</i>	72
5	DISKUZE	82
6	ZÁVĚR	90
7	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	92
8	KLÍČOVÁ SLOVA	97
9	PŘÍLOHY	98

ÚVOD

Volný čas se postupem času stává velmi významnou oblastí života a výchovy dětí a mládeže. Je příležitostí pro využití vhodných aktivit a zároveň rizikem, neboť nevhodné využití volného času se stává živnou půdou pro vznik a rozšíření sociálně patologických jevů ve společnosti. Volný čas dětí a mládeže by měl vedle relaxační, kompenzační a regenerační funkce plnit funkci výchovnou a sociálně preventivní.

Volný čas dětí a mládeže ovlivňuje v první řadě rodina, vrstevníci, škola; dále pak instituce, které nabízejí širokou škálu volnočasových aktivit. Nabídka těchto aktivit se svou náplní stále více přibližuje současným dětem, jejich potřebám a přáním. Je nutné přistupovat k jednotlivým dětem individuálně, tedy brát v úvahu různé individuální zvláštnosti dětí, jiných kultur apod. Volný čas v současnosti nabývá na důležitosti; je potřeba jej trávit efektivně a aktivně.

Téma dětí minoritních skupin a jejich aktivity na salesiánských střediscích mládeže v Teplicích a Českých Budějovicích jsem si vybrala záměrně, protože považuji toto téma za stále aktuální, žhavé, ožahavé. Děti minoritních skupin, tedy u nás především romské děti, mají specifickou kulturu a vyžadují specifický přístup. V posledních několika letech tato problematika vystupuje do popředí, projevují se snahy a hledají se cesty, jak tuto problematiku komplexně řešit.

Pocházím ze severních Čech, kde je výskyt Romů velký, kde stojím této problematice tváří v tvář každý den. Proto jsem si pro svoji práci vybrala právě romské etnikum a město Teplice, konkrétně tedy salesiánské středisko mládeže, kde s romskými dětmi pracuji. Dále salesiánské středisko mládeže v Českých Budějovicích, kde studuji, protože je na opačném konci naší republiky. Chci tak prozkoumat tuto problematiku ve dvou regionech a objektivně posoudit podmínky pro smysluplné trávení volného času dětí minoritních skupin, smysl a význam této činnosti.

1 SOUČASNÝ STAV

Motto:

Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy uznávají právo dítěte na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti odpovídající věku, jakož i svobodnou účast na kulturním životě.

(Úmluva o právech dítěte - OSN 1989)

1.1 Vymezení pojmu volný čas

Volný čas, Leisure time, Freizeit, tempo libero, loisirs, svobodnoje vremja, czas wolny, má být prospěšný jedinci i celé společnosti. **(13)** Jak uvádí Pávková, J. **(22)** volný čas je doba, která nám zbývá po splnění povinností. Je to oblast naší svobodné volby. Zahrnuje činnosti, které vykonáváme dobrovolně, rádi, přinášejí nám radost a uspokojení. Dále je volný čas definován jako čas, v němž si člověk svobodně volí a dělá takové činnosti, které mu přinášejí jednak radost, potěšení, zábavu a odpočinek, tak i obnovují a rozvíjejí jeho tělesné a duševní schopnosti. Je to čas, kdy je člověk sám sebou, kdy koná převážně svobodně a dobrovolně činnosti pro sebe, popř. pro druhé, ze svého vnitřního popudu a zájmu. **(20)**

Nejčastěji je volný čas chápán jako osvobození od práce, jako čas, kdy se člověk zbaví pracovních povinností. Člověk má v životě mnoho povinností. Některé zaručují, že přežije, tedy že bude mít co jíst a kde spát. Kromě doby plnění povinností existuje i doba, kdy nemusí pracovat, kdy si může svobodně zvolit činnost, které se bude věnovat třeba jen pro své potěšení. Existuje i vnímání volného času jako časového prostoru, kdy je volný čas jakousi dobou "navíc". V této době se člověk může věnovat vybraným činnostem po splnění pracovních povinností. **(26)**

Jak uvádí Pieper, J. **(23)** ...volný čas je právě ne-aktivitou. Je mlčením. Je nepříložením ruky k dílu.

Jak uvádí Spousta, V. **(27)** specifčnost volného času tkví právě ve svobodné volbě jedince při výběru nejrůznějších aktivit provázených intenzivními prožitky, novými životními zkušenostmi a pocitem volnosti, svobody, radosti a štěstí ze smysluplně prožívaného života.“

Jak uvádí Slepíčková, I. **(26)** k tomu, aby se jednalo o volný čas, musejí být současně splněny čtyři podmínky:

- a) v danou chvíli jedinec nemá vůči ničemu a nikomu žádné povinnosti,
- b) prováděná činnost je výsledkem svobodného výběru,
- c) činnost přináší uspokojení a
- d) v dané kultuře je prováděná činnost považována za činnost ve volném čase.

Uvádějí se dva hlavní směry v chápání termínu volný čas:

- Negativní pojem – v tomto smyslu znamená volný čas zbývající dobu celkového denního průběhu, která zůstala po studijně nebo pracovně podmíněném čase, úkolech v domácnosti a po uspokojení základních fyziologických potřeb.
- Pozitivní pojem – volný čas je charakterizován jako disponibilní časový prostor, ve kterém by volný čas mohl pro jedince znamenat svobodu. Je dobou, v níž se může individuum nezávisle na jakýchkoli povinnostech svobodně realizovat a dělat to či ono, k čemu jej nikdo nenutí a k čemu též není podvědomě nuceno. **(31)**

Volný čas je odlišně chápán a kvalitativně strukturován u různých jedinců i skupin. Svou roli hraje pohlaví, věk, profese, vztah k pracovnímu procesu, stupeň vzdělání a hlavně pak kombinace těchto faktorů. **(28)**

U činností, které jsou vykonávány ve volném čase je důležitý pocit úspěšnosti. Proto je také významné, abychom se ve volném čase věnovali těm činnostem, ze kterých pocit úspěšnosti máme. **(27)** Jak uvádí Zámečnicková, P. **(34)** volný čas a činnosti s ním spojené tvoří zásadní oblast v našem životě. Právě tyto aktivity dávají našemu životnímu způsobu širší rozměr ve smyslu pestrosti a jeho bohatosti.

Jak uvádí Slepíčková, I. **(26)** volný čas se mění společně se změnami hodnot společnosti. Volný čas již dnes není výsadou výše postavených sociálních vrstev, přesto se ale sociální postavení a příslušnost k určité sociální skupině do volného času promítá.

Ten, kdo má hodně volného času a potažmo i hodně peněz, může se ve volném čase věnovat čemukoliv, jsou do jisté míry ve volbě svobodnější než ti, kteří nemají dobré finanční zázemí. S tím souvisí i skutečnost, že sociálně slabé rodiny nemají dostatek financí na kvalitní zajištění svých dětí ve volném čase. **(1)**

1.1.1 Funkce volného času

Hlavní funkcí volného času je funkce psychologická, sociální, terapeutická a ekonomická. Dále k nim lze řadit relaxaci, regeneraci, kompenzaci, sociální prevenci a výchovu. Volný čas má sloužit k odpočinku, zábavě a rozvoji osobnosti. **(12)**

1.1.2 Volný čas dětí a mládeže

Z hlediska dětí a mládeže nepatří do volného času vyučování ani s ním spojené činnosti, sebeobsluha, základní péče o zevnějšek a osobní věci, povinnosti spojené s provozem rodiny, domácnosti, výchovného zařízení i další uložené vzdělávání a další časové ztráty. Součástí volného času nejsou ani činnosti, které zabezpečují biologickou existenci člověka (jídlo, hygiena, spánek). **(22)**

Specifickou zvláštností volného času dětí a mládeže (podle Úmluvy o právech dítěte je dítětem jedinec mladší 18 let a mládeží je u nás označována věková skupina 18-26 let) je jeho pedagogické ovlivňování, které je z výchovných důvodů žádoucí. **(20)** Děti nemají dostatek zkušeností, nedovedou se dobře orientovat ve všech oblastech zájmových činností, potřebují citlivé vedení. Toto vedení má být nenásilné, nabízené činnosti pestré a přitažlivé a účast na nich dobrovolná, aby bylo pedagogické ovlivňování účinné. Míra ovlivňování volného času závisí na věku dětí, na jejich mentální a sociální vyspělosti i na charakteru rodinné výchovy. **(22)**

Pokud chceme vymezit oblast volného času dětí základní školy, musíme nejprve odečíst dobu spojenou s povinnou školní docházkou od veškerého denního času, ale ani celý prostor mimo povinné školní vyučování nemůžeme ještě považovat za volný čas dítěte. Existují totiž biologicky a společensky nutné činnosti, které řadíme k povinnostem. Teprve prostor, který získáme po vyčlenění těchto povinností považujeme za volný čas. **(5)** Jak uvádí Bláha, V. **(5)** pod pojmem volný čas dětí – žáků základní školy chápeme čas, který jim zůstává k dispozici k relativně svobodnému

využití po splnění povinností, plynoucích jim z povinné školní docházky, a po vykonání všech dalších uložených společensky nutných prací a činností, vyplývajících pro ně z potřeby realizace biologické a společenské existence.

Jak uvádí Slepíčková, I. **(26)** nárůst volného času je spojován s rozvojem hospodářství a technickým pokrokem, které přinesly úsporu práce nejen v zaměstnání, ale i např. při práci v domácnosti. Právě děti a mládež mají relativně hodně volného času a společnost by měla mít zájem na tom, jak děti svůj volný čas tráví. Na prvním místě je to záležitost rodiny. Ovšem názor, že výchovu dětí a mládeže ve volném čase plně zabezpečí rodina, je mylný. Pro tuto funkci má kromě nedostatku času i nedostatečné materiální vybavení a odbornou kvalifikaci. **(22)** Pokud člověk naopak nemá dostatek volného času nebo má volný čas špatně zorganizován, může docházet k deprivaci v uspokojování některých potřeb, zvláště u dětí. **(27)**

Sféru volného času, který využíváme v rodině, řadíme z pedagogického hlediska do oblasti rodinné výchovy, sféru volného času, jež je organizovaný školou a jinými institucemi nebo organizacemi, řadíme do oblasti výchovy dětí v době mimo vyučování. **(5)**

Je bohužel pravdou, že někteří mladí lidé volný čas využívat nemohou, jiní volný čas odmítají a někdo volný čas využít neumí. Souvisí to s prohlubováním společenské nerovnosti, rasismu ve vztahu k tradičním menšinám i novým imigrantům. V případě naší republiky jde především o soužití s romským etnikem. Velkou překážkou v mnoha zemích světa je předčasný vstup mladých lidí do pracovního procesu. K odmítání volného času dochází z vlastního rozhodnutí nebo tlakem ekonomického či sociálního postavení. Některé děti, mladí lidé po škole či po práci volný čas mají, neumí ho však využít, orientovat se v nabídce aktivit. Velkou podporou by pro děti a mladé lidi měli být právě dospělí, kteří by je měli směřovat k tomu, aby dokázali realizovat svůj volný čas pozitivně, měli by pro děti a mladé lidi vytvářet dostatek přitažlivých nabídek. **(12)**

Děti tráví svůj volný čas ve velmi různorodém prostředí. Může jím být například domov, škola, různé společenské organizace nebo instituce. Velmi často prožívají děti své volné chvíle ve veřejných prostranstvích, venku, na ulici, často bez dohledu,

dokonce i bez zájmu dospělých. Tato situace není uspokojivá, je tím ohrožena výchova a často i bezpečnost dětí. **(22)** Velká část dětí dokáže svůj volný čas využívat aktivně, organizovaně a hodnotně. Existují však skupiny dětí, které jej plnohodnotně nevyužívají. Často provozují činnosti v partě nebo inklinují k sociálně patologickým jevům či propadají patologickým závislostem. **(34)** Proto je třeba děti a mládež vést a připravovat k efektivnímu využívání volného času. Nuda a zahálka nejsou ve způsobu života žádoucí. Nudu řadíme do tzv. patologie volného času, která může inklinovat k některým sociálně patologickým jevům. **(34)** Jak uvádí Bartoš, V. **(4)** v případě dětí a mladistvých, kteří ještě nedospěli do stádia autonomního životního postavení, jsou všechny úkony, a to i ty, které jsou často náplní jejich mimoškolního času, tj. i volného času, závislé na jisté míře organizace, dohledu a cíleného výchovného působení. Volný čas dětí a mládeže je tedy vždy v určité míře pedagogicky ovlivňován. Pokud má být volný čas dětí a mládeže a jeho obsah skutečně účinný, musí být organizován, metodicky i formálně veden tak, aby dítě (mladistvý) prožívalo pocity, které jsou volnému času vlastní. Dítě musí mít pocit svobody, sebeuplatnění, pocit odpočinku a relaxace. **(4)**

Jak uvádí Pávková, J. **(22)** volný čas dětí a mládeže a péče o něj má z pedagogického hlediska dva úkoly:

1. Bezprostřední naplňování volného času smysluplnými aktivitami rekreačními i výchovně vzdělávacími – tedy výchova ve volném čase.
2. Výchova k volnému času, která jedince seznámí s množstvím zájmových aktivit, poskytne mu v nich základní orientaci a pomůže mu na základě vlastních zkušeností v různých oborech najít oblast zájmové činnosti, která mu dá možnost uspokojení a seberealizace; vytváří tedy návyky pro budoucí trávení volného času.

Volný čas dětí a mládeže je zároveň rizikovým faktorem. Jeho množství relativně vzrůstá, avšak kvantita neznamená nárůst kvality. Zanedbání pedagogického

ovlivňování volného času by mělo své nedozírné následky, což dokazuje narůstající závislost mladé generace na drogách a hracích automatech. (22)

1.1.3 Historický význam volného času

Od antiky až po středověk tvořilo roční pracovní dobu přibližně 2 500 hodin, což představuje časový prostor 150-175 svátečních dnů, kdy byla práce většinou zastavena. (30)

Po tisíciletí byl člověk plně zaměřen na činnosti, které zajišťovali jen jeho přežití. S nástupem dělby práce a posléze se stratifikací společnosti do vrstev se u lidí postupně vytvářel prostor, kdy jedinec nesoustředil všechny čas jen na práci nutný k vlastnímu přežití, ale získal i čas pro své záliby. S nástupem renesance a později po Velké francouzské revoluci, bylo téma volného času více zpracováváno jak ve vědeckých statích, tak i v krásné literatuře. Důležitým mezníkem pro rozvoj volného času byl boj průmyslového dělnictva za postupné zkracování pracovní doby. (4) Jak uvádí Vážanský, M. (31) volný čas se stal aktuální pro velkou část industrializované společnosti teprve zavedením osmihodinového pracovního dne, to znamená od první světové války.

1.1.4 Rodina jako výchovný činitel ve volném čase

Jak uvádí Zámečnicková, P. (34) rodina má své nezastupitelné místo a úkoly při výchově dětí. Odpovědnost rodiny za výchovu svých dětí vychází z historických a kulturních tradic života společnosti a je zakotvena v jejich právních normách.

Při posuzování sociálních vlivů ve volném čase hraje rodina úplně prvotní roli. Rodiče jsou pro své děti prvními vzory. Děti od svých rodičů přebírají jejich životní styl. (22) Rodina je primární sociální skupinou a pro velkou skupinu dětí a mladistvých je také prvotním prostředím volnočasového života a výchovy, které se zásadně podílí na formování osobnosti dítěte. (12) Zaměření rodičů k určitým hodnotám zásadně ovlivňuje životní způsob rodiny. Hodnotová orientace rodičů výrazně ovlivňuje hodnotovou orientaci dětí. (34)

V období dospívání narůstá význam vrstevnických skupin a rodina v žádném případě nemůže uspokojit tuto přirozenou potřebu dětí a dospívajících sdružovat se ve

skupinách vrstevníků. **(22)** Rodiče slouží svým dětem především jako vzory, které mohou být buď pozitivní nebo negativní. Rodiny, které svoji výchovnou funkci neplní dobře nebo vůbec, se často vyznačují nezájmem o to, jak jejich dítě tráví svůj volný čas. Školy, výchovná zařízení i další subjekty mají tento nedostatek v rodině do jisté míry kompenzovat kvalifikovaným pedagogickým vedením. V případě, že se to nepodaří, je zvýšené nebezpečí, že se dítě dostane do vlivu nežádoucí vrstevnické skupiny, kde je ohrožen jeho vývoj. **(22)**

Jak uvádí Pávková, J. **(22)** pro formování vztahu k volnému času jsou důležité některé skutečnosti:

- o jaký typ rodiny se jedná, jaký je způsob rodinného soužití, zda se jedná o rodinu malou nebo velkou, uzavřenou či otevřenou, jaký je věk rodičů i dětí, počet dětí, jejich pohlaví, styl rodinné výchovy apod.;
- jaké jsou zájmy rodičů, jak si je navzájem tolerují, jaký význam se jim přikládá, i kolik finančních prostředků jsou svým koníčkům i koníčkům dětí ochotni věnovat.

Jak uvádí Spousta, V. **(28)** disponovat volným časem dítěte pokládají za samozřejmé ti, kteří o ně pečují, a to jak z hlediska materiálního, tak duchovního. Matka dovoluje dítěti bavit se hrou, která je pro ně zároveň i učením, otec vede dítě k rozmanitým činnostem, které ovšem musí odpovídat jeho věku a schopnostem. Později disponuje volným časem dítěte – školáka učitel, který mu ukládá úkoly i mimo vyučování. Postupně u dítěte vznikají zájmy, které se pokouší realizovat samo v čase, jež mu zbývá po splnění povinností.

1.2 Výchova ve volném čase, výchova mimo vyučování

Jak uvádí Pávková, J. **(22)** záměrné a cílevědomé působení na člověka, nejčastěji na dítě, nazýváme výchovou. Pojem výchova mimo vyučování nahradil starší termíny „mimotřídní“ a „mimoškolní“ výchova. **(5)**

Jak uvádí zákon č. 76/1978 Sb. o školských zařízeních **(32)** v §17 odst. 1, výchova mimo vyučování tvoří organickou jednotu se školní výchovou. Jejím úkolem je poskytnout žákům po vyučování aktivní odpočinek, rozvíjet jejich osobité schopnosti,

nadání a zájmy, vést je k účasti na společenském životě přiměřeně jejich věku a pomáhat jim při přípravě na vyučování.

Výchova dětí a mládeže v době mimo vyučování vede jedince k vhodnému využívání volného času, formování jeho zájmů, uspokojování a kultivování lidských potřeb, rozvíjení specifických schopností a žádoucích vlastností osobnosti. **(34)** S výchovou k volnému času a výchovou ve volném čase je nejlepší začít od útlého věku, dále pokračovat ve škole, kde žák přijímá již zpracované a utříděné informace. **(27)** Klíčovou roli při výchově dětí hraje rodina. Na výchovné působení rodiny navazují a zároveň je doplňují předškolní zařízení, později škola jako jeden z nejvýznamnějších výchovných činitelů. V době mimo vyučování se na výchově dětí společně s rodinou podílejí instituce pro výchovu mimo vyučování. **(22)**

Jak již bylo uvedeno, na výchově dětí v době mimo vyučování se podílí rodina, škola, zařízení pro výchovu mimo vyučování, některé další subjekty a jiné společenské vlivy. Pávková, J. **(22)** vymezuje pojem výchova mimo vyučování takto:

- probíhá mimo povinné vyučování,
- probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny,
- je institucionálně zajištěná,
- uskutečňuje se převážně ve volném čase.

Zařízení pro výchovu mimo vyučování pracují s dětmi a mladými lidmi s dobrým sociálním statusem i těmi, kteří potřebují preventivní podporu nebo již reedukaci a resocializaci. Mluvíme především o příslušnících většinového etnika i minorit (u nás zejména romské etnikum). Zařízení pro výchovu mimo vyučování se snaží i tyto jedince získávat pro smysluplné volnočasové činnosti, popř. pro společné činnosti různých etnických skupin. **(12)**

V dnešní době používáme pro výchovu ve volném čase, výchovu prostřednictvím aktivit volného času a výchovu k volnému času souhrnný pojem – pedagogika volného času. **(12)**

1.2.1 Pedagogika volného času

Kromě pojmu výchova mimo vyučování se často používá termín pedagogika volného času. Oba pojmy nejsou synonyma, ale mají k sobě velmi blízko. V prvním případě jde o označení jedné z oblastí výchovy, v druhém případě o vědní obor zabývající se teoretickými i praktickými aspekty výchovy ve volném čase. **(22)**

Jak uvádí Vážanský, M. **(31)** pedagogika volného času jako disciplína o volném čase, pro volný čas a ve volném čase, shromažďuje poznatky, informace, dovednosti a praktické zkušenosti, hledá cesty a přístupy pro zajištění optimální přípravy ke smysluplnému trávení volného času a zabývá se konkrétním pěstováním změněné kvality života.

Jak uvádí Hofbauer, B. **(12)** posláním pedagogiky volného času je analyzovat dosavadní vývoj právě uvedených oblastí, vnášet do nich nové podněty a iniciativy a harmonizovat jejich řešení, děti a mladé lidi uschopňovat k tomu, aby se za pomoci dospělých (rodičů, vychovatel, animátorů) a později i samostatně učili vhodné aktivity a realizační způsoby správně volit a zvládat tak, aby byly ve prospěch rozvoje jich samých, jejich sociálního okolí, společnosti, přírody.

Pedagogické ovlivňování volného času umožňuje vést jedince k racionálnímu využívání volného času, dále formovat hodnotné zájmy, uspokojovat a kultivovat významné lidské potřeby, rozvíjet specifické schopnosti a upevňovat žádoucí morální vlastnosti. Dalším důležitým úkolem výchovy mimo vyučování je rozvíjení potřeby celoživotního vzdělávání, zejména v souvislosti se zájmovou orientací člověka. Vhodné pedagogické ovlivňování volného času dětí a mládeže je jednou z účinných forem prevence závažných výchovných problémů dětí, jako jsou například projevy agresivity, záškoláctví, drogová závislost, gamblerství, závislost na virtuální a droze, problémy v oblasti sexu apod. **(22)**

Pedagog volného času je výchovným pracovníkem, který je schopen výchovně působit ve volném čase všech věkových, sociálních, profesních, národnostních a náboženských vrstev a skupin. Při práci s určitou sociální skupinou by měl pedagog volného času vždy znát její potřeby a zájmy. Díky tomu jasně ví, co jí prospívá a co škodí, k čemu má směřovat. **(27)** Pro pedagoga, který pracuje s dětmi a mládeží v době

mimo vyučování, je rozhodující, aby dokázal vytvořit bezpečné a tvořivé ovzduší, aby dbal o uspokojování individuální potřeb a rozvoj zájmů a specifických schopností jednotlivců. K tomu je ovšem nezbytné, aby měl pochopení a zájem o děti jako individua, dokázal je motivovat, podporoval jejich tvořivost a zájem o činnost i vzdělávání. V porovnání s učitelem není vázán osnovami a klasifikací, což mu poskytuje velký prostor pro pedagogickou tvořivost a použití kladné motivace. (22) Jak uvádí Pávková, J. (22) úspěšný může být jen ten vychovatel, který má děti rád, dokáže s nimi vytvořit kladné vztahy a získat si jejich důvěru.

1.2.2 Funkce výchovy mimo vyučování

Jak uvádí Pávková, J. (22) výchova mimo vyučování jako specifická oblast výchovného působení plní funkci výchovně-vzdělávací, preventivní, zdravotní a sociální.

- **Výchovně-vzdělávací funkce**

Na plnění výchovně-vzdělávací funkce je kladen zvláště velký důraz. Jednotlivé instituce se podílejí na rozvíjení schopností dětí a mládeže, na usměrňování a uspokojování jejich zájmů a potřeb, na formování žádoucích postojů a morálních vlastností. Ke společensky žádoucímu využívání volného času, k získávání nových vědomostí, dovedností i návyků a tím i k rozvoji poznávacích procesů a k celoživotnímu vzdělávání se děti motivují prostřednictvím zajímavých a pestrých činností. Úspěchy v zájmových činnostech jim potom přinášejí pocit uspokojení, příležitost k seberealizaci a přiměřenému sebehodnocení. (22)

- **Preventivní funkce**

Jak uvádí Pávková, J. (22) prevence sociálně-patologických jevů u dětí a mládeže je směřována do následujících oblastí:

- drogová závislost, alkoholismus a kouření;
- kriminalita a delikvence;
- virtuální drogy (počítače, televize, video);
- patologické hráčství (gambling);

- záškoláctví;
- šikanování, vandalismus, a jiné formy násilného chování;
- xenofobie, rasismus, intolerance.

Prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže je chápána ve třech rovinách:

A) *Primární prevence* je určena té části populace, která není kriminálně riziková a ani narušená.

B) *Sekundární prevence* zahrnuje veškeré aktivity zaměřené na kriminálně rizikové jedince a skupiny. U těchto jedinců a skupin je zvýšená pravděpodobnost, že se stanou nositeli kriminální činnosti. Sekundární prevence se vztahuje také na ty, u nichž je vyšší pravděpodobnost, že se stanou oběťmi kriminální činnosti (např. minoritní skupiny nebo děti z míst se zvýšenou kriminalitou).

C) *Terciární prevence* usiluje o zabránění recidivy u těch, kteří jsou již negativními jevy zasaženi. **(22)**

Výchova mimo vyučování zásadně přispívá k prevenci společensky nevhodných forem chování. **(6)** Prevence je zaměřena celkově na sociální prostředí, dále na příčiny a podmínky vzniku závadového jednání a jeho recidivy. Jakýkoli přístup k problémům dětí a mládeže (drogy, delikvence, nezaměstnanost...) musí obsahovat všechny tyto tři preventivní složky. **(22)**

- Zdravotní funkce

Tuto funkci plní instituce pro výchovu mimo vyučování zejména tím, že v průběhu dne střídají činnosti různého charakteru (duševní a tělesné činnosti, práce a odpočinek, činnosti organizované a spontánní). Zvlášť velký zdravotní význam má poskytování příležitostí k vydatnému pohybu na čerstvém vzduchu. Pohybové, tělovýchovné a sportovní činnosti ve volném čase mají kompenzovat dlouhé sezení při vyučování. **(22)**

- Sociální funkce

Jak uvádí Pávková, J. **(22)** ovlivňováním volného času dětí a péčí o ně zbavují rodiče do značné míry starostí v době, kdy jsou v zaměstnání nebo mají jiné povinnosti.

1.2.3 Instituce pro výchovu mimo vyučování

Děti a mládež mohou volný čas trávit v rodině, mimo rodinu a školu – tedy individuálně, dále ve skupině vrstevníků nebo v institucích pro volný čas, mezi než patří:

- občanská sdružení dětí a mládeže
- občanská sdružení a další nevládní organizace pracující s dětmi a mládeží
- tělovýchovné spolky
- školní družiny
- školní kluby
- střediska pro volný čas (Domy dětí a mládeže a Stanice zájmových činností)
- komerční organizace (sportovní a kulturní organizace apod.). **(15)**

Školní družiny se zaměřují na práci s dětmi prvního stupně základní školy. Velký význam má výchovná a zdravotní funkce, v neposlední řadě pak sociální funkce, protože toto zařízení zajišťuje sociální péči a bezpečnost dětí v době, kdy jsou rodiče v zaměstnání.

Školní kluby pracují s dětmi středního školního věku, tedy se žáky druhého stupně základní školy. Vycházejí z větší samostatnosti dětí a pracují plně na principu dobrovolnosti. Hlavní smysl školních klubů je v zájmové činnosti – v pravidelných kroužcích, souborech, tělovýchovných oddílech nebo v průběžné nabídce spontánních aktivit v prostorách klubu.

Střediska pro volný čas dětí a mládeže zahrnují jednak domy dětí a mládeže a také stanice zájmových činností, jsou zaměřena především na realizaci specializovaných zájmových činností pod odborným pedagogickým vedením. Organizují pravidelnou zájmovou činnost v kroužcích i příležitostnou zájmovou činnost, dále soutěže pro talentované děti, prázdninové tábory, nabízejí spontánní aktivity na hřištích, v hernách apod.

Domovy mládeže jsou zařízení, které kromě výchovné péče, ubytování a stravování žáků středních škol, kteří vzhledem ke vzdálenosti zvolené školy od místa

trvalého bydliště nemohou denně dojíždět, zajišťují také smysluplné využívání volného času mládeže.

Dětské domovy jsou zařízeními ústavní výchovy a mají kromě jiného dbát o hodnotné využívání volného času a o rozvíjení zájmů dětí a mládeže. Do dětských domovů jsou umisťovány děti od 3 do 18 let, popřípadě do ukončení profesní přípravy, o které se rodina z nějakého důvodu nechce, nemůže nebo neumí postarat. Největší snahou pedagogů v tomto případě je, aby tyto děti prožívaly volný čas podobným způsobem jako děti žijící v rodinách.

Výchovou dětí a mladých lidí v době mimo vyučování se v současné době opět intenzivně zabývají církve a náboženská společenství. Typickým příkladem církevního zařízení pracujícího s dětmi a mládeží jsou salesiánská střediska mládeže, která prostřednictvím činností ve volném čase realizují výchovu v duchu křesťanských myšlenek a hodnot. (22)

1.2.3.1 Střediska pro volný čas dětí a mládeže

Vyhláška č. 432/1992 Sb., o střediscích pro volný čas dětí a mládeže v § 1 vymezuje pojem středisko pro volný čas dětí a mládeže. Střediska pro volný čas dětí a mládeže jsou podle této vyhlášky příspěvkovými organizacemi a zřizují se jako domy dětí a mládeže s širokou zájmovou působností nebo jako stanice zájmových činností specializované na konkrétní zájmové oblasti. (16)

Domy dětí a mládeže (dále jen DDM) jsou zřizovány ze zákona č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. Jsou zřizovány jako jedna z možných forem středisek pro volný čas dětí a mládeže. Mají naplňovat dvě základní funkce: rekreační a výchovně-vzdělávací. Druhou formou jsou stanice zájmových činností, které se specializují jen na určité konkrétní zájmové oblasti. DDM a stanice zájmových činností jsou řazeny do sítě škol a školských zařízení. Na základě toho jim vyplývá nárok na státní příspěvek na činnost. Zřizovateli DDM může být školský úřad, obec, církev, soukromý nebo jiný subjekt. (22)

Vyhláška MŠMT ČR č. 432/1992 Sb., o střediscích pro volný čas dětí a mládeže v § 2 v odst. 1-5 stanovuje poslání a činnosti středisek pro volný čas dětí a mládeže:

- pravidelná zájmová činnost
- příležitostná zájmová činnost
- prázdninová činnost
- individuální práce s talenty
- organizace soutěží a přehlídek
- spontánní činnost
- poskytování odborné pomoci. **(16)**

1.2.4 Zájmové činnosti

Zájmovými činnostmi rozumíme aktivity zaměřené na uspokojování a rozvíjení individuálních potřeb, zájmů a schopností jedince. Podílí se na formování jeho názorů, postojů a přesvědčení. **(34)** Zájmové činnosti lze považovat za nejdůležitější součásti obsahu výchovy mimo vyučování. Základními zájmovými činnostmi jsou činnosti společenskovední, přírodovědné, pracovní-technické, tělovýchovné, sportovní, estetickovýchovné. Zájmové činnosti dělíme na činnosti společenskovední, pracovní-technické, přírodovědně-ekologické, estetickovýchovné, tělovýchovné, sportovní a turistické. Významné a lákavé jsou dnes i činnosti spojené s výpočetní technikou. **(22)**

Zájmové činnosti se vyvíjejí a jejich obsah se mění nejen s věkem, ale i podle náročnosti práce či specializovanosti zájmové činnosti. Děti v předškolním věku se zajímají především o činnost samu. V mladším školním věku je nutné dětem předkládat jednotlivé činnosti k výběru, děti objevují různé zájmové oblasti, zpravidla jsou jejich zájmy krátkodobé. S přibývajícím věkem se zájmy více specializují. Dospívající věnují svým zájmům velké množství času a své zájmy prožívají velmi intenzivně. Zájmová činnost je předmětem zájmu zařízení výchovy mimo vyučování, které naplňují volný čas dětí a mládeže. Může být pravidelná, příležitostná nebo spontánní. **(22)**

1.2.4.1 Pravidelná zájmová činnost

Pravidelná zájmová činnost je průběžná činnost. Ta se opakuje v pravidelných intervalech. Je organizována v zájmových útvarech (kroužek, klub, soubor, kurz).

- Kroužek – jde o menší zájmový útvar. Jeho činnost se zaměřuje na vnitřní obohacení členů (např. rybářský, modelářský kroužek)

- Klub – jde o zájmový útvar s volnější organizační strukturou než má kroužek (filmový klub)
- Soubor – jde o zájmový útvar, který je charakterizován veřejnou produkcí výsledků činnosti (pěvecký, hudební, taneční, divadelní soubor). Mívá více členů než kroužek.
- Kurz – jde o útvar s vymezenou délkou trvání (zpravidla kratší než jeden rok). Jeho činnost směřuje k osvojení určitého množství vědomostí či dovedností (kurz PC, kurz vaření). **(14)**

Účastníci pravidelné zájmové činnosti seznamují své rodiče, blízké i veřejnost s výsledky činnosti většinou na závěr školního roku, např. formou výstavy, uměleckého vystoupení, přehlídky, sportovní akce. **(12)**

1.2.4.2 Příležitostná zájmová činnost

Do příležitostné zájmové činnosti patří organizované příležitostné nebo cyklické akce. Tyto akce mají rekreační nebo výchovně vzdělávací charakter a jsou organizovány či přímo řízeny pedagogem. Řadíme sem např. přehlídky, výlety, zájezdy, exkurze, divadelní představení apod. **(14)** Tato činnost může probíhat v místním, regionálním, celostátním i mezinárodním měřítku. **(12)**

1.2.4.3 Nabídka spontánních aktivit

Spontánní aktivity jsou činnosti, které jsou jak pedagogicky, tak organizačně nepřímo ovlivňovány pedagogy. **(22)** Spontánní činnosti jsou jednou z oblastí činnosti středisek pro volný čas dětí a mládeže, která je vymezena vyhláškou č. 432/1992 Sb., o střediscích pro volný čas dětí a mládeže. **(15)** Spontánní činnost probíhá individuálně nebo ve skupině podle aktuálního zájmu účastníků. **(12)** Spontánní činnosti nemají pevně stanovený začátek ani konec především z toho důvodu, že jsou vymezeny pouze provozním řádem daného zařízení. Při těchto činnostech zajišťuje pedagog bezpečnost tehdy a tam, kde je to nutné; jinak funguje jako rádce a činnosti motivuje. **(14)** Spontánními aktivitami mohou být otevřené dětské herny, sportoviště, posilovny, poradenská a konzultační střediska apod. **(22)**

1.2.5 *Vztah a komunikace ve výchově mimo vyučování*

Informace nebo dovednosti lze na rozdíl od hodnot a postojů předat zcela anonymně. Hodnoty a postoje, které tvoří jádro výchovy, se dají předat jen určitým vztahem. Vztahy jsou vzájemné a navzájem se ovlivňují. Například vztah mezi dítětem a rodiči se projeví i ve vztahu mezi rodiči a vychovatelem a mezi vychovatelem a dítětem. Vztahy (nebo také sociální klima) se budují jednak prostřednictvím komunikace, ale také tím, že dáme mladým lidem důvěru a umožníme jim převzít spoluodpovědnost (participace). (22)

Na počátku všeho je setkání vychovatele s mladým člověkem. Dokáže-li vychovatel dítě nebo mladého člověka zaujmout, pak vzniká vztah. Výchovné působení tohoto vztahu se projeví tak, že mladý člověk postupně přijme určité hodnoty, o které nám ve výchově jde, za své. Vychovávaný by měl tyto hodnoty v naší praxi vidět, vycítit, zažít. Jak uvádí Pávková, J. (22) nezaujme-li mladého člověka vychovatel, nezaujmou ho ani jeho hodnoty. V ideálním případě celý výchovný cyklus vrcholí tak, že si mladý člověk (vychovávaný) osvojuje vůdcovské dovednosti, je schopen sám organizovat a aktivně působit na další mladé lidi. (22)

System výchovy prostřednictvím vztahu

Setkání→zaujetí osobností vychovatele→navázání vztahu, v němž mladý člověk poznává hodnoty reprezentované vychovatelem→přijímá je, žije podle nich→nakonec je schopen předávat tyto hodnoty dále.

1.3 **Problémy volného času**

Ve spolužití a kulturních rozdílech jiných, zejména mimoevropských etnik, vznikají problémy. Cizí etnika se snaží udržet a rozvíjet národní a kulturní identitu, zároveň se adaptovat na nové prostředí. Velmi důležitá součást tohoto procesu se uskutečňuje právě ve volném čase. V České republice nebyla tato etnická otázka dlouho pocíťována jako problém, nebyla tedy ani aktivně řešena. V současnosti tyto otázky řeší zvláště v některých regionech - v Praze, Brně, Ústí nad Labem, Pardubicích, Rokycanech aj. (22)

Volný čas přináší také problémy, které na jedné straně souvisí se způsobem, jak se svým volným časem jedinec naloží, na druhé straně s podmínkami pro trávení volného času. Je nutné věnovat pozornost zejména faktorům, jako je věk, pohlaví, blízké sociální prostředí (rodina, parta), demografické a přírodní prostředí (velkoměsto, venkov), časová dimenze (pracovní den, dovolená), sociálně ekonomické podmínky (žena v domácnosti, nezaměstnaný, podnikatel), kulturní zvyklosti. (26)

Je nezbytné věnovat zvýšenou pozornost dětem a mládeži, jež se pohybuje především v prostředí rodiny, školy a mezi svými vrstevníky. První vliv má na jedince od ranného dětství rodina. Život současné rodiny je oproti minulosti jiný především v tom, že pro společný život jí zbývá jen volný čas jednotlivých členů. Otázkou je, zda volný čas rodina umí trávit společně. S postupem věku dítěte se připojují i vlivy školy, kamarádi i jednotlivé zájmové organizace. (26)

Je obecně velmi škodlivé, když jedinec volný čas vůbec nemá. Existují různé příčiny, proč tomu tak je. Může to být velké množství povinností nebo špatná organizace práce a celodenního režimu. Dlouhodobé odstranění volného času ze života člověka je kromě jiného neekonomické, neboť pracovní výkonnost díky tomu rychle klesá, zatímco při správném využívání volného času by se měla držet na stejné úrovni. Můžeme v tomto případě mluvit až o patologii volného času, kam řadíme také situace, kdy jedinec není schopen odpočívat (tzv. "workaholic"), nebo nudu (tzv. "alysosis"). (27)

1.4 Kongregace Salesiánů dona Bosca

Vedle institucí pro volný čas dětí a mládeže, které jsem již výše jmenovala, pracuje s dětmi a mládeží také nejrozšířenější řeholní společenství v českých zemích - příslušníci katolické kongregace salesiánů. Tato kongregace byla založena v roce 1851 Giovannim Boskem, 1815-1888. (22) G. Bosko působil v nemocnicích, věznicích, charitativních zařízeních mezi opuštěnou proletářskou mládeží města Turína. Zakládal řemeslnické dílny, a tím vytvářel příznivé podmínky pro pracující mládež. Tato kongregace zřizuje salesiánská střediska mládeže, která se mladým lidem věnují, pečují o vzdělávání, tělesný rozvoj i duchovní život mládeže ve volném čase. (12) Salesiánská

střediska mládeže organizují také činnosti pro rizikové skupiny dětí a mládeže (např. pro romské děti). (22)

1.4.1 Don Bosco

Don (Giovanni) Bosco (1815-1888) je považován za průkopníka sociální pedagogiky, neboť celý svůj život věnoval výchově zanedbaných chlapců v Turíně. Jeho kongregace byla nakonec schválena papežem a on sám byl po smrti svatořečen. Byl jmenován patronem mládeže. (22)

Během několika let se kolem dona Boska shromáždilo přes 500 chlapců, kteří u něj našli chybějící domov, prostor pro hru, zábavu a vzdělání. Tak vznikla tzv. oratoř v turínské čtvrti Valdocco (odtud tzv. „valdocká oratoř“). Na rozrůstající se oratoř už don Bosco nestačil sám, a proto se obklopil kněžími a laiky. Později z chudých chlapců vytvořil Společnost svatého Františka Saleského, která se dnes nazývá také Kongregace Salesiánů dona Boska. Členové této kongregace jsou zjednodušeně nazýváni salesiáni. Na náboženství, rozumu a laskavosti don Bosco postavil svou pedagogickou metodu, která se vyznačovala stálou přítomností vychovatele mezi chlapci a rodinnou atmosférou. Salesiáni dnes působí v 122 zemích. Kongregaci tvoří 93 organizačních celků, které se nazývají provincie a vizitatorie. (24)

1.4.2 Kongregace Salesiánů dona Bosca v České republice

Činnost salesiánů v českých zemích začala roku 1927 díky prvnímu českému salesiánovi P. Ignácovi Stuchlému (1869-1953). Po jeho příchodu do Čech se vytvářely ústavy pro chlapce, které byly srovnatelné s dnešními domovy mládeže. V roce 1950 působilo v českých zemích ve 12 domech 261 salesiánů. Nástup komunistického režimu znamenal pro většinu salesiánů umístění do koncentračního tábora. V období let 1948-1990 byla řeholní činnost postavena mimo zákon. Ti salesiáni, kteří byli propuštěni z vězení, se oficiálně nemohli věnovat svému poslání, museli se zapojit do výrobního procesu. Činnost salesiánů, příprava nových salesiánů, studium filosofie a teologie probíhala v soukromých bytech, v přírodě. Změna politického režimu v roce 1990 způsobila navrácení zabavených domů salesiánům. Ve větších městech byly obnoveny salesiánské domy se salesiánskými středisky mládeže (Praha, Brno, Ostrava, Plzeň,

České Budějovice, Teplice, Zlín). Salesiánská provincie zřídila nakladatelství Portál, které má význam při vydávání pedagogické a psychologické literatury. Také zřídila vyšší sociálně pedagogickou a teologickou školu JABOK v Praze pro vzdělávání pracovníků v sociální oblasti. Salesiáni výrazně podpořili vznik teologické fakulty Jihočeské univerzity. V roce 2002 působilo v Čechách 191 salesiánů v 17 komunitách. (24)

1.4.3 Salesiánský výchovný styl

Don Bosco propagoval zvláštní styl výchovy, který on sám nazýval „preventivní systém“. Tento systém je postaven na lásce a dobrotě, což don Bosco považoval za základní pilíř při jednání s mládeží. Tento základní pilíř by ovšem nebyl úplný, kdyby don Bosco nevěřil v dobré jádro, které je ukryto v každém mladém člověku. Vždy se snažil o určité počátky integrace, kdy pracoval s různými mladými lidmi – sociálně ohroženými, handicapovanými, sirotky. Dále je tento systém postaven na rodinné atmosféře, hře a víře v Boha. (24)

Aby práce salesiánů dona Bosca s mládeží odpovídala na aktuální problémy společnosti, je nutné neustále sledovat vývoj ve společnosti a v církvi, sledovat aktuální situaci mládeže. Mezi důležité výchovné prostředky při práci s mládeží patří pochvala a uznání. Díky nim mladí lidé vnímají, že si jich druzí lidé váží. (24)

1.4.3.1 Cíle salesiánské výchovy

Práce pro mládež a s mládeží má následující cíle:

- *integrální výchova a vzdělání*

Tato výchova má podporovat mladé lidi, aby se stali samostatnými a zodpovědnými osobnostmi. K salesiánské pedagogice patří kulturní, ekologické, sociální a náboženské vzdělávání.

- *zkušenost se společenstvím a pozvání k solidaritě*

Salesiánská výchova chce mladým lidem zprostředkovat a nabídnout alternativu života v solidaritě a ve společenství.

- *vytváření schopnosti k spoluvytváření společnosti a církve*

Dále chce salesiánská výchova přispět k tomu, aby mladí lidé stále ve větší míře přijímali hodnoty solidarity, práva a míru za své.

- *přednostní péče o chudou mládež. (24)*

1.4.4 Salesiánská střediska mládeže

U nás zřizují salesiáni střediska volného času, dále ve vlastní škole připravují odborníky pro sociálněpedagogickou činnost. (22)

Činnost těchto středisek je v souladu s vyhláškou MŠMT ČR 432/1992 Sb. Předmět činnosti salesiánských středisek se kryje s předmětem činnosti ostatních středisek pro volný čas dětí a mládeže v podstatných věcech. Činnost ostatních středisek pro volný čas dětí a mládeže je blíže specifikována v metodickém pokynu MŠMT ČR čj. 28 089/98-51. Zřizovatelem salesiánských středisek mládeže je Salesiánská provincie Praha. Každé středisko má svého statutárního zástupce (ředitele), který je jmenován provinciálem. V naší republice je 9 salesiánských středisek mládeže. Ve středisku mládeže pracují minimálně dva salesiáni a určité množství dobrovolníků především z řad mládeže. (24)

Programová náplň salesiánských středisek je tvořena:

- tzv. oratoří, což je pravidelný prostor pro sportovní a zábavnou činnost dětí za účasti vychovatelů,
- zájmové kroužky,
- katechetické, formační a spirituálně zaměřené skupiny (přípravy ke svátostem, spontánně vzniklé skupiny mladých),
- kluby,
- jednorázové akce,
- prázdninové a víkendové akce. (24)

1.5 Romské etnikum

Na oblast volného času mají vliv i etnické změny ve složení obyvatelstva v dané zemi. Imigranti ze svých zemí přinášejí jak etnické tak náboženské zvláštnosti, jež kladou určité nároky na toleranci majoritní společnosti. **(12)**

1.5.1 *Etnická a národnostní menšina*

Jak uvádí zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin v § 2 odst. 1 **(33)** národnostní menšinou je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo. **(33)**

Zákon v § 2 odst. 2 dále stanovuje, kdo je příslušníkem národnostní menšiny. Je jím občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti. Tento občan projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími občany, kteří se hlásí ke stejné národnosti. Příslušníkům národnostních menšin je zaručen výkon jejich práv, která jsou stanovena zákonem č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin. Dále je jim výkon jejich práv zaručen zvláštními právními předpisy a mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, kterými je Česká republika vázána. Příslušníci národnostních menšin mají právo na aktivní účast v kulturním, společenském i hospodářském životě a ve veřejných záležitostech. Dále mají právo na zachování, rozvíjení a respektování svého jazyka, kultury a tradic. Stát v této souvislosti podporuje zejména programy zaměřené na divadla, muzea, galerie, knihovny, dokumentační činnost a další aktivity příslušníků národnostních menšin. Za tím účelem poskytuje dotace ze státního rozpočtu. **(33)**

Termín menšina označuje skupinu, která má vůči jiné, většinové skupině, specifické vztahy. Za menšinu jsou označovány rozmanité skupiny, např. imigranti, lidé s postižením, homosexuálové, členové politických, jazykových nebo náboženských skupin. Menšinami se obvykle myslí národnostní, etnické nebo rasové skupiny. **(18)**

Jak uvádí Davidová, E. (8) za etnickou skupinu je obvykle považován svébytný etnický, skupinový, národnostní nebo národní ráz kultury, projevující se ve specifické tzv. materiální a duchovní kultury. Na jedné straně jsou to tradiční i současná měnící se specifika v komplexu způsobu života a kultury Romů; na straně druhé mezi základní etnické znaky patří tzv. etnické vědomí, vědomí sounáležitosti a naopak etnické odlišnosti od Neromů, vědomí společného původu, etnická identita a hlavně vztah a identifikace s vlastním romstvím.

1.5.2 Rom, Cikán

Jak uvádí Davidová, E. (8) název Rom je souhrnným označením několika etnických skupin, které mají společný původ, společné kulturní rysy a osobité charakteristiky. Rom znamená i muž, také manžel, ale zejména nahrazuje dřívější obecně u nás rozšířený název Cikán, Cigán, který dostal během předchozí doby pejorativní přídech.

Název Rom, Romové užívá většina příslušníků romského etnika mezi sebou, oficiálně od dubna 1971 (od 1. kongresu Mezinárodní romské unie). Jistá část evropských Romů - Sintové - společný název Rom neuvžívá. Název Cikán, Cikáni je označení, kterým bylo a dosud často je nazýváno romské etnikum ze strany většinové společnosti. (9)

V každé zemi, kde žijí, byli a jsou majoritní společností nazýváni různě – v Čechách Cikáni, na Slovensku Cigáni, v Polsku Cyganie, v Rusku a na Ukrajině Cyrany, v zemích bývalé Jugoslávie Cigáni, v Německu a Rakousku Zigeuner, turecky Tchingi, italsky Zingani či Zingari, ve Španělsku Gitanos, ve Velké Británii Gypsies, ve Francii Egyptiens, Tsiganes atd. (8)

1.5.3 Demografické údaje

Na celém světě žije dnes asi 7 mil. Romů, z toho zhruba 6,7 mil. v Evropě. Počet romské populace v Čechách se rychle zvyšuje, což má na svědomí skutečnost, že romské rodiny mají v průměru 4-6 dětí, zatímco v ostatních rodinách nepřipadají na ženu ani 2 živě narozené děti. (19) Dodnes žijí rozptýleně na všech pěti kontinentech, převážně v Evropě. (8)

Největší skupinou Romů na území České republiky jsou Slovenští Romové (80%), dále Olaští Romové (10%), malou část romské etnické skupiny potom tvoří maďarští a němečtí Romové. (1) Všechny skupiny romského obyvatelstva Evropy spojuje jejich teritoriální původ. V současnosti již není pochyb o tom, že romské etnikum pochází z Indie. Indický původ ukazuje tmavá barva pleti, oční duhovky a vlasů, jiný poměr trupu a končetin a rysy obličeje. (21)

1.5.4 Historie Romů

Pravlastí všech Romů je Indie. Odchod jejich předků neprobíhal najednou, ale v průběhu dlouhých časových období, v migračních vlnách. Jedna migrační vlna šla přes Blízký Východ do střední a východní Evropy, druhá přes Egypt a severní Afriku do Španělska. Cesta Romů evropským územím trvala zhruba šest staletí. Těchto šest staletí dokládá, že byli vždy odlišní od majoritní společnosti. Jednotlivá období dějin našich i evropských Romů jsou charakterizována změnami postojů většinové společnosti k nim. Prakticky vždy byli Romové vyháněni z míst, která si vybrali k osídlení či krátkému pobytu. (8)

Během 12. a 13. století se Romové postupně přemístili z Balkánu do střední Evropy. Od poloviny 15. století začali především představitelé katolické církve poukazovat na to, že chování kočovných Romů se neshoduje s chováním křesťanů, za které se vydávali. Původní pohostinnost evropského obyvatelstva se změnila v otevřené nepřátelství. Z jednotlivých zemí byli Romové vyháněni. Roku 1427 byli Romové exkomunikováni z církve. Romové nesměli překročit hranice zemí západní Evropy, proto začali směřovat do zemí východní Evropy a začali se v těchto zemích usazovat. Za trvalé usazení romského obyvatelstva začala poprvé usilovat Marie Terezie a Josef II., kteří chtěli z Romů udělat rolníky. Romským dětem nařídili povinnou školní docházku, zakázali jim mluvit romsky a dali jim nová počestná jména. Ve druhé polovině 18. století žili Romové již na celém území Slovenska a na jižní Moravě. Žili usedlým způsobem života, živili se kovářstvím nebo příležitostnou zemědělskou prací. Tento asimilační proces byl násilně přerušeno v období druhé světové války. Podle tzv. norimberských zákonů byli některé skupiny lidí považovány

za méněcenné a neměli právo na život v lidské společnosti. V prosinci 1942 byly zahájeny deportace romských rodin do koncentračního tábora v Osvětimi. Zde od prosince 1942 do srpna 1944 zahynulo cca 20 000 Romů z celé Evropy. (1)

Po válce bylo Slovensko mnohem více zpustošeno než české země, bylo hospodářsky více zaostalé. Romové zde měli obtížnější podmínky, celý tzv. „cikánský problém“ vyvstal jako akutní a mimořádně závažný sociální problém, který byl umocněný v oblastech se silnou koncentrací Romů – tedy ve východním Slovensku. Právě proto a právě odtud začaly brzy některé romské rodiny odcházet za prací a lepším bydlením do českých zemí. (8) Příliv slovenských Romů do českých zemí proběhl v několika vlnách. Po roce 1948 se Romové poprvé stali rovnoprávnými členy společnosti, což jim zaručovala ústava. Romové ze Slovenska se začali usazovat především v okolí velkých průmyslových měst. Začalo docházet k nekontrolovatelné migraci romských obyvatel a vytvoření izolovaných romských osídlení (Chanov a další). Do roku 1989 byli Romové nadále považováni za sociálně zaostalou skupinu, kterou je třeba převychovat. Romům bylo částečně zpřístupněno vzdělání. (1)

Během 2. světové války se velká část evropských Romů stala obětí nacistického holocaustu. Komunistický režim se naopak snažil o jejich bezvýhradnou asimilaci, což mělo za následek potlačení tradičního způsobu života a kultury Romů. Pokus o asimilaci Romů skončil sice neúspěchem, ale způsobil rozbití sociokulturního systému romských komunit, jejich vazeb a původních hodnot. To vše se odráží v současnosti. (21)

Romská národnost se od poválečných let zásadně změnila, a to vnitřní strukturou, počtem a územním rozložením, prohloubením vnitřní diferenciací podle jednotlivých etnických podskupin. Bylo rozbito tradiční romské společenství, jeho vnitřní zákony a normy. Tyto zákony a normy nejsou nahrazovány novými a lepšími. Bývalý socialistický stát se pokoušel společensky integrovat Romy mezi většinovou populaci. To bylo ovšem nerealizovatelné, protože u Romů nešlo a nejde jen o vyrovnání sociálně-ekonomické zaostalosti. Tehdy šlo a stále jde o interetnický problém vzájemného soužití dvou odlišných kultur, který brzdí hluboké předsudky Romů vůči Čechům „gádžům“ a naopak. (7)

1.5.5 Romská rodina

Základem každého uzavřeného romského společenství byly vícegenerační rodiny, které žily pohromadě v jednom nebo v několika sousedních obydlích. (21) Romská rodina uspokojovala základní životní potřeby jejích členů. Romové žili v dřívějších dobách kočovný způsob života, kdy byli na okolní společnosti zcela nezávislí. Uvnitř rodiny byli na sobě naopak zcela závislí. Rodina byla zdrojem obživy, měla funkci vzdělávací a ochrannou. Do české rodiny obvykle řadíme ženu, muže, děti, rodiče, sourozence. Romové ale považují za své blízké příbuzné všechny - strýce, tety, bratrance, sestřenice, synovce, neteře, tchány, tchýně, švagry či švagrové. S touto širší rodinou žili Romové pohromadě v jedné osadě. Největším trestem pro Roma tedy bylo vyhnání z rodiny, kdy ztrácel veškeré sociální i lidské jistoty. Prestiž rodiny spočívala v počtu narozených dětí. (25) V romské rodině platí patriarchální řád, tzn., že otec je hlavou rodiny a stará se zejména o obživu. O výchovu malých dětí a o chod domácnosti se stará matka a nejstarší dcera. Tradiční řemeslo přechází z otce na syna, přebírají způsob obživy od svého otce. Největší úctu v romské komunitě mají staří lidé, pro jejich životní zkušenost a moudrost. (1) Staří lidé byli hluboce vážení, nebyli vyloučeni ze života rodiny. Ve velké úctě chovali Romové zemřelého v rodině. Do rakve se mrtvému vkládají jeho osobní předměty, do ruky nebo do kapsy se vkládají zamřelému mince. Až do pohřbu rodina u zemřelého bdí. (29)

Děti se učily v rodině. Školnímu "gádžovskému" vzdělání Romové nikdy nepřipisovali a dodnes bohužel nepřipisují velkou hodnotu. To ovšem neznamená, že pro ně moudrost nemá žádnou hodnotu. Moudrost je v romské komunitě naopak vysoce ceněna, ale získávala a projevovala se jinak než u Čechů. Předávala se prostřednictvím vyprávění o zkušenostech starších, formou příběhu, pohádky, mýtu, přísloví, anekdoty nebo hádanky. Většina Romů neumí pořádně číst a psát. Je to pravděpodobně způsobeno tím, že škola Romům neposkytuje to, co od ní očekávají, málokdy respektuje jejich jazyk, rozdílné kulturní a sociální podmínky. Většina rodičů nemůže pomoci dětem, které nezvládají školu, protože učivo sami nezvládají. Jednou z příčin, proč romské děti školu často nezvládají, je odlišnost vyučovacího jazyka od jejich mateřštiny. Mívají zhruba poloviční slovní zásobu českého jazyka oproti ostatním

dětem. Dále to může být nedostatečná nebo žádná předškolní příprava, která je u neromských dětí samozřejmá. Škola často nedokáže tento nedostatek napravit, a tak je byt' inteligentní dítě přeřazeno do zvláštní (dnes již speciální) školy, kde se jeho vývoj zpomalí. Problém se poté přenáší na další generace. **(10)**

Jak uvádí Balvín, J. **(3)** na školský úřad přešly některé pravomoci z národního výboru. Úřad vytváří síť škol, otevírají se třídy pro handicapované děti a mládež, některé děti jsou integrovány. Rovněž pro romské děti MŠMT, školské úřady a společnost hledají nové způsoby, jak dětem od nejmladšího věku pomoci překonat počáteční handicap. Ti romští rodiče, kteří pochopili, že bez vzdělání to dál nepůjde, že bez vzdělání si sami uzavírají cestu do společnosti posílají děti do školy.

Dětství a dospívání romských dětí končilo tehdy, když si založili vlastní rodinu. Dívky si většinou musely brát za manžele muže, kterého jim vybrali rodiče. Smyslem bylo uzavřít dobré manželství, a tím spojit dvě rodiny. Aby spolu mohli dva mladí lidé začít žít a mít děti, museli mít schválení otců a uskutečnit zasnubní obřad. Občanskou nebo církevní svatbu měli po několika letech, když už měli děti. **(17)**

V dospělosti se Romové starali o svou rodinu. Bydleli v obyčejných, někdy polorozpadlých domech, protože vycházeli z přesvědčení, že domov pro Roma není dům. Rom potřebuje být obklopen svými lidmi, svou velkorodinou, uprostřed níž se cítí dobře i v rozpadlé chatrči. Důkazem toho, jaký vztah mají ke svému domu, jsou potom zdevastované, vybydlené panelákové byty v sídlištích. Často nám připadá, že Romů je ve městech více, než jich opravdu je. Existuje totiž fakt, že Romové tráví velmi málo času ve svých bytech, jsou stále na ulicích. V letních měsících tomu v minulosti v romských osadách také bylo. **(11)**

Důležitým charakteristickým rysem romského etnika je romský jazyk. Je plnohodnotným indoevropským jazykem. **(8)** Zvláštností romštiny je skutečnost, že až do 20. století neměla písemnou, a tedy ani spisovnou podobu. **(21)**

1.5.6 Typické znaky romského myšlení

Pro Romy je typické, že své problémy neřeší s předstihem, problémy odkládají a řeší je až tehdy, když už je pozdě. Pokud na daný problém někdo neupozorní zvenčí,

problém neexistuje. Nejčastějším a typickým příkladem jsou dluhy na nájemném. Jak uvádí Balabánová, H. (1) není pro rodinu ostuda, že dluží na nájemném, ostuda to je tehdy, když se o tom mluví. Romové se nevracejí do minulosti ani nepřemýšlí o budoucnosti. Žijí současností. Díky tomu nedokáží předvídat nepříjemnosti, které mohou z jejich jednání vzejít v budoucnosti. V souvislosti se zvláštním vnímáním času dochází často ke špatnému hospodaření romských žen, které veškeré peníze utratí často během několika dnů. Tak vzniká potřeba peníze si půjčit a rodina se rázem ocitá v začarovaném kruhu. Poměrně rychle se dokáží přizpůsobit změně, například v systému státní sociální podpory. (1)

Bohužel začíná u řady Romů převažovat maloměšťácký způsob života. Mnozí opouštějí své pozitivní tradiční hodnoty a jednají v rozporu s jejich předchozími hodnotami a vnitřními zákony skupiny (odkládání dětí do kojeneckých ústavů, dětských domovů, prostituce). (7)

Mentalitě Romů je vlastní podléhání citovým zvrátům a náladám, nestálost, vyznačuje se vznětlivým temperamentem. Romský způsob komunikace je hlučný a je doprovázen divokou gestikulací, která může přejít i do slovního, popř. fyzického napadání. (21)

Kladem romské povahy je kromě jiného i to, že mezi sebe přijmou každého – i „Necikána“ - „gadža“, kdo je má rád, koho si oblíbí nebo kdo jejich pomoc potřebuje. Takový člověk u nich nalezne zaopatření i opravdovou ochranu. (8)

V důsledku rychlého školního tempa se prohlubuje jazyková bariéra u dětí, která byla znatelná již v prvním ročníku základní školy. Dítě velice rychle ztratí kontakt s učitelem když mu nerozumí a brzy se přestane zajímat o školní práci. Jak uvádí Balabánová, H. (1) motorický neklid, nesoustředivost a kázeňské problémy u romských dětí bývají často učitelem mylně považovány za vývojovou poruchu typu LMD.

Jak uvádí Balvín, J. (3) škola připravovala a připravuje nadále podmínky pro základní vklad do života každého dítěte, žáka, včetně romského. Neakceptují to všichni stejným způsobem. U části se semínko uchytlí. To však potřebuje dál ošetřovat, pěstovat, pomáhat dál se rozvíjet. Součinnost školy a rodiny je tedy v tomto období velice důležitá. (3) Školství, média a kulturní instituce mají nezastupitelný úkol ve

vzdělávacím systému. Mají vyvinout potřebné úsilí, aby docházelo k bližšímu poznání romského prostředí, které je zatím pro mnohé široké vrstvy obyvatelstva plně odpudivých a nepřijatelných prvků. (2)

1.5.7 Romové a majoritní společnost

Každá společnost má svůj pevný systém společenských norem, jejichž dodržování vyžaduje ode všech, kteří společnost tvoří. Je pochopitelné, že konfliktní situace s majoritní společností měli právě Romové, kteří prošli zcela odlišným vývojem. Ti si do české i slovenské společnosti přinesli jiné pojetí hodnot, odlišné tradice, svoji morálku. Z toho důvodu často docházelo a stále dochází k rozporu v oblasti vzájemného soužití, k rozporu jejich morálky a morálky majoritní společnosti. (8)

Existují dvě skupiny Romů. První skupina se o sebe dovede postarat, sdílí podobné hodnoty jako většinová společnost v oblasti bydlení, práce, vzdělávání. S druhou, problémovou skupinou Romů, je třeba pracovat. Pohled majoritní společnosti na to, co je správné, není většinou totožný s pohledem druhé skupiny Romů, kteří se nechtějí učit, pracovat, žít v pěkném prostředí, vychovávat děti k pracovitosti a k zajištění sebe sama. Nemají k tomu důvod, protože se 40 let mohli spolehnout na velmi solidární sociální politiku – podpory, invalidní důchody, primitivní bydlení atd. (3)

Vzájemné vztahy mezi Romy a ostatním obyvatelstvem vždy hrály a dosud hrají rozhodující roli v procesu jejich asimilace, jejich sžívání s majoritní společností. Tyto vzájemné vztahy jsou do značné míry určovány etnickými stereotypy, antipatiemi, nedůvěrou a nevraživostí na obou stranách, což ovlivňuje současná i předchozí historická zkušenost, rozdílnost hodnotových orientací obou, proti sobě stojících skupin. Negativní projevy části Romů bývají zobecňovány na celé romské etnikum jako takové. Cestu ke správnému soužití dvou odlišných kultur často uzavírají či znesnadňují záporné postoje majoritní společnosti k Romům. Takové postoje u Romů mnohdy vyvolávají i záporné reakce, které bývají příčinnou sociálně patologických jevů. Současná pozice Romů je tedy velmi nesnadná. Vedle narůstajících sociálních problémů, které neumí řešit, jsou zároveň pod určitým tlakem většinové společnosti. To

má za následek vytváření podvědomé obrany, čímž chtějí vytvořit jakýsi svůj protitlak. **(8)** Jak uvádí Dědič, M. v knize J. Balvína **(2)** každé etnikum má svá specifika a tato jsou buď chápána a tolerována, nebo vedou postupně k tvorbě názorových bariér a v důsledku toho i ke změně stylu jednání ve vzájemných vztazích.

V České republice viditelně narůstá problém této etnické, sociálně i společensky výrazně odlišné skupiny obyvatel, která se obtížně vyrovnává s procesem integrace do současné společnosti. I přesto, že v současné době představuje tato skupina obyvatel výrazně sociálně strukturované společenství, žije převážná část jeho komunit stále ještě na okraji většinové společnosti. Je tomu tak především díky nezaměstnanosti, s níž souvisí závislost na sociálních dávkách, ale také díky negativním vlivům, jako je gamblerství, drogy, lichva, rozpad tradičních struktur apod.

Jak uvádí Nečas, C. **(19)** Romové jsou sociálně frustrovanou skupinou. To znamená, že jejich nízká vzdělanostní i kvalifikační úroveň brání jejich rovnoměrnému rozptýlení v sociálně-profesní struktuře společnosti. To omezuje jejich kontakty a možnosti. Často se stýkají s kriminálními jedinci a vydědenci, odkud pak snadno přejímají nežádoucí vlivy, množí se trestná činnost, která Romům původně není vlastní. Stoupající podíl Romů na trestné činnosti ovlivňuje dále i jejich nepříznivá sociální situace, nízká vzdělanost a kvalifikace, chudoba, absence společenského vědomí a etnické sebeidentity. **(19)**

2 CÍLE PRÁCE A HYPOTÉZY

2.1 Cíl práce

Cílem mé práce je zjistit, do jaké míry vytváří Salesiánská střediska mládeže v Teplicích a v Českých Budějovicích podmínky pro smysluplné trávení volného času dětí minoritních skupin. Práce sleduje dosažení třech dílčích cílů.

- **Dílčí cíl č. 1.** Zjistit, zda je nabídka volnočasových aktivit na zkoumaných střediscích pro děti minoritních skupin dostatečná.
- **Dílčí cíl č. 2.** Popsat, jakým způsobem je přihlíženo k mentalitě těchto etnik.
- **Dílčí cíl č. 3.** Zmapovat, kterým aktivitám dávají děti minoritních skupin přednost a proč.

2.2 Hypotézy

Pro práci byly stanoveny následující hypotézy.

Předpokládaná hypotéza č. 1:

Většina aktivit je ovlivněna mentalitou klientů, podílejí se na tvorbě programu.

Předpokládaná hypotéza č. 2:

Děti minoritních skupin se více zapojují do příležitostných a spontánních zájmových činností než do pravidelné zájmové činnosti.

Předpokládaná hypotéza č. 3:

Děti minoritních skupin jsou zapojeny především do zájmových aktivit kulturních a sportovních. Málo se zapojují v oblasti přírodovědy a techniky.

3 METODIKA

3.1 Metodický postup

K získání potřebných informací o dané problematice jsem použila kvantitativní metodu dotazování. Zvolila jsem dvě techniky této metody, a to dotazník určený dětem minoritních skupin a řízený rozhovor s pedagogy volného času.

Dotazník dětem byl předán v Salesiánském středisku mládeže v Teplicích a v Českých Budějovicích. Tento dotazník obsahoval celkem 15 otázek, z toho bylo 6 otázek uzavřených, 4 polootevřené, 4 otevřené a 1 číselná škála. U otázek 6, 7, 8, 10 a 14 měli respondenti možnost označit více odpovědí. Výsledky dotazníkového šetření jsou vyjádřeny prostřednictvím grafů v absolutních číslech a v popisu grafu jsou výsledky vyjádřeny i v procentech.

Dále byl proveden řízený rozhovor s pedagogy volného času na Salesiánském středisku v Teplicích a v Českých Budějovicích. V rámci rozhovoru jsem se pedagogů volného času dotazovala na 17 stanovených otázek, z toho bylo 9 uzavřených (1, 2, 3, 4, 6, 8, 12, 14 a 16), 3 polootevřené (5, 10 a 13) a 5 otevřených (7, 9, 11, 15 a 17). U otázek 5, 10, 12 a 13 měli respondenti možnost označit více odpovědí. Výsledky výzkumu z řízeného rozhovoru jsou vyjádřeny prostřednictvím grafů a tabulek v absolutních číslech. Výsledky týkající se otázky 7, 9, 11, 15 a 17 jsou vyjádřeny pomocí odpovědí od pedagogů volného času, jež jsem uspořádala do tabulek.

Pro potvrzení či vyvrácení hypotéz slouží některé klíčové otázky. Dalšími otázkami svůj výzkum doplňuji.

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor u dotazníkového šetření je tvořen dětmi minoritních skupin ze Salesiánského střediska v Teplicích a v Českých Budějovicích. Dotazníky byly v Českých Budějovicích předány do rukou pedagoga volného času, vedoucí romské sekce; ta předala dotazníky dětem. V Teplicích byly dotazníky rozdány přímo dětem. Vše probíhalo po předchozí osobní domluvě s vedením obou Salesiánských středisek mládeže. V Salesiánském středisku mládeže v Českých Budějovicích bylo rozdáno 50 dotazníků a jejich návratnost činila 29, tedy 58 %, přičemž 5 dotazníků bylo vyřazeno

pro nedostatečné vyplnění. Ve výzkumné části jsem tedy pracovala s počtem 24 dotazníků. V Salesiánském středisku mládeže v Teplicích bylo rozdáno 50 dotazníků a jejich návratnost činila 33, tedy 66 %, přičemž 6 dotazníků bylo vyřazeno pro nedostatečné vyplnění. Celková návratnost dotazníků činila 62 %.

Výzkumný soubor u řízeného rozhovoru tvoří pedagogové volného času na Salesiánských střediscích v Teplicích a v Českých Budějovicích. Rozhovor byl proveden se 14 pedagogy obou zařízení a probíhal tváří v tvář (face to face).

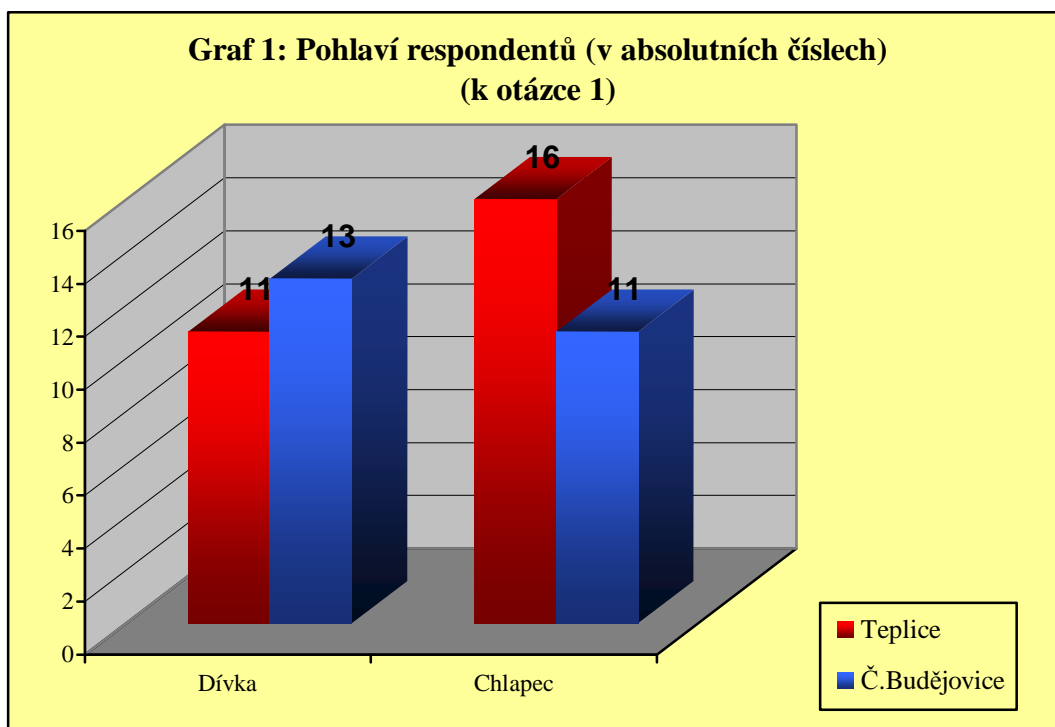

4 VÝSLEDKY

4.1 Vyhodnocení dotazníku pro děti minoritních skupin v Salesiánských střediscích v Teplicích a v Českých Budějovicích.

V Salesiánském středisku mládeže v Českých Budějovicích bylo rozdáno 50 dotazníků. Jejich návratnost činila 29, tedy 58 %. Pět dotazníků bylo nutné z dalšího zpracování vyřadit. U třech z nich nebyla vyplněna otázka 8 (Z jakého důvodu navštěvuješ Salesiánské středisko mládeže?), u dvou dotazníků nebyla vyplněna otázka 9 (Jak dlouho navštěvuješ Salesiánské středisko mládeže?). Zpracováno bylo tedy celkem 24 dotazníků.

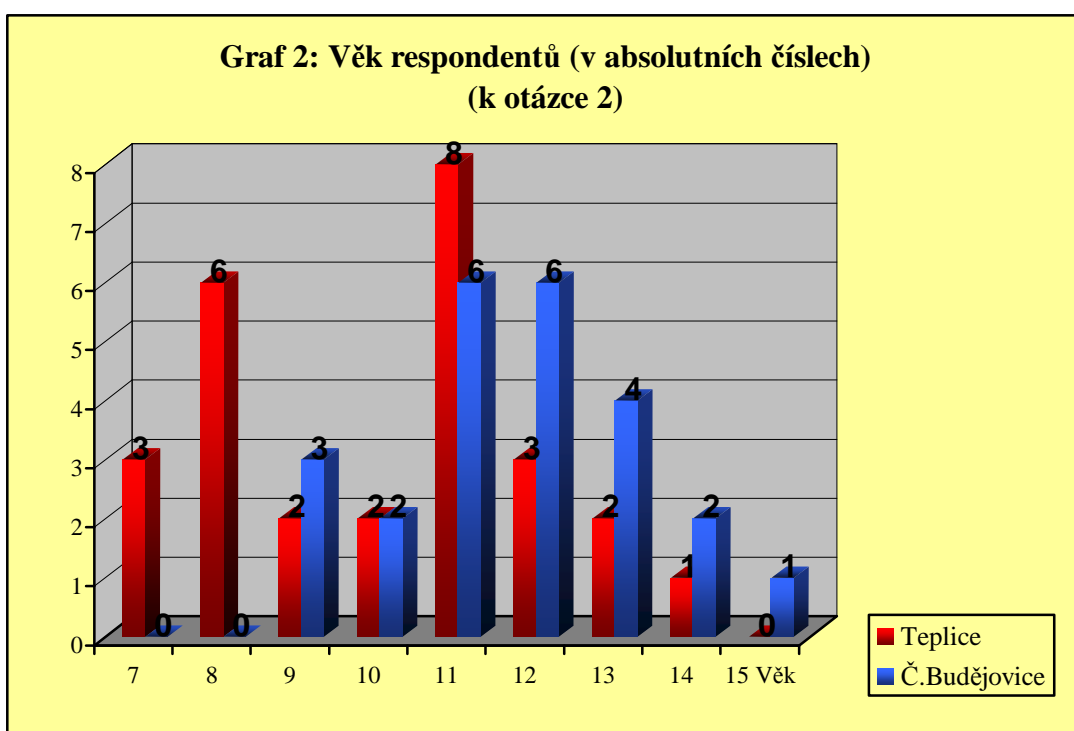
V Salesiánském středisku mládeže v Teplicích bylo rozdáno 50 dotazníků a jejich návratnost činila 33, tedy 66 %, přičemž 6 dotazníků bylo vyřazeno pro nedostatečné vyplnění. U čtyř dotazníků nebyla vyplněna otázka 9 (Jak dlouho navštěvuješ Salesiánské středisko mládeže?) a u 2 dotazníků nebyla vyplněna otázka 13 (Podílíš se nějak na tvorbě programu?). Zpracováno bylo tedy celkem 27 dotazníků.

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 1 zobrazuje odpovědi respondentů na uzavřenou otázku týkající se jejich pohlaví. V Salesiánském středisku v Teplicích odpovědělo celkové množství 27 respondentů (100 %) takto: 11 respondentů – dívka (40,7 %), 16 respondentů – chlapec (59,3 %).

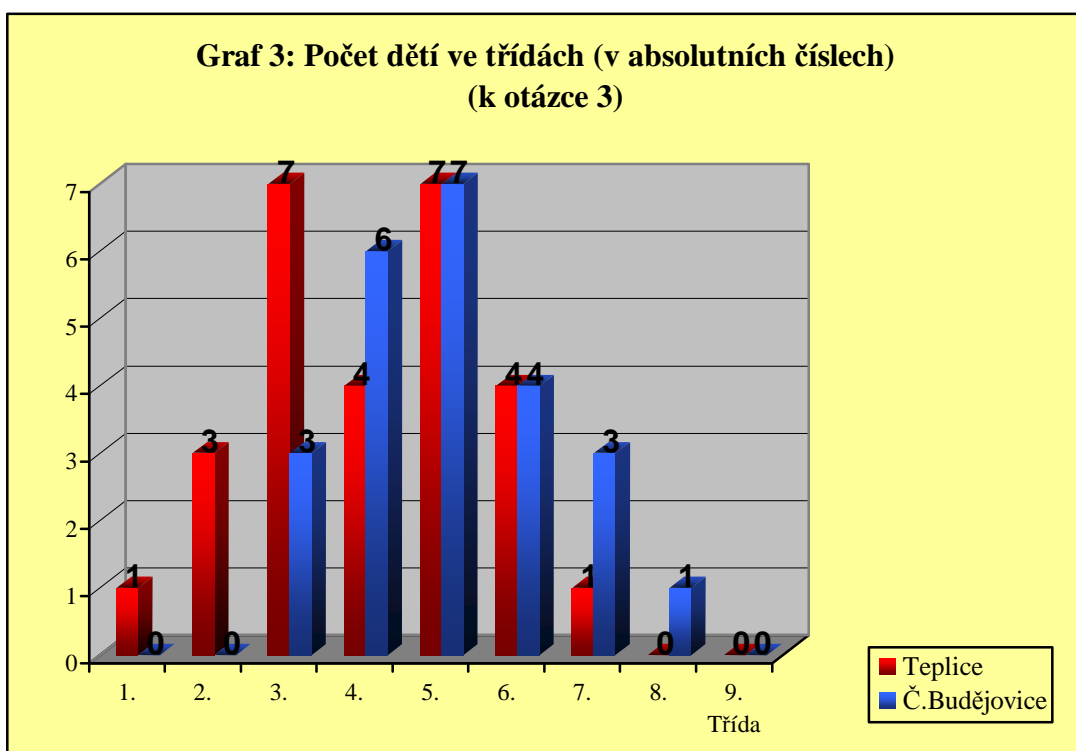
V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích odpovědělo celkové množství 24 respondentů (100 %) takto: 13 respondentů – dívka (54,2 %), 11 respondentů – chlapec (45,8 %).

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 2 zobrazuje odpovědi respondentů na otevřenou otázku týkající se jejich věku. V Salesiánském středisku v Teplicích odpovědělo celkové množství 27 respondentů (100 %) takto: 3 respondenti – 7 let (11,1 %), 6 respondentů – 8 let (22,2 %), 2 respondenti – 9 let (7,4%), 2 respondenti – 10 let (7,4 %), 8 respondentů – 11 let (29,6 %), 3 respondenti – 12 let (11,1 %), 2 respondenti – 13 let (7,4 %), 1 respondent - 14 let (3,7 %). Žádný respondent nebyl ve věku 15 let (0 %).

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích odpovědělo celkové množství 24 respondentů (100 %) takto: Žádný respondent nebyl ve věku 7 a 8 let (0 %). 3 respondenti – 9 let (12,5 %), 2 respondenti – 10 let (8,3 %), 6 respondentů – 11 let (25 %), 6 respondentů – 12 let (25 %), 4 respondenti – 13 let (16,7 %), 2 respondenti – 14 let (8,3 %), 1 respondent – 15 let (4,2 %).

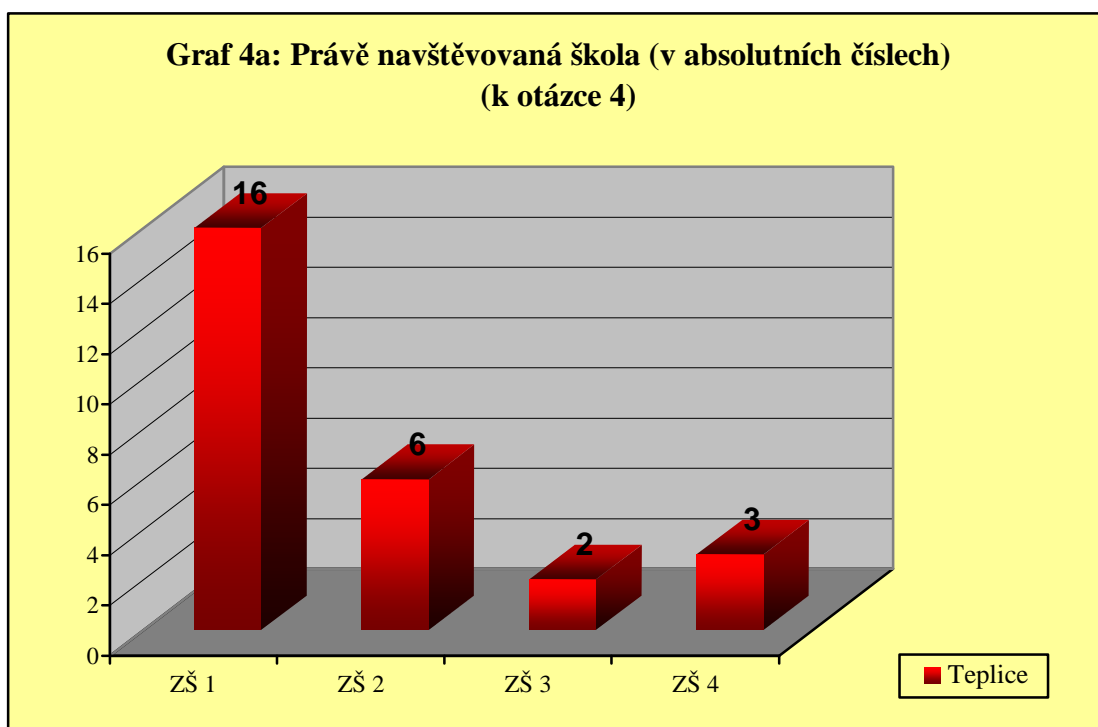
Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 3 zobrazuje odpovědi respondentů na otevřenou otázku týkající se právě navštěvované školní třídy.

V Salesiánském středisku v Teplicích odpovědělo celkové množství 27 respondentů (100 %) takto: 1 respondent – 1. třída (3,7 %), 3 respondenti – 2. třída (11,1 %), 7 respondentů – 3. třída (25,9 %), 4 respondenti – 4. třída (14,8 %), 7 respondentů – 5. třída (25,9 %), 4 respondenti – 6. třída (14,8 %), 1 respondent – 7. třída (3,7 %). Žádný respondent nenavštěvuje 8. a 9. třídu (0 %).

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích odpovědělo z celkového množství 24 respondentů (100 %) takto: Žádný respondent nenavštěvoval 1. a 2. třídu (0

3 respondenti – 3. třída (12,5 %), 6 respondentů – 4. třída (25 %), 7 respondentů – 5. třída (29,2 %), 4 respondenti – 6. třída (16,7 %), 3 respondenti – 7. třída (12,5 %), 1 respondent – 8. třída (4,1 %). Žádný respondent nenavštěvuje 9. třídu (0 %).

Zdroj: Vlastní výzkum

ZŠ 1 – Základní škola s rozšířeným vyučováním informatiky a výpočetní techniky, Plynárenská

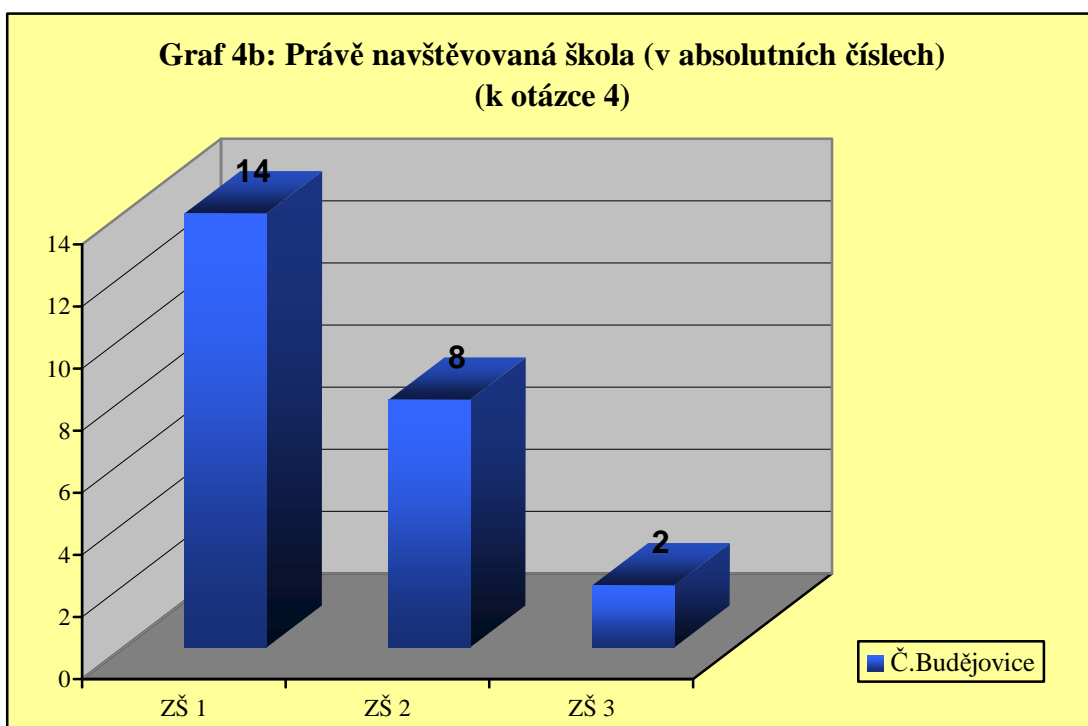
ZŠ 2 – Základní škola Šanov

ZŠ 3 – Základní škola s rozšířeným vyučováním cizích jazyků

ZŠ 4 – Speciální základní a mateřská škola u Červeného kostela

Graf 4a zobrazuje odpovědi na otevřenou otázku týkající se právě navštěvované školy dětí ze Salesiánského střediska v Teplicích.

V Salesiánském středisku v Teplicích odpovědělo celkové množství 27 respondentů (100 %) takto: ZŠ 1 uvedlo 16 respondentů (59,3 %), ZŠ 2 uvedlo 6 respondentů (22,2 %), ZŠ 3 uvedli 2 respondenti (7,4 %) a ZŠ 4 uvedli 3 respondenti (11,1 %).

Zdroj: Vlastní výzkum

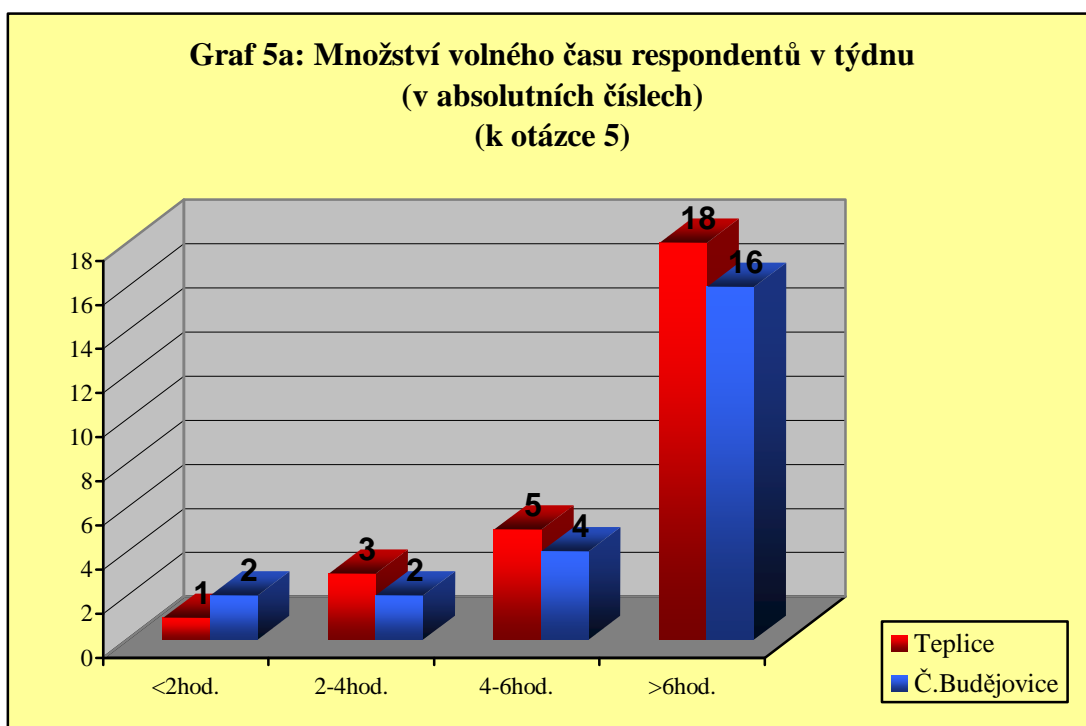
ZŠ 1 – Základní škola Máj

ZŠ 2 – Základní škola O.Nedbala

ZŠ 3 – Základní škola J.Š.Baara

Graf 4b zobrazuje odpovědi na otevřenou otázku týkající se právě navštěvované školy dětí ze Salesiánského střediska v Českých Budějovicích.

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích odpovědělo celkové množství 24 respondentů (100 %) takto: ZŠ 1 uvedlo 14 respondentů (58,3 %), ZŠ 2 uvedlo 8 respondentů (33,3 %) a ZŠ 3 uvedli 2 respondenti (8,3 %).

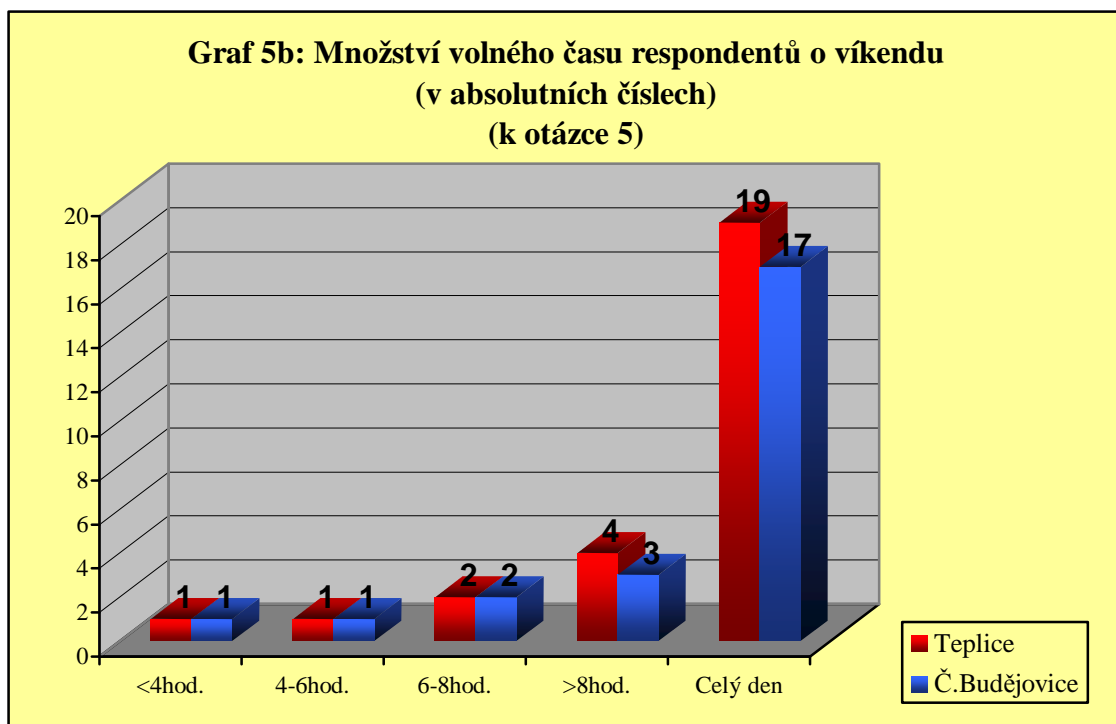

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 5a zobrazuje odpovědi respondentů na uzavřenou otázku týkající se množství jejich volného času v týdnu.

V Salesiánském středisku v Teplicích odpověděl z celkového množství 27 respondentů (100 %) 1 respondent méně jak 2 hodiny (3,7 %), 3 respondenti uvedli 2-4 hodiny (11,1 %), 5 respondentů uvedlo 4-6 hodin (18,5 %), 18 respondentů uvedlo více jak 6 hodin (66,7 %).

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích odpověděli z celkového množství 24 respondentů (100 %) 2 respondenti méně jak 2 hodiny (8,3 %), 2 respondenti 2-4 hodiny (8,3 %), 4 respondenti 4-6 hodin (16,7 %) a 16 respondentů uvedlo více jak 6 hodin (66,7 %).

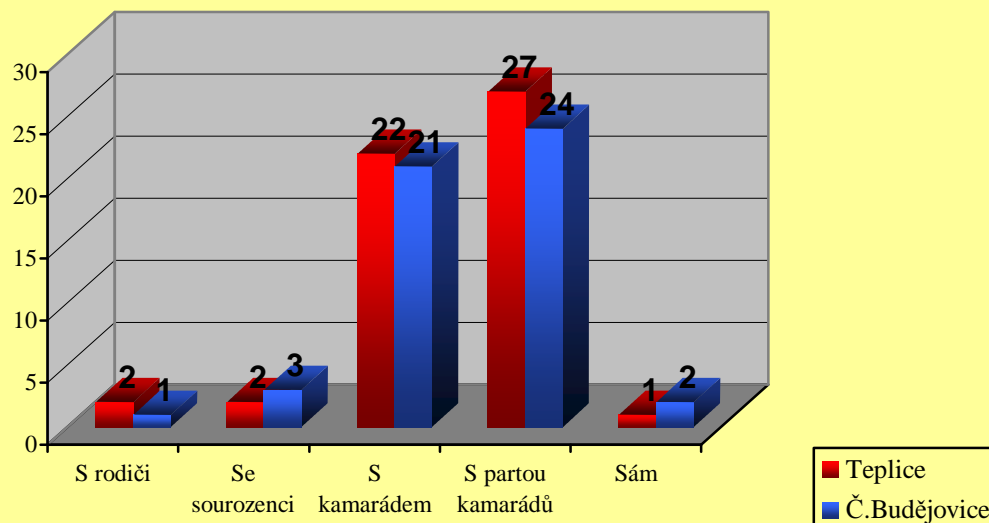
Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 5b zobrazuje odpovědi respondentů na uzavřenou otázku týkající se množství jejich volného času o víkendu.

V Salesiánském středisku v Teplicích z celkového množství 27 respondentů (100 %) odpověděl 1 respondent méně jak 4 hodiny (3,7 %), 1 respondent 4-6 hodin (3,7 %), 2 respondenti 6-8 hodin (7,4 %), 4 respondenti více jak 8 hodin (14,8 %) a 19 respondentů uvedlo možnost „mám volno celý den“ (70,4 %).

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích z celkového množství 24 respondentů (100 %) odpověděl 1 respondent méně jak 4 hodiny (4,2 %), 1 respondent 4-6 hodin (4,2 %), 2 respondenti 6-8 hodin (8,3 %), 3 respondenti více jak 8 hodin (12,5 %) a 17 respondentů označilo možnost „mám volno celý den“ (70,8 %).

Graf 6: S kým respondenti nejraději tráví svůj volný čas
(v absolutních číslech)
(k otázce 6)

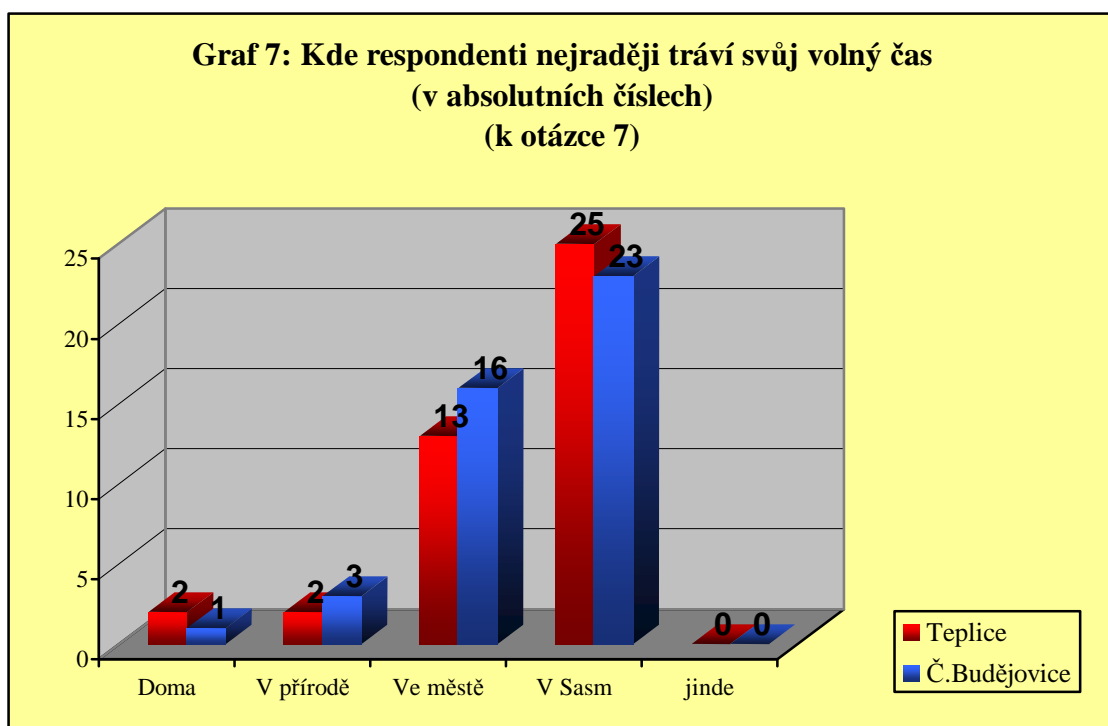
Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 6 zobrazuje odpovědi respondentů na uzavřenou otázku: „S kým nejraději trávíš svůj volný čas?“ Respondenti mohli uvést více možností, a proto se celkové množství 27 respondentů v Teplicích a 24 v Českých Budějovicích neshoduje s hodnotami v grafu.

V Salesiánském středisku v Teplicích uvedli z celkového množství 27 respondentů (100 %) 2 respondenti možnost s rodiči (7,4 %), 2 respondenti možnost se sourozenci (7,4 %), 22 respondentů možnost s kamarádem/kamarádkou (81,5 %), 27 respondentů možnost s partou kamarádů/kamarádek (100 %) a 1 respondent označil možnost sám/sama (3,7 %).

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích uvedl z celkového množství 24 respondentů (100 %) 1 respondent možnost s rodiči (4,2 %), 3 respondenti možnost se sourozenci (12,5 %), 21 respondentů možnost s kamarádem/kamarádkou (87,5 %), 24 respondentů uvedlo možnost s partou kamarádů/kamarádek (100 %) a 2 respondenti zahrnuli možnost sám/sama (8,3 %).

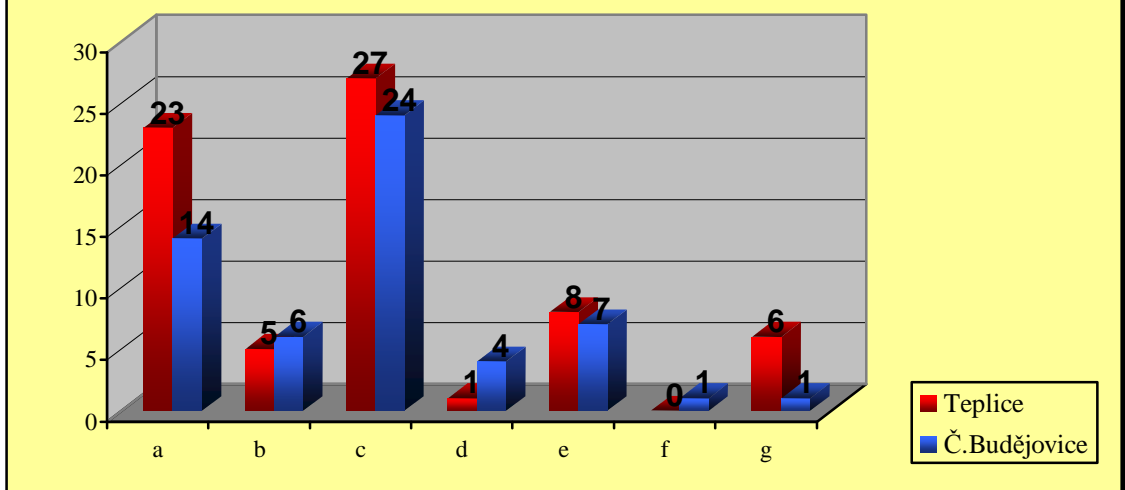
Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 7 zobrazuje odpovědi respondentů na polootevřenou otázku: „Kde nejraději trávíš svůj volný čas?“ Respondenti mohli uvést více možností, a proto se celkové množství 27 respondentů v Teplicích a 24 v Českých Budějovicích neshoduje s hodnotami v grafu.

V Salesiánském středisku v Teplicích z celkového množství 27 respondentů (100 %) odpověděli 2 respondenti doma (7,4 %), 2 respondenti v přírodě (7,4 %), 13 respondentů ve městě (48,2 %), 25 respondentů v Salesiánském středisku mládeže (92,6 %). Možnost jinde neuvedl žádný respondent (0 %).

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích z celkového množství 24 respondentů (100 %) odpověděl 1 respondent doma (4,2 %), 3 respondenti v přírodě (12,5 %), 16 respondentů ve městě (66,7 %), 23 respondentů v Salesiánském středisku mládeže (95,8 %). Možnost jinde neuvedl žádný respondent (0 %).

**Graf 8: Z jakého důvodu navštěvuješ Salesiánské středisko mládeže?
(v absolutních číslech)
(k otázce 8)**

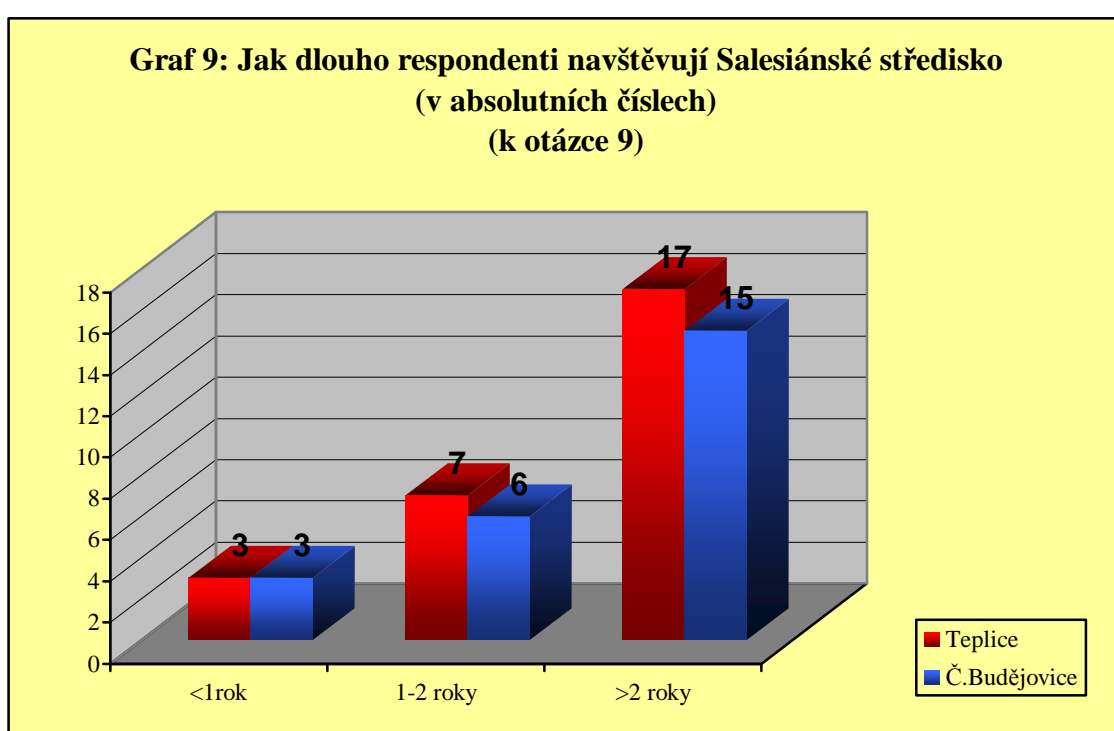
Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 8 zobrazuje odpovědi respondentů na polootevřenou otázku: „Z jakého důvodu navštěvuješ Salesiánské středisko mládeže?“ Respondenti mohli uvést více možností, a proto se celkové množství 27 respondentů v Teplicích a 24 v Českých Budějovicích neshoduje s hodnotami v grafu.

V Salesiánském středisku v Teplicích odpovědělo celkové množství 27 respondentů (100 %) takto: možnost protože ho navštěvují kamarádi (a) označilo 23 respondentů (85,2 %), možnost protože nechci být sám (b) zahrlo 5 respondentů (18,5 %), možnost protože se mi tam líbí, činnosti mě tam baví (c) označilo 27 respondentů (100 %), možnost protože to chtějí rodiče (d) označil 1 respondent (3,7 %), možnost protože toto středisko pracuje převážně právě s romskými dětmi (e) zahrlo 8 respondentů (29,6 %), možnost protože nemám dobré zkušenosti s jinými středisky mládeže (f) neoznačil žádný respondent (0 %) a možnost jiný důvod: protože se nechci nudit (g) označilo 6 respondentů (22,2 %).

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích odpovědělo celkové množství 24 respondentů (100 %) takto: možnost protože ho navštěvují kamarádi (a)

označilo 14 respondentů (58,3 %), možnost protože nechci být sám (b) označilo 6 respondentů (25 %), možnost protože se mi tam líbí, činnosti mě tam baví (c) označilo 24 respondentů (100 %), možnost protože to chtějí rodiče (d) označili 4 respondenti (16,7 %), možnost protože toto středisko pracuje převážně právě s romskými dětmi (e) označilo 7 respondentů (29,2 %), možnost protože nemám dobré zkušenosti s jinými středisky mládeže (f) označil 1 respondent (4,2 %). Možnost jiný důvod (g) nevedl žádný respondent (0 %).

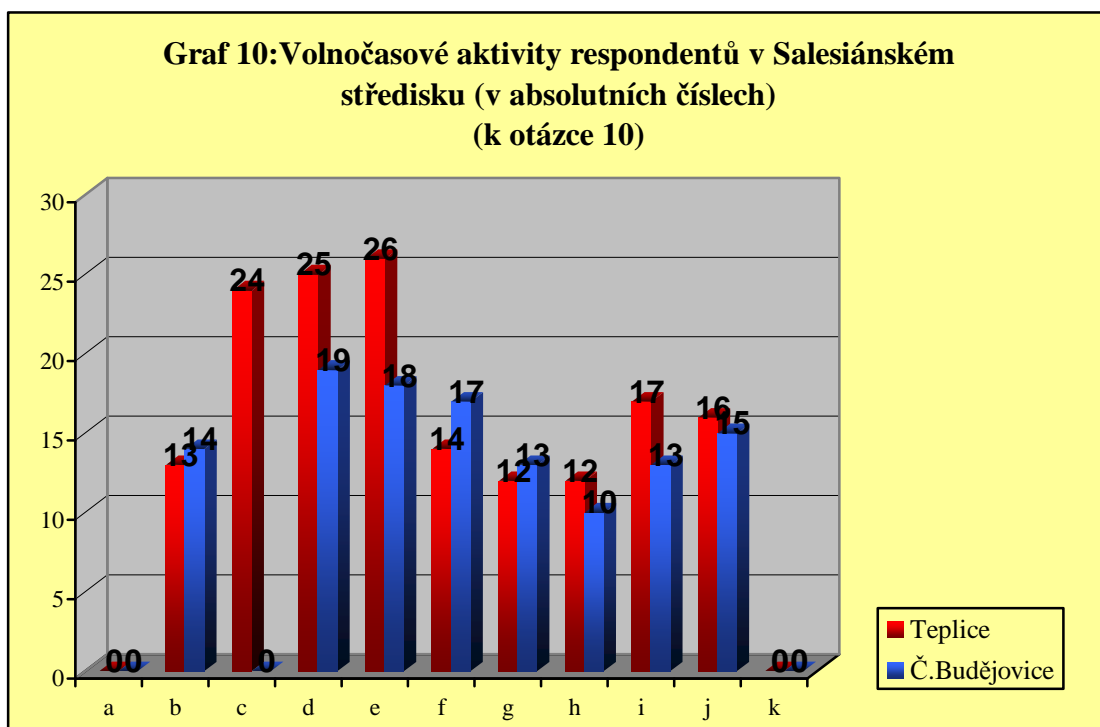

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 9 zobrazuje odpovědi respondentů na uzavřenou otázku: „Jak dlouho navštěvuješ Salesiánské středisko mládeže?“

V Salesiánském středisku v Teplících zvolili z celkového množství 27 respondentů (100 %) 3 respondenti možnost méně jak 1 rok (11,1 %), 7 respondentů zvolilo možnost 1-2 roky (25,9 %) a 17 respondentů zvolilo možnost více jak 2 roky (63 %).

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích uvedli z celkového množství 24 respondentů (100 %) 3 respondenti méně jak 1 rok (12,5 %), 6 respondentů 1-2 roky (25 %) a 15 respondentů více jak 2 roky (62,5 %).

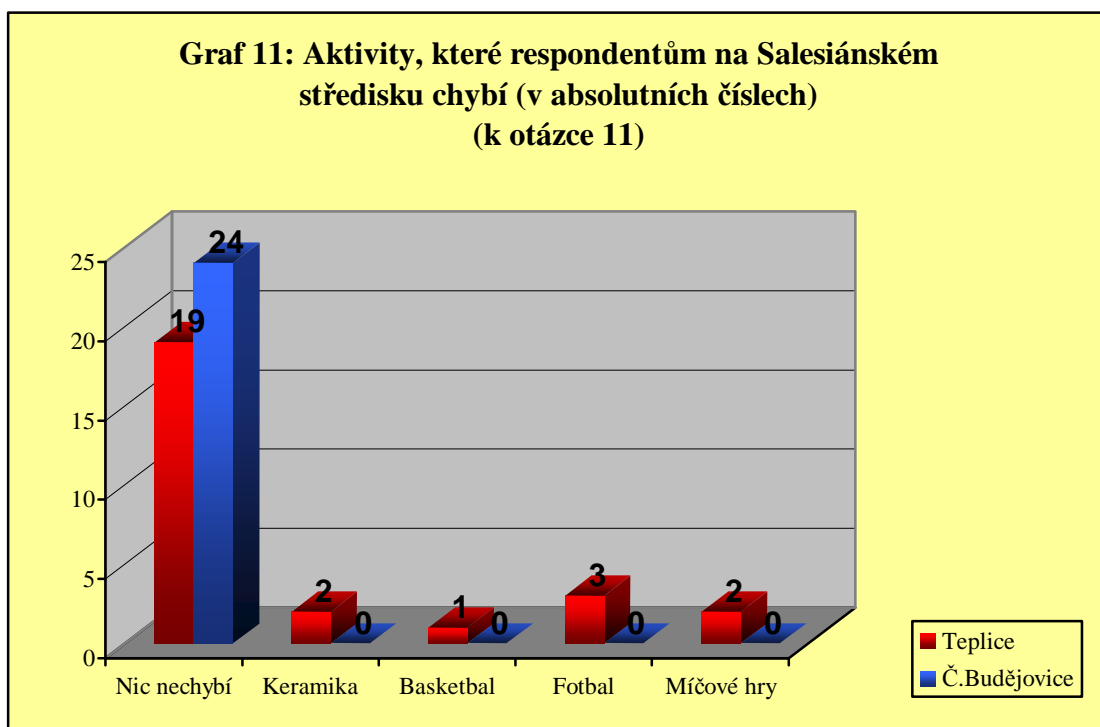
Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 10 zobrazuje odpovědi respondentů na polootevřenou otázku: „Jakých aktivit se na Salesiánském středisku mládeže účastníš?“ Respondenti mohli uvést více možností, a proto se celkové množství 27 respondentů v Teplicích a 24 v Českých Budějovicích neshoduje s hodnotami v grafu.

V Salesiánském středisku v Teplicích odpovědělo celkové množství 27 respondentů (100 %) takto: přírodovědný kroužek (a) neoznačil žádný respondent (0 %), výtvarný kroužek (b) označilo 13 respondentů (48,2 %), dramatický kroužek (c) označilo 24 respondentů (88,9 %), sportovní kroužek (d) označilo 25 respondentů (92,6 %), kapela a zpívání (e) označilo 26 respondentů (96,3 %), breakdance, tanec (f) označilo 14 respondentů (51,9 %), doučování (g) označilo 12 respondentů (44,4 %),

víkendové akce (h) označilo 12 respondentů (44,4 %), dětskou hru (i) označilo 17 respondentů (63 %), počítače a internet (j) označilo 16 respondentů (59,3 %). Možnost jiné (k) neoznačil žádný respondent (0 %).

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích odpovědělo celkové množství 24 respondentů (100 %) takto: přírodovědný kroužek (a) neoznačil žádný respondent (0 %), výtvarný kroužek (b) odpovědělo 14 respondentů (58,3 %), dramatický kroužek (c) neoznačil žádný respondent (0 %), sportovní kroužek (d) odpovědělo 19 respondentů (79,2 %), kapela a zpívání (e) odpovědělo 18 respondentů (75 %), breakdance, tanec (f) odpovědělo 17 respondentů (70,8 %), doučování (g) odpovědělo 13 respondentů (54,2 %), víkendové akce (h) odpovědělo 10 respondentů (41,7 %), dětskou hru (i) odpovědělo 13 respondentů (54,2 %), počítače a internet (j) odpovědělo 15 respondentů (62,5 %). Možnost jiné (k) neoznačil žádný respondent (0 %).

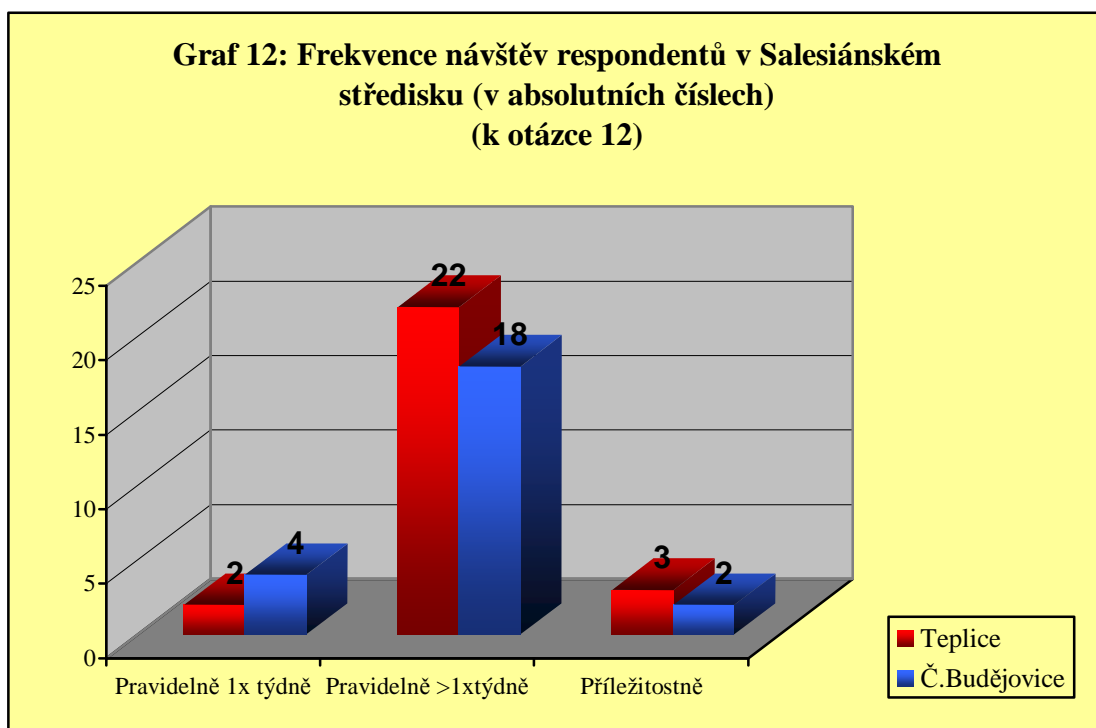

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 11 zobrazuje odpovědi respondentů na otevřenou otázku: „Jaká volnočasová aktivita (kroužek, činnost) podle Tvého názoru na Salesiánském středisku mládeže chybí?“

V Salesiánském středisku v Teplicích označilo z celkového množství 27 respondentů (100 %) 19 respondentů možnost nic nechybí (70,4 %), 2 respondenti keramiku (7,4 %), 1 respondent basketbal (3,7 %), 3 respondenti fotbal (11,1 %) a 2 respondenti označili míčové hry (7,4 %).

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích označilo všech 24 respondentů (100 %) možnost nic nechybí, ostatní možnosti nebyly označeny žádným respondentem (0 %).

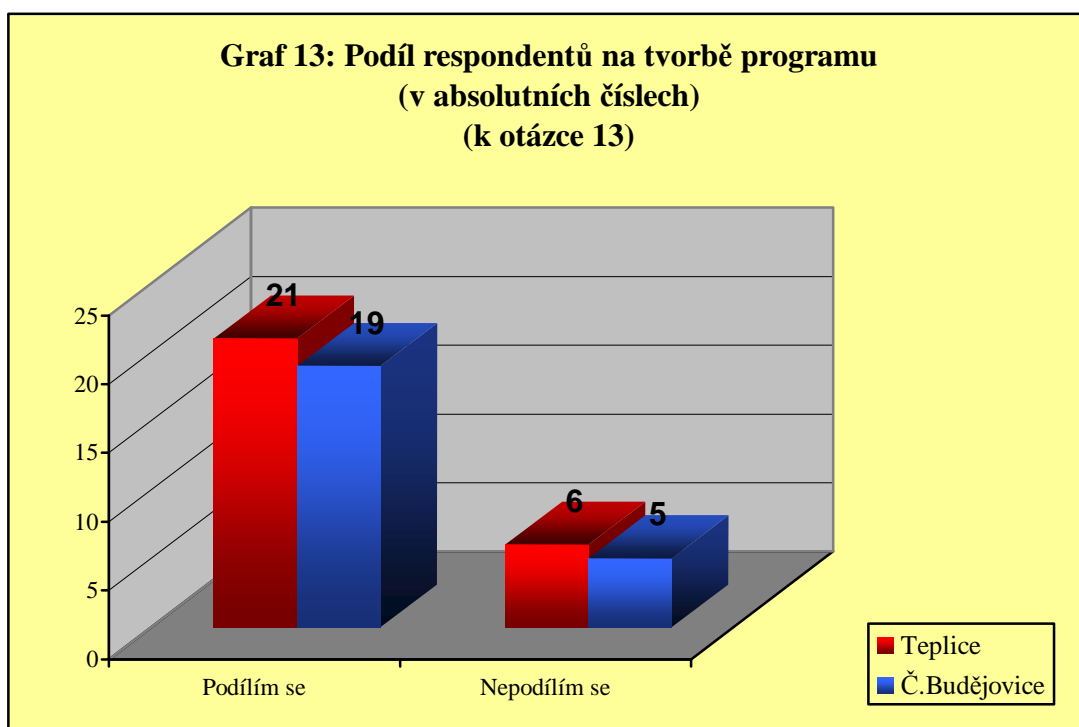

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 12 zobrazuje odpovědi respondentů na uzavřenou otázku: „Jak často středisko navštěvuješ?“

V Salesiánském středisku v Teplicích z celkového množství 27 respondentů (100 %) označili 2 respondenti pravidelně 1x týdně (7,4 %), 22 respondentů označilo pravidelně více jak 1x týdně (81,5 %) a příležitostně zvolili 3 respondenti (11,1 %).

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích z celkového množství 24 respondentů (100 %) zvolili 4 respondenti pravidelně 1x týdně (16,7 %), 18 respondentů zahrlo možnost pravidelně více jak 1x týdně (75 %) a možnost příležitostně označili 2 respondenti (8,3 %).

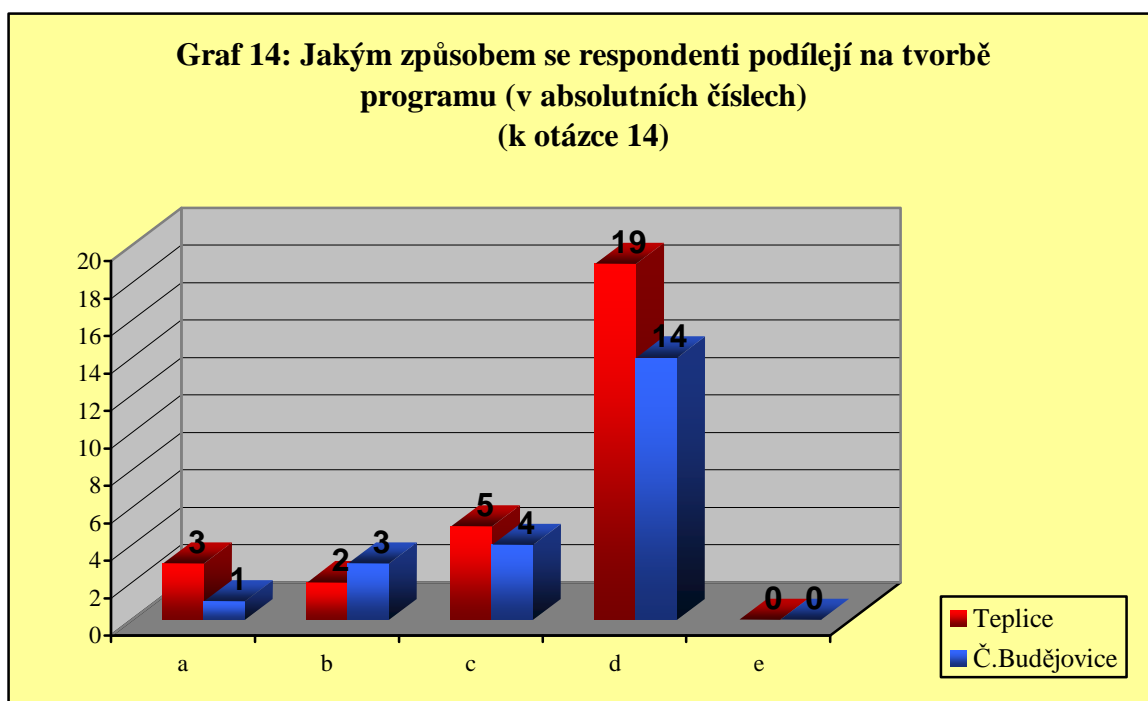
Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 13 zobrazuje odpovědi respondentů na uzavřenou otázku: „Podílíš se nějak na tvorbě programu?“

V Salesiánském středisku v Teplicích z celkového počtu 27 respondentů (100 %) odpovědělo 21 respondentů podílím se (77,8 %), 6 respondentů nepodílím se (22,2 %).

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích odpovědělo z celkového počtu 24 respondentů (100 %) 19 respondentů podílím se (79,2 %) a 5 respondentů nepodílím se (20,8 %).

Graf 14: Jakým způsobem se respondenti podílejí na tvorbě programu (v absolutních číslech) (k otázce 14)

Zdroj: Vlastní výzkum

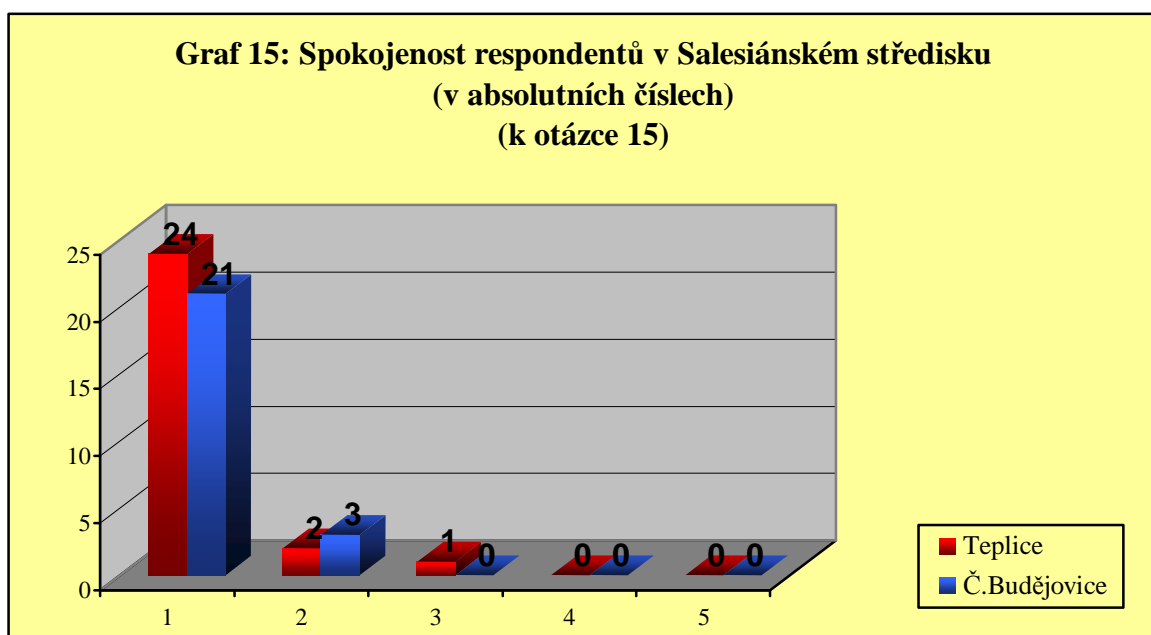
Graf 14 zobrazuje odpovědi respondentů na polootevřenou otázku týkající se účasti dětí na tvorbě programu. Respondenti mohli uvést více možností, a proto se celkové množství 27 respondentů v Teplících a 24 v Českých Budějovicích neshoduje s hodnotami v grafu.

V Salesiánském středisku v Teplících odpovědělo celkové množství 27 respondentů (100 %) takto: možnost návrh na program schůzky vymyslím sám, sdělím jej vedoucímu pedagogovi (a) označili 3 respondenti (11,1 %), možnost návrh na program schůzky vymyslím s kamarády, sdělíme jej vedoucímu pedagogovi (b) označili 2 respondenti (7,4 %), možnost návrh na program schůzky vymýšlí celá skupina, sdělí jej vedoucímu pedagogovi (c) označilo 5 respondentů (18,5 %), možnost program schůzky vymýšlí celá skupina s pomocí pedagoga (d) označilo 19 respondentů (70,4 %), možnost jiný způsob (e) neoznačil žádný respondent (0 %).

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích odpovědělo celkové množství 24 respondentů (100 %) takto: možnost návrh na program schůzky vymyslím sám, sdělím jej vedoucímu pedagogovi (a) označil 1 respondent (4,2 %), možnost návrh na program schůzky vymyslím s kamarády, sdělíme jej vedoucímu pedagogovi (b)

označili 3 respondenti (12,5 %), možnost návrh na program schůzky vymýšlí celá skupina, sdělí jej vedoucímu pedagogovi (c) označili 4 respondenti (16,7 %), možnost program schůzky vymýšlí celá skupina s pomocí pedagoga (d) označilo 14 respondentů (58,3 %), možnost jiný způsob (e) neoznačil žádný respondent (0 %).

Zdroj: Vlastní výzkum

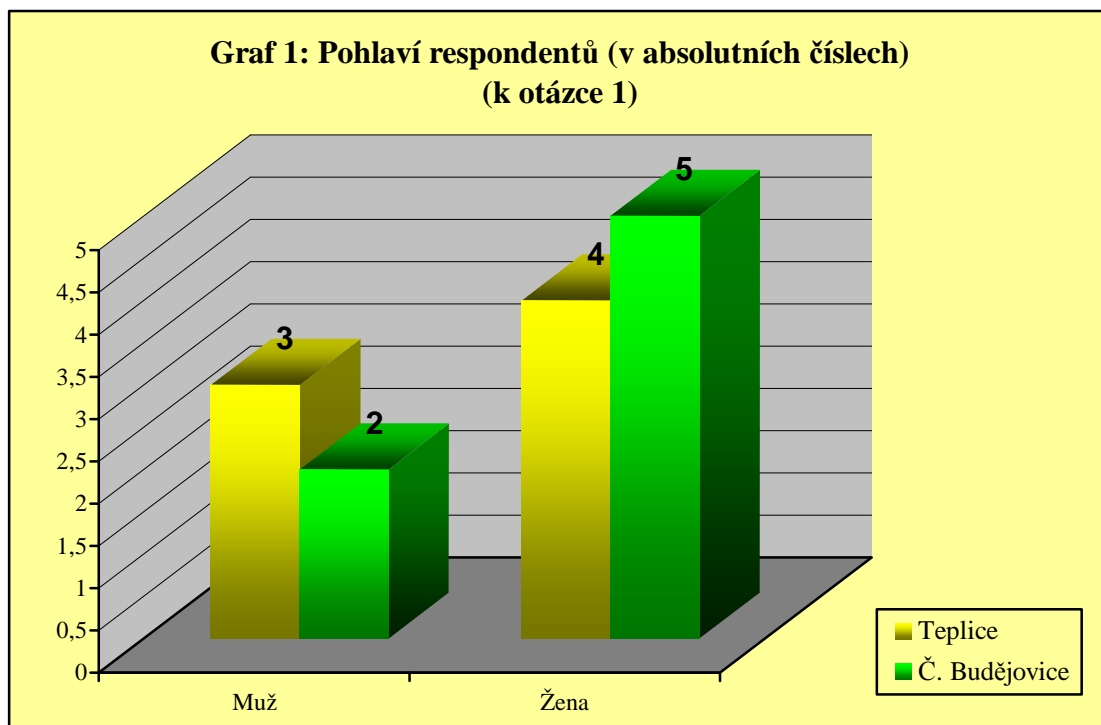
Graf 15 zobrazuje odpovědi respondentů označené na číselné škále týkající se jejich spokojenosti na Salesiánském středisku.

V Salesiánském středisku v Teplicích odpovědělo celkové množství 27 respondentů (100 %) takto: 24 respondentů zahrhlo 1 - velmi spokojený (88,9 %), 2 respondenti zahrhli možnost 2 - spíše spokojený (7,4 %), 1 respondent zahrhl možnost 3 – spokojený (3,7 %). Možnost 4 - spíše nespokojený a možnost 5 – nespokojený neoznačil žádný respondent (0 %).

4.2 Vyhodnocení řízeného rozhovoru s pedagogy volného času v Salesiánských střediscích v Teplicích a v Českých Budějovicích

Řízeným rozhovorem jsem oslovila celkem 14 pedagogů volného času, 7 v Salesiánském středisku v Teplicích a stejný počet v Salesiánském středisku v Českých

Budějovicích. Řízený rozhovor obsahoval 17 otázek. Grafy a tabulky vždy zobrazují obě Salesiánská střediska pro lepší přehlednost a možnost porovnání.

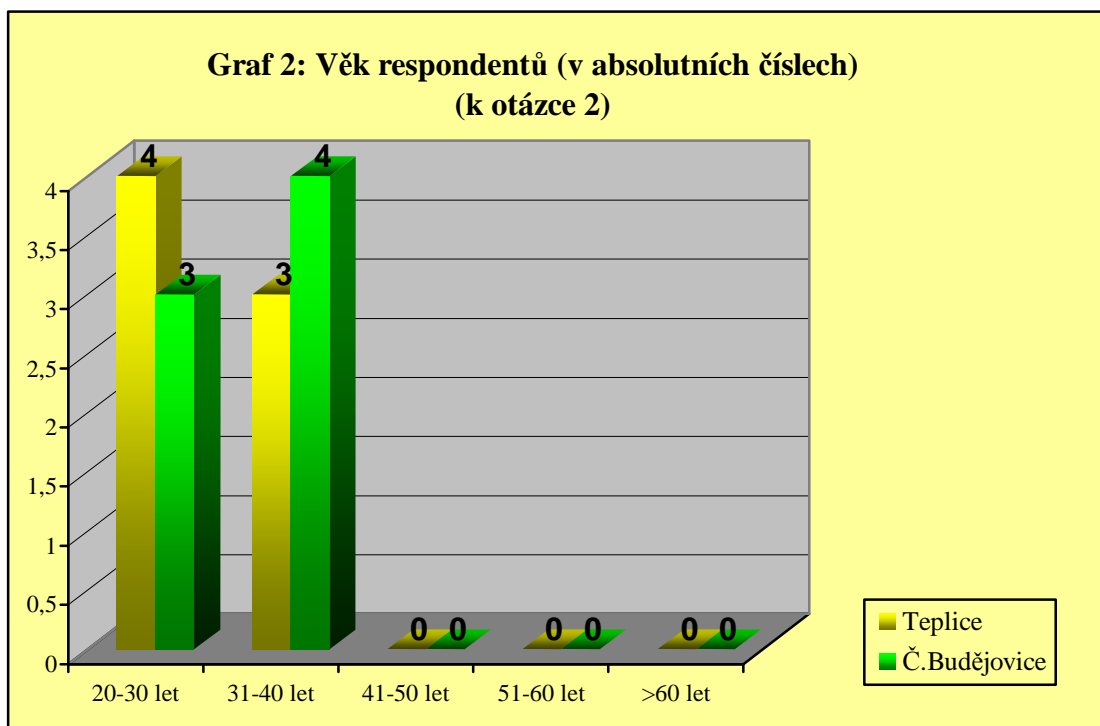

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 1 zobrazuje odpovědi respondentů na uzavřenou otázku týkající se jejich pohlaví.

V Salesiánském středisku v Teplicích byli z celkového množství 7 respondentů 3 muži (42,9 %) a 4 ženy (57,1 %).

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích byli z celkového množství 7 respondentů 2 muži (28,6 %) a 5 žen (71,4 %).

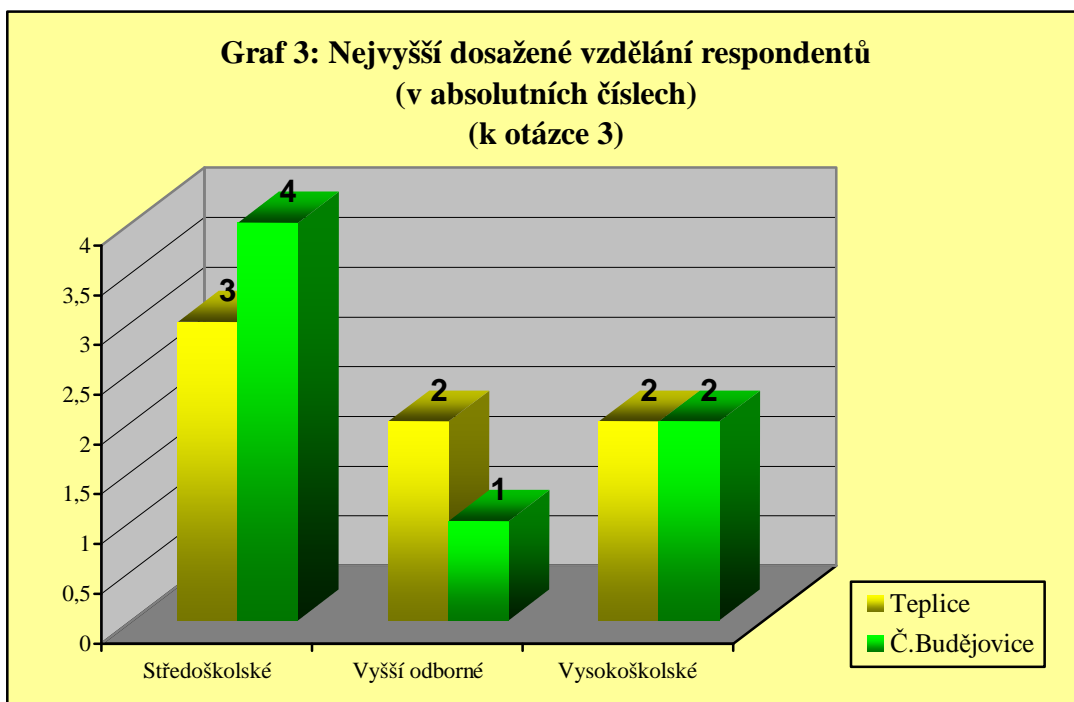

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 2 zobrazuje odpovědi respondentů na uzavřenou otázku týkající se jejich věku.

V Salesiánském středisku v Teplicích byli z celkového množství 7 respondentů 4 ve věku 20-30 let (57,1 %) a 3 ve věku 31-40 let (42,9 %). Ve věku 41-50 let, 51-60 let a >60 let nebyli žádní respondenti (0 %).

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích byli z celkového množství 7 respondentů 3 ve věku 20-30 let (42,9 %) a 4 ve věku 31-40 let (57,1 %). Ve věku 41-50 let, 51-60 let a >60 let nebyli žádní respondenti (0 %).

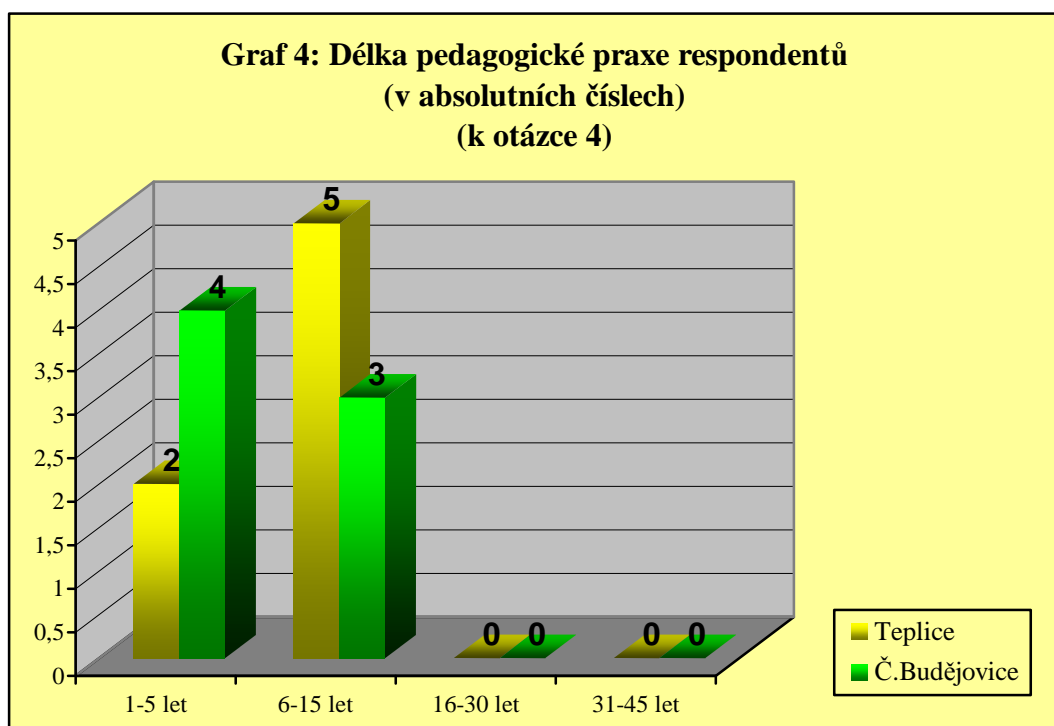

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 3 zobrazuje odpovědi respondentů na uzavřenou otázku týkající se nejvyššího dosaženého vzdělání.

V Salesiánském středisku v Teplicích odpovědělo celkové množství 7 respondentů takto: 3 respondenti označili možnost středoškolské (42,8 %), 2 respondenti označili vyšší odborné (28,6 %) a 2 respondenti označili vysokoškolské (28,6 %).

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích odpovědělo celkové množství 7 respondentů takto: 4 respondenti zvolili možnost středoškolské (57,1 %), 1 respondent zahrhl vyšší odborné (14,3 %) a 2 respondenti označili možnost vysokoškolské (28,6 %).

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 4 zobrazuje odpovědi respondentů na uzavřenou otázku týkající se délky jejich pedagogické praxe.

V Salesiánském středisku v Teplicích uvedli z celkového množství 7 respondentů (100 %) 2 respondenti 1-5 let (28,6 %) a 5 respondentů 6-15 let (71,4 %). Možnost 16-30 let a 31-45 let neuvedl žádný respondent (0 %).

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích uvedli z celkového množství 7 respondentů (100 %) 4 možnost 1-5 let (57,1 %) a 3 možnost 6-15 let (42,9 %). Možnost 16-30 let a 31-45 let neuvedl žádný respondent (0 %).

Tabulka 1a: Nabízené pravidelné zájmové činnosti Salesiánského střediska

(v absolutních číslech)

(k otázce 5)

Pravidelné zájmové činnosti (celkem)	Salesiánské středisko České Budějovice	Salesiánské středisko Teplice
přírodovědný kroužek	0	0
výtvarný kroužek	7	7
dramatický kroužek	0	7
sportovní kroužek	7	7
kapela a zpívání	7	7
breakdance, tanec	7	7
doučování	7	7
jiné: hovory o víře	0	2
vaření	0	4
keramika	7	0
oratoř	6	0
CELKEM	48	48

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 1a znázorňuje nabídku pravidelných zájmových činností a jejich četnost v obou zařízeních. Respondenti mohli uvést více možností, a proto se celkové množství 7 respondentů v Teplicích a 7 v Českých Budějovicích neshoduje s hodnotami v tabulce.

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích byl z celkového množství 7 respondentů (100 %) 7 respondenty označen výtvarný kroužek (100 %), sportovní kroužek (100 %), kapela a zpívání (100 %), breakdance, tanec (100 %), doučování (100 %) a jiná možnost: keramika (100 %), 6 respondentů uvedlo jinou možnost: oratoř (85,7 %). Přírodovědný kroužek, dramatický kroužek, jinou možnost: vaření a jinou možnost: hovory o víře neuvedl žádný respondent (0 %).

V Salesiánském středisku v Teplicích byl z celkového množství 7 respondentů (100 %) 7 respondenty označen výtvarný kroužek (100 %), dramatický kroužek (100 %), sportovní kroužek (100 %), kapela a zpívání (100 %), breakdance, tanec (100 %), doučování (100 %), 4 respondenti uvedli jinou možnost: vaření (57,1 %) a 2 respondenti uvedli jinou možnost: hovory o víře (28, 6 %). Přírodovědný kroužek, jinou možnost: keramika a jinou možnost: oratoř neuvedl žádný respondent (0 %).

Tabulka 1b: Nabízené příležitostné zájmové činnosti Salesiánského střediska

(v absolutních číslech)

(k otázce 5)

Příležitostné zájmové činnosti (celkem)	Salesiánské středisko České Budějovice	Salesiánské středisko Teplice
víkendové akce	7	7
exkurze	0	0
výlety	7	7
divadelní představení	0	7
jiné:	0	6
sportovní turnaje	0	6
diskotéky	0	7
týden akcí v sídlišti	0	5
mikulášská nadílka	0	2
vánoční besídka	0	3
CELKEM	14	44

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 1b znázorňuje nabídku příležitostných zájmových činností a jejich četnost v obou zařízeních. Respondenti mohli uvést více možností, a proto se celkové množství 7 respondentů v Teplicích a 7 v Českých Budějovicích neshoduje s hodnotami v tabulce.

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích byly z celkového množství 7 respondentů (100 %) 7 respondenty označeny víkendové akce (100 %) a výlety (100 %). Ostatní možnosti nebyly označeny žádným respondentem (0 %).

V Salesiánském středisku v Teplicích byly z celkového množství 7 respondentů (100 %) 7 respondenty označeny víkendové akce (100 %), výlety (100 %), divadelní představení (100 %) a jiná možnost: diskotéky (100 %), 6 respondentů uvedlo jiné: sportovní turnaje (85,7 %), 5 respondentů uvedlo jiné: týden akcí v sídlišti (71,4 %), 3 respondenti uvedli jiné: vánoční besídka (42,9 %) a 2 respondenti uvedli jiné: mikulášská nadílka (28,6 %). Možnost exkurze neuvedl žádný respondent (0 %).

Tabulka 1c: Nabízené spontánní zájmové činnosti Salesiánského střediska

(v absolutních číslech)

(k otázce 5)

Spontánní zájmové činnosti (celkem)	Salesiánské středisko České Budějovice	Salesiánské středisko Teplice
dětská herna	7	7
sportovní hřiště	7	0
počítače, internet	7	7
jiné	0	0
CELKEM	21	14

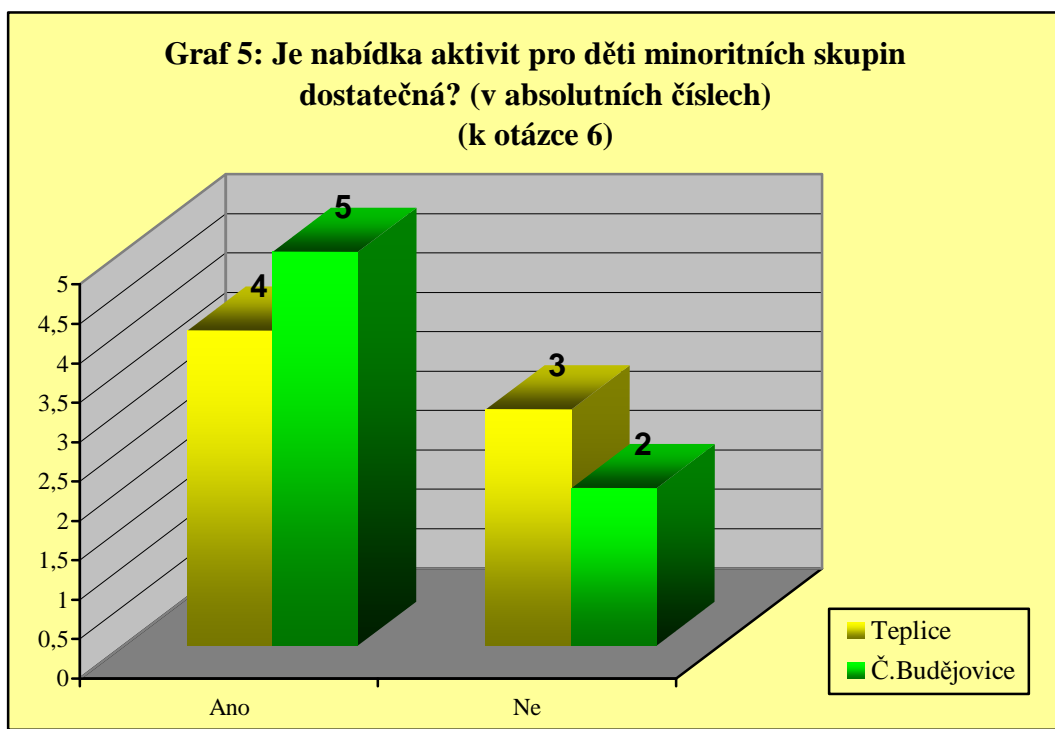
Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 1c znázorňuje nabídku spontánních zájmových činností a jejich četnost v obou zařízeních. Respondenti mohli uvést více možností, a proto se celkové množství 7 respondentů v Teplicích a 7 v Českých Budějovicích neshoduje s hodnotami v tabulce.

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích byla z celkového množství 7 respondentů (100 %) 7 respondenty uvedena dětská herna (100 %), sportovní hřiště (100 %), počítače, internet (100 %). Možnost jiné neuvedl žádný respondent (0 %).

V Salesiánském středisku v Teplicích byla z celkového množství 7 respondentů (100 %) 7 respondenty označena dětská herna (100 %) a počítače, internet (100 %). Sportovní hřiště a možnost jiné nevedl žádný respondent (0 %).

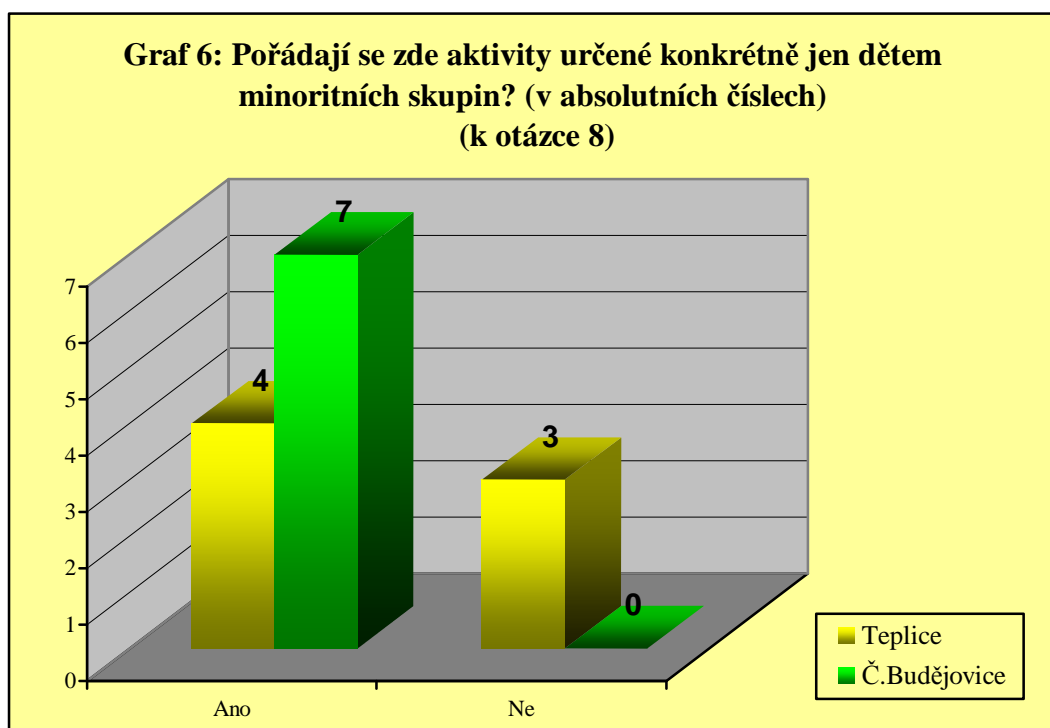

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 5 zobrazuje odpovědi respondentů na uzavřenou otázku: „Myslíte si, že je nabídka pravidelných, příležitostných a spontánních aktivit Salesiánského střediska mládeže pro děti minoritních skupin dostatečná?“

V Salesiánském středisku v Teplicích odpověděli z celkového množství 7 respondentů (100 %) 4 respondenti kladně, tedy ano (57,1 %) a 3 záporně, tedy ne (42,9 %).

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích odpovědělo z celkového množství 7 respondentů (100 %) 5 respondentů ano (71,4 %) a 2 ne (28,6%).

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 6 zobrazuje odpovědi respondentů na uzavřenou otázku: „Pořádají se zde aktivity určené konkrétně jen dětem minoritních skupin (romským dětem)?“

V Salesiánském středisku v Teplicích uvedli z celkového množství 7 respondentů (100%) 4 respondenti ano (57,1 %) a 3 ne (42,9 %).

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích odpovědělo z celkového množství 7 respondentů (100 %) 7 respondentů kladně, tedy ano (100 %), žádný respondent ne zvolil možnost ne (0 %).

Tabulka 2a: Upřednostňované pravidelné aktivity dětí minoritních skupin na zkoumaných Salesiánských střediscích

(v absolutních číslech)

(k otázce 10)

Pravidelné zájmové činnosti (celkem)	Salesiánské středisko České Budějovice	Salesiánské středisko Teplice
přírodovědný kroužek	0	0
výtvarný kroužek	0	0
dramatický kroužek	0	3
sportovní kroužek	7	7
kapela a zpívání	5	6
breakdance, tanec	7	6
doučování	0	0
jiné:	0	0
hovory o víře	0	0
vaření	0	0
keramika	0	0
oratoř	2	0
CELKEM	21	22

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 2a znázorňuje jednotlivé pravidelné aktivity, které děti minoritních skupin na Salesiánských střediscích podle pedagogů volného času upřednostňují. Dále znázorňuje četnost upřednostňovaných aktivit v obou zařízeních. Respondenti mohli uvést více možností, a proto se celkové množství 7 respondentů v Teplicích a 7 v Českých Budějovicích neshoduje s hodnotami v tabulce.

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích byl z celkového množství 7 respondentů (100 %) 7 respondenty uveden sportovní kroužek (100 %) a breakdance, tanec (100 %), 5 respondenty byla označena kapela, zpívání (71,4 %) a 2 respondenty bylo označeno jiné: oratoř (28,6 %). Zbývající možnosti nebyly označeny žádným respondentem (0 %).

V Salesiánském středisku v Teplicích byl z celkového množství 7 respondentů (100 %) 7 respondenty označen sportovní kroužek (100 %), 6 respondentů uvedlo kapela, zpívání (85,7 %) a breakdance, tanec (85,7 %), 3 respondenti uvedli dramatický kroužek (42,9 %). Zbývající možnosti nebyly označeny žádným respondentem (0 %).

Tabulka 2b: Upřednostňované příležitostné aktivity dětí minoritních skupin na zkoumaných Salesiánských střediscích

(v absolutních číslech)

(k otázce 10)

Příležitostné zájmové činnosti (celkem)	Salesiánské středisko České Budějovice	Salesiánské středisko Teplice
víkendové akce	1	2
exkurze	0	0
výlety	7	7
divadelní představení	0	0
jiné:	0	0
sportovní turnaje	0	0
diskotéky	0	0
týden akcí v sídlišti	0	0
mikulášská nadílka	0	0
vánoční besídka	0	0
CELKEM	8	9

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 2b znázorňuje jednotlivé příležitostné aktivity, které děti minoritních skupin na Salesiánských střediscích podle pedagogů volného času upřednostňují. Dále znázorňuje četnost upřednostňovaných aktivit v obou zařízeních. Respondenti mohli uvést více možností, a proto se celkové množství 7 respondentů v Teplicích a 7 v Českých Budějovicích neshoduje s hodnotami v tabulce.

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích byly z celkového množství 7 respondentů (100 %) 7 respondenty označeny výlety (100 %) a 1 respondentem byly

označeny víkendové akce (14,3 %). Ostatní možnosti nebyly označeny žádným respondentem (0 %).

V Salesiánském středisku v Teplicích byly z celkového množství 7 respondentů (100 %) 7 respondenty označeny výlety (100 %) a 2 respondenti označili víkendové akce (28,6 %). Ostatní možnosti neoznačil žádný respondent (0 %).

Tabulka 2c: Upřednostňované spontánní aktivity dětí minoritních skupin na zkoumaných Salesiánských střediscích

(v absolutních číslech)

(k otázce 10)

Spontánní zájmové činnosti (celkem)	Salesiánské středisko České Budějovice	Salesiánské středisko Teplice
dětská herna	7	7
sportovní hřiště	3	0
počítače, internet	0	1
jiné	0	0
CELKEM	10	8

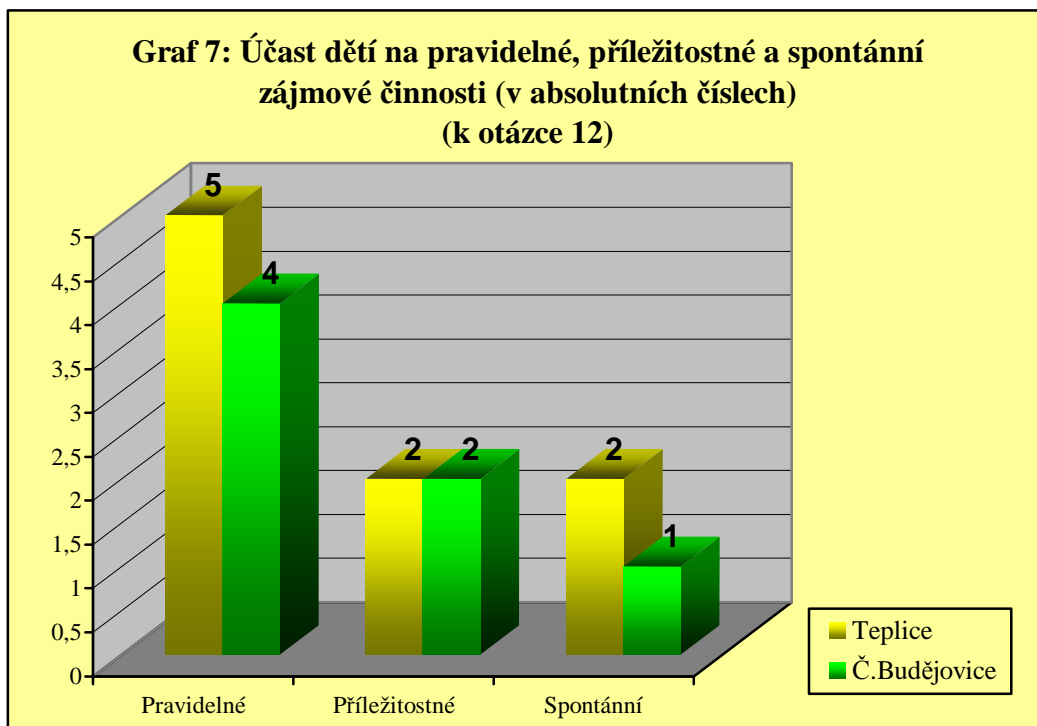
Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 3c znázorňuje jednotlivé spontánní aktivity, které děti minoritních skupin na Salesiánských střediscích podle pedagogů volného času upřednostňují. Dále znázorňuje četnost upřednostňovaných aktivit v obou zařízeních. Respondenti mohli uvést více možností, a proto se celkové množství 7 respondentů v Teplicích a 7 v Českých Budějovicích neshoduje s hodnotami v tabulce.

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích byla z celkového množství 7 respondentů (100 %) 7 respondenty označena dětská herna (100 %), 3 respondenty sportovní hřiště (42,9 %), počítače, internet a možnost jiné nevedl žádný respondent (0 %).

V Salesiánském středisku v Teplicích byla z celkového množství 7 respondentů (100 %) 7 respondenty označena dětská herna (100 %), 1 respondent uvedl možnost

počítače, internet (14,3 %), sportovní hřiště a možnost jiné neuvedl žádný respondent (0 %).

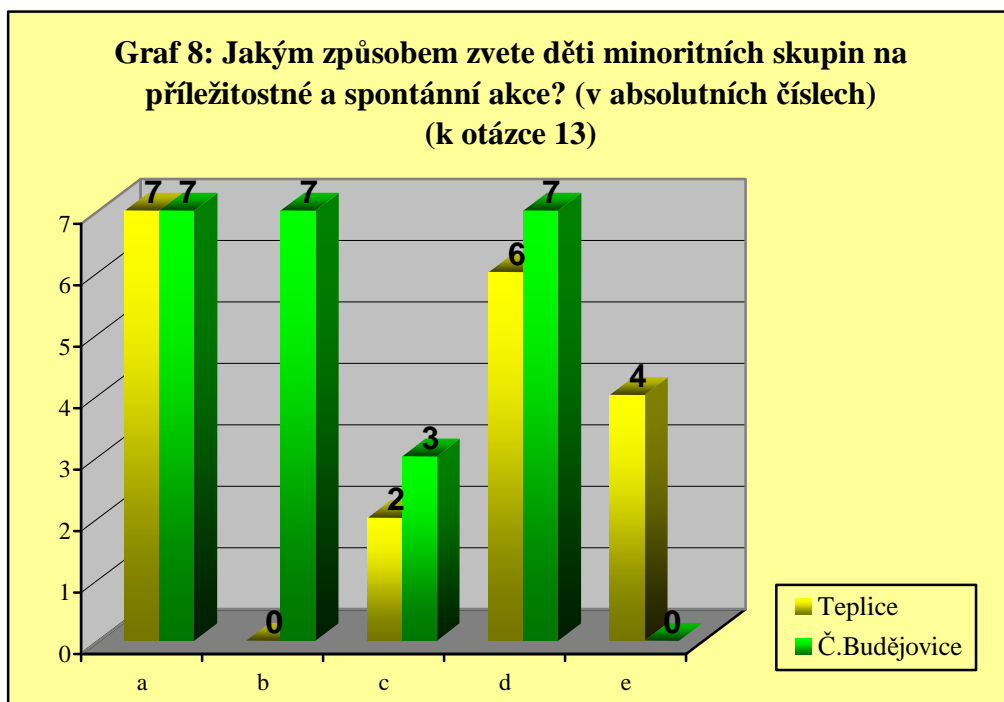

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 7 zobrazuje odpovědi respondentů na uzavřenou otázku: „Zúčastňují se především pravidelné, příležitostné nebo spontánní zájmové činnosti? Respondenti mohli uvést více možností, a proto se celkové množství 27 respondentů v Teplicích a 24 v Českých Budějovicích neshoduje s hodnotami v grafu.

V Salesiánském středisku v Teplicích odpovědělo z celkového množství 7 respondentů (100 %) 5 respondentů pravidelné (71,4 %), 2 respondenti příležitostné (28,6 %) a 2 respondenti odpověděli spontánní (28,6 %).

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích odpověděli z celkového množství 7 respondentů (100 %) 4 respondenti pravidelné (57,1 %), 2 respondenti příležitostné (28,6 %) a 1 respondent odpověděl spontánní (14,3 %).

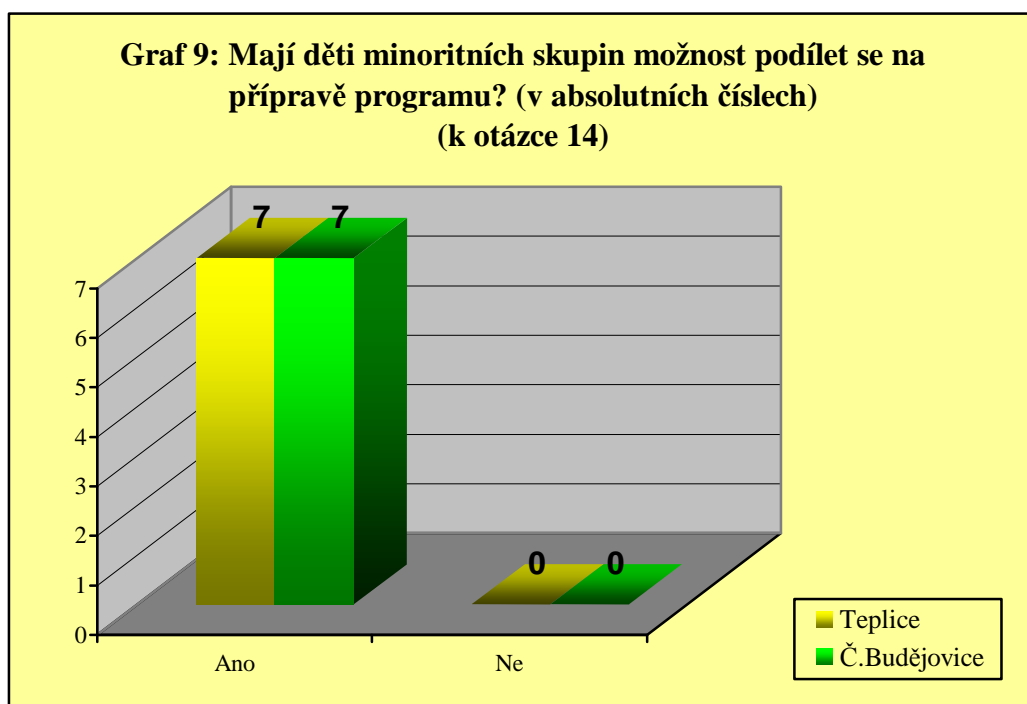

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 8 zobrazuje odpovědi respondentů na polootevřenou otázku: „Jakým způsobem zvete děti na příležitostné a spontánní akce?“ Respondenti mohli uvést více možností, a proto se celkové množství 27 respondentů v Teplicích a 24 v Českých Budějovicích neshoduje s hodnotami v grafu.

V Salesiánském středisku v Teplicích odpovědělo z celkového množství 7 respondentů (100 %) 7 respondentů (a) osobním kontaktem dětí (100 %), žádný respondent neuvedl (b) osobním kontaktem rodin dětí (0 %), 2 respondenti uvedli (c) kontaktem škol (28,6 %), 6 respondentů odpovědělo (d) prostřednictvím letáků (85,7 %) a 4 respondenti uvedli (e) jiným způsobem: plakáty (57,1 %).

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích odpovědělo z celkového množství 7 respondentů (100 %) 7 respondentů (a) osobním kontaktem dětí (100 %), 7 respondentů (b) osobním kontaktem rodin dětí (100 %), 3 respondenti (c) kontaktem škol (42,9 %), 7 respondentů (d) prostřednictvím letáků (100 %) a žádný respondent nevolil (e) jiným způsobem: plakáty (0 %).

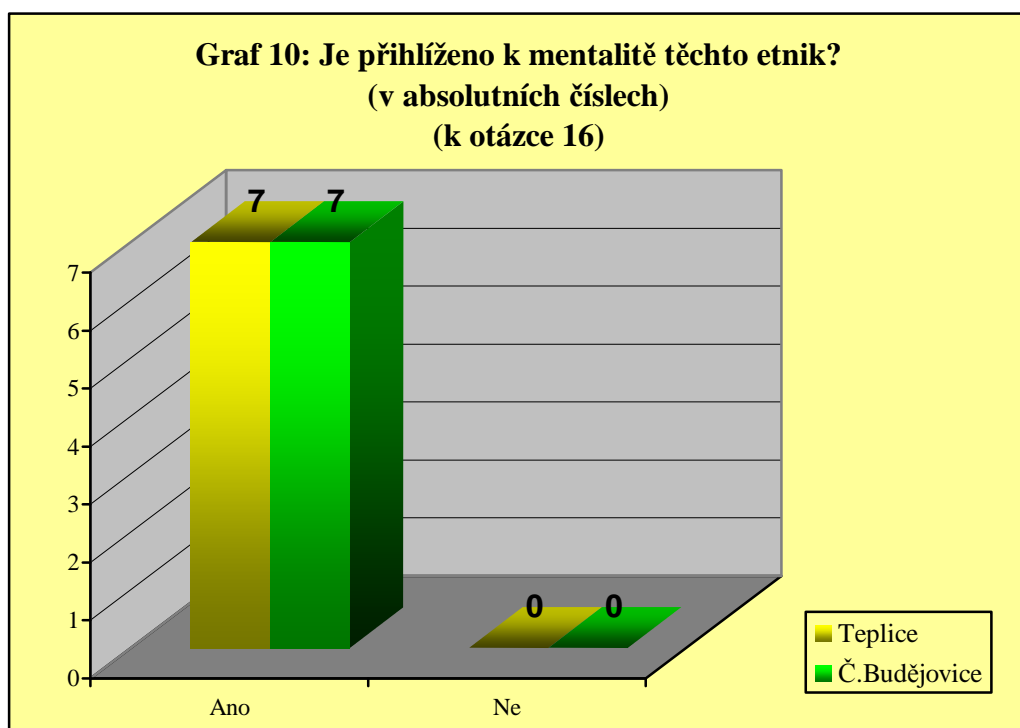
Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 9 zobrazuje odpovědi respondentů na uzavřenou otázku: „Mají děti minoritních skupin možnost podílet se na přípravě programu?“

V Salesiánském středisku v Teplicích odpovědělo z celkového množství 7 respondentů (100 %) 7 respondentů kladně, tedy ano (100 %). Žádný respondent neodpověděl záporně, tedy ne (0 %).

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích odpovědělo z celkového množství 7 respondentů (100 %) 7 respondentů ano (100 %), žádný respondent neodpověděl ne (0 %).

Zdroj: Vlastní výzkum

Graf 10 zobrazuje odpovědi respondentů na uzavřenou otázku: „Je při přípravě programu a při činnosti s těmito dětmi přihlíženo k mentalitě těchto etnik?“

V Salesiánském středisku v Teplicích uvedlo z celkového množství 7 respondentů (100 %) 7 respondentů ano (100 %), žádný respondent neuvedl ne (0 %).

V Salesiánském středisku v Českých Budějovicích uvedlo z celkového množství 7 respondentů (100 %) 7 respondentů ano (100 %), žádný respondent neuvedl ne (0 %).

4.2.1 Rozhovory s pedagogy volného času v Salesiánských střediscích v Teplicích a v Českých Budějovicích

Zde jsou shrnuty nejčastější odpovědi pedagogů volného času na otevřené otázky 7, 9, 11, 15 a 17 řízeného rozhovoru. Řízený rozhovor jsem provedla celkem se 14 pedagogy volného času, tedy se 7 z teplického Salesiánského střediska a se 7 ze Salesiánského střediska v Českých Budějovicích. Všechny otevřené otázky (7, 9, 11, 15 a 17) mají vždy souvislost s předchozí otázkou, tedy s otázkou 6, 8, 10, 14 a 16.

Tabulka 3a,b: Pokud jste na uzavřené otázce 6, která zní: „Myslíte si, že je nabídka pravidelných, příležitostných a spontánních aktivit Salesiánského střediska mládeže pro děti minoritních skupin dostatečná?“ odpověděli ne, uveďte prosím proč.

(k otázce 7)

3a

Odpovědi pedagogů	Salesiánské středisko v Českých Budějovicích
Pedagog 1	Nemáme prostory ani dostatek pedagogů na to, abychom dětem nabídli více aktivit. Týká se to hlavně sportu a dramatického kroužku.
Pedagog 7	Některé kroužky nebo aktivity pro děti nemůžeme zajistit, protože nemáme vhodné prostory.
Celkem odpovědí	2

Zdroj: Vlastní výzkum

3b

Odpovědi pedagogů	Salesiánské středisko v Teplicích
Pedagog 3	Vzhledem k omezeným prostorám budovy Salesiánského střediska nemůžeme dětem minoritních skupin nabídnout tolik především sportovních aktivit, o které mají asi největší zájem.
Pedagog 5	Podle mého názoru chybí především komplexnost jednotlivých aktivit. Určitě by zde bylo zapotřebí terénního sociálního pracovníka a poradenské služby. Kromě toho nemůžeme dětem nabídnout tolik pohybových aktivit, když nemáme vlastní prostory pro sport (tělocvičnu, hřiště).
Pedagog 7	Máme malé prostory pro více sportů, které dětem chybí.
Celkem odpovědí	3

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 4a,b: Pokud jste na uzavřenou otázku 8, která zní: „Pořádají se zde aktivity určené konkrétně jen dětem minoritních skupin?“ odpověděli ano, uveďte prosím jaké to jsou.

(k otázce 9)

4a

Odpovědi pedagogů	Salesiánské středisko v Českých Budějovicích
Pedagog 1	Pro děti minoritních skupin provozujeme oratoř, o kterou mají děti celkem i zájem.
Pedagog 2	Je to především oratoř.
Pedagog 3	Oratoř.
Pedagog 4	Oratoř.
Pedagog 5	Romské děti mají možnost navštěvovat oratoř.
Pedagog 6	V první řadě je pro ně určená oratoř, ale mohou navštěvovat všechny kroužky a aktivity, podle toho jak chtějí.
Pedagog 7	Mohou navštěvovat klidně všechny kroužky, více zaměřená na romské děti je oratoř.
Celkem odpovědí	7

Zdroj: Vlastní výzkum

4b

Odpovědi pedagogů	Salesiánské středisko v Teplicích
Pedagog 1	Na naše středisko dochází 90 % především romských dětí, proto se snažíme přizpůsobit těmto dětem vesměs všechny aktivity. Aktivity, které romské děti nenavštěvují, nenavštěvují proto, že je tyto aktivity nezajímají, a takto si tedy samy vyčlenily aktivity, které jsou jim, jak Vy říkáte, určené. A jsou to vesměs všechny aktivity tohoto střediska.
Pedagog 2	Romským dětem nabízíme všechny aktivity, protože romských dětí dochází do střediska nejvíce. Specifické ovšem je povídání o romské kultuře, poslech romské hudby.
Pedagog 4	S dětmi se v rámci kroužku setkáváme a povídáme si o historii Romů, o romské kultuře, zvycích, posloucháme romskou hudbu, ale jinak jsou jim určeny všechny aktivity, protože jsou naší cílovou skupinou.
Pedagog 7	Všechny aktivity směřujeme na romské děti a jim je také přizpůsobujeme. Spíše bychom těžko hledali kroužek určený konkrétně jen dětem neromským.
Celkem odpovědí	4

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 5a,b: „Proč si myslíte, že dávají přednost právě těmto aktivitám?“

(k otázce 11)

5a

Odpovědi pedagogů	Salesiánské středisko v Českých Budějovicích
Pedagog 1	Protože mají svým způsobem na aktivity jako je tanec, zpěv, sport určité nadání, zároveň je to baví. Kroužky, kde musí více přemýšlet a kde potřebují mít více vědomostí z dané oblasti, zásadně nenavštěvují. Naopak aktivity, kde si mohou hrát, jako třeba herna, jsou poměrně oblíbené. Středisko navštěvují rádi, proto chodí většinou pravidelně.
Pedagog 2	Především je tyto aktivity baví, což je vidět i na tom, že chodí více méně pravidelně.
Pedagog 3	Asi je to dáno jejich mentalitou. V historii také inklinovali spíše k hudbě, výtvarnému umění, tanci. Jsou pohybově nadaní, čímž kompenzují svůj handicap ve vzdělání.
Pedagog 4	Tyto aktivity je baví, jak tanec a hudba, tak sport a výtvarka. Také mají rádi volnost, hru, proto často navštěvují herna. A raději jdou na výlet, než třeba na víkendovku, protože je rodiče nechtějí pouštět. Mají o ně strach.
Pedagog 5	Myslím, že jim to je jedno, co dělají, hlavně že můžou být tady a s kamarády pohromadě.
Pedagog 6	Sport, hudba a tanec je moc baví, vždycky k těmto oblastem měli blízko, v herně si mohou hrát.
Pedagog 7	Vždycky volí činnosti, u kterých nepotřebují moc přemýšlet a pohyb je ideální.
Celkem odpovědí	7

Zdroj: Vlastní výzkum

5b

Odpovědi pedagogů	Salesiánské středisko v Teplicích
Pedagog 1	Jsou pro ně nejjednodušší a baví je.
Pedagog 2	Protože jsou jim blízké, mají k nim vlohly. Jinak upřednostňují všechny aktivity, kde si mohou hrát.
Pedagog 3	Protože chtějí, tyto aktivity je baví, mohou se v nich najít, třeba něco dokázat.
Pedagog 4	Vždy vybírají aktivity, kde si mohou hrát nebo které jim jdou a baví je.
Pedagog 5	Protože je baví, navštěvují je i jejich kamarádi a oni většinou drží pohromadě.
Pedagog 6	Protože na ně mají nadání a hlavně je baví.
Pedagog 7	Protože se v nich nachází, baví je. Jsou emotivní a tady je to vítané.
Celkem odpovědí	7

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 6a,b: Pokud jste na uzavřené otázce 14, která zní: „Mají děti minoritních skupin možnost podílet se na přípravě programu?“ odpověděli ano, uveďte prosím jak se podílejí.

(k otázce 15)

6a

Odpovědi pedagogů	Salesiánské středisko v Českých Budějovicích
Pedagog 1	Formou anket, dotazníků nebo rozhovorů zjišťujeme, o co mají děti zájem. Můžou si říct, co by chtěly dělat a když je to v našich možnostech, vyhovíme jim.
Pedagog 2	Řeknou si, co by chtěly dělat, občas něco vymyslí samy.
Pedagog 3	Navrhnou program schůzky.
Pedagog 4	Navrhnou program.
Pedagog 5	Navrhnou program na schůzku buď ve skupině nebo jednotlivci, nebo něco vymyslíme společně.
Pedagog 6	Vymýšlí náplň schůzky.
Pedagog 7	Mají možnost navrhnout celý program nebo jen jednu hru, činnost nebo vymyslíme činnosti dohromady.
Celkem odpovědí	7

Zdroj: Vlastní výzkum

6b

Odpovědi pedagogů	Salesiánské středisko v Teplicích
Pedagog 1	Děti samy nebo s pomocí pedagoga vymyslí program schůzky.
Pedagog 2	Občas navrhnou program, který vymyslí málokdy samy, spíše ve skupinách nebo s mou pomocí.
Pedagog 3	Pokud chtějí, mohou vymyslet hru nebo zvolit činnost.
Pedagog 4	Samy navrhnout program akcí, hodiny, schůzky.
Pedagog 5	Mají možnost říci, co by chtěly dělat.
Pedagog 6	Samy něco vymyslí.
Pedagog 7	Řeknou, co by chtěly.
Celkem odpovědí	7

Zdroj: Vlastní výzkum

Tabulka 7a,b: Pokud jste na uzavřenou otázku 16, která zní: „Je při přípravě programu a při činnosti s těmito dětmi přihlíženo k mentalitě těchto etnik?“ odpověděli ano, uveďte prosím jak.

(k otázce 17)

7a

Odpovědi pedagogů	Salesiánské středisko V Českých Budějovicích
Pedagog 1	Program především vychází z nich a my se jim přizpůsobujeme. Například zjednodušujeme pravidla her, používáme více obrázků než textů a když už texty, tak zjednodušené, jasné, výstižné.
Pedagog 2	Přizpůsobujeme se jejich potřebám a zájmům, tedy nemáme zde například žádné kroužky technického či vědeckého zaměření pro tyto děti, protože o ně nejeví zájem. Přizpůsobujeme se velmi i finančně, nelpíme na striktním

	dodržování pravidel, protože tyto děti s pravidly všeobecně bojují.
Pedagog 3	V první řadě přihlížíme a vycházíme z jejich sociální situace, kdy jsme nuceni se do určité míry finančně přizpůsobit. Je potřeba jim věnovat individuálně více času a trpělivosti.
Pedagog 4	Při veškeré činnosti upravujeme, zjednodušujeme pravidla a finančně jim vycházíme vstříc.
Pedagog 5	Naše práce s těmito dětmi spočívá v respektování jejich kultury, kdy za jednu z nepříliš důležitých hodnot považují vzdělání a to se odráží v práci s nimi. Musíme k nim tedy mluvit jednoduchými větami, zjednodušovat psaný projev, ústní projev a veškerá pravidla.
Pedagog 6	Především je s nimi jiná práce, uznávají jiné hodnoty, často pocházejí z nepříliš dobrého, nepodnětného sociálního prostředí. Snažíme se jim přizpůsobovat finančně.
Pedagog 7	Práce s nimi je jiná, více časově náročná, výsledky nejsou tak markantní a jejich dosaženo pomaleji. Přizpůsobujeme styl mluvení, psaný text.
Celkem odpovědí	7

Zdroj: Vlastní výzkum

7b

Odpovědi pedagogů	Salesiánské středisko v Teplicích
Pedagog 1	Přizpůsobujeme se kultuře, zjednodušujeme pravidla, texty, mluvený projev. Přizpůsobujeme se i časově, protože vše trvá déle.
Pedagog 2	Pokud chceme, aby vzájemná komunikace klapala, musíme se jim přizpůsobit, a to jak finančně, tak upravením veškerých pravidel obyčejných dětských her. Snažíme se jim

	dávat dostatek prostoru i svobody.
Pedagog 3	K ničemu je nenutíme, upravujeme pravidla her a text především při doučování. Pracujeme s dětmi individuálně, ale i ve skupině, obojí potřebují.
Pedagog 4	Přizpůsobujeme se především jejich sociální situaci a možnostem. Mohou přijít kdykoli v provozní době zařízení a zapojit se do veškeré činnosti. Při práci s nimi používáme jednodušší mluvu. Jsme dobře finančně dostupní pro tuto skupinu dětí.
Pedagog 5	Snažíme se respektovat jejich kulturu, pouštíme jim například jejich hudbu (romskou, arabskou) a tím vytváříme hezké, jim blízké prostředí, které upevňuje jejich romství.
Pedagog 6	Povídáme si o jejich kultuře, historii. Snažíme se v nich udržet jejich romství, ne jej potlačit.
Pedagog 7	Přihlížíme na poměry, ze kterých pochází. Ty jsou většinou špatné. Od toho se odvíjí další práce s nimi, tedy finanční přizpůsobení, zjednodušení mluvy, textu, pravidel, protože vzdělání nepřikládají velkou hodnotu. Snažíme se v nich udržet jejich kulturu.
Celkem odpovědí	7

Zdroj: Vlastní výzkum

5 DISKUZE

Volný čas je čas, kdy člověk nevykonává činnosti pod tlakem závazků, které vyplývají z jeho sociálních rolí. Lze ho chápat jako činnost, do které vstupujeme s očekáváním a které se účastníme na základě svobodného rozhodnutí. Přináší nám příjemné zážitky a uspokojení. **(12)**

Jak uvádí Slepíčková, I. **(26)**, volný čas není záležitostí pouze jedince, ale souvisí s životem celé společnosti. Umění dobře prožít volný čas se jedinec musí naučit. Je proto zapotřebí volnému času lidí věnovat pozornost nejen při výchově v rodině, ale v rámci celé společnosti, která se musí podílet na vytváření podmínek pro jeho příjemné a smysluplné využití. Kvalita a množství volného času jednotlivců totiž vypovídá o úrovni rozvoje a kvalitě celé společnosti.

Volný čas se stává častěji diskutovaným tématem sociologů, ekonomů, psychologů i pedagogů. V současné době je to téma nanejvýš aktuální, protože pomalu ale jistě dochází ke změnám hodnot mladé generace. V době, kdy se zvyšuje počet mladistvých toxikomanů, narkomanů a závislých na herních automatech, kdy narůstá kriminalita (především kriminalita mládeže), se otázka „co s volným časem“ stala otázkou pro všechny – pro všechny, kterým není lhostejný budoucí vývoj a osud naší společnosti. **(28)**

Moje práce si kladla za cíl zjistit, do jaké míry vytváří Salesiánská střediska mládeže v Teplicích a v Českých Budějovicích podmínky pro smysluplné trávení volného času dětí minoritních skupin. Mým úkolem bylo jednak zjistit, zda je nabídka volnočasových aktivit na zkoumaných střediscích pro děti minoritních skupin dostatečná, dále popsat, jak a jestli vůbec je přihlíženo k mentalitě těchto etnik. V neposlední řadě bylo mým cílem zmapovat, kterým aktivitám dávají děti minoritních skupin přednost a proč.

Pro práci jsem si stanovila tři hypotézy. Hypotéza č. 1 zní: „Většina aktivit je ovlivněna mentalitou klientů, podílejí se na tvorbě programu“, hypotéza č. 2 zní: „Děti minoritních skupin se více zapojují do příležitostných a spontánních zájmových činností než do pravidelné zájmové činnosti“ a hypotéza č. 3 zní: „Děti minoritních skupin jsou zapojeny především do zájmových aktivit kulturních a sportovních. Málo se zapojují

v oblasti přírodovědy a techniky.“ Výzkum hypotézu 1 a 3 potvrzuje, hypotézu 2 vyvrací.

Měla jsem k dispozici 2 druhy získaných informací, a to informace od dětí minoritních skupin a od pedagogů volného času, kteří s těmito dětmi na zkoumaných střediscích pracují. Děti jsem se dotazovala dotazníkem, jež měl 15 otázek, s pedagogy jsem vedla řízený rozhovor o 17 otázkách. Ve výsledcích výzkumu (v grafech a v tabulkách) jsem u jednotlivých otázek sice uváděla obě Salesiánská střediska, avšak především pro lepší přehlednost. Ve své práci zkoumaná Salesiánská střediska nesrovnávám.

Nyní k výsledkům dotazníkového šetření. Prvními čtyřmi otázkami jsem zjišťovala identifikační údaje dětí (pohlaví, věk, školní třída a škola). Z těchto grafů vyplývá skutečnost, že u romských dětí jejich věk často neodpovídá právě navštěvované školní třídě. Romové nikdy nepřipisovali a dodnes nepřipisují školnímu vzdělání velkou hodnotu. Většina Romů neumí pořádně číst a psát, což je způsobeno především odlišností vyučovacího jazyka od jejich mateřštiny, dále to může být chybějící nebo nedostatečná předškolní příprava. Tento problém se potom dále přenáší na další generace. **(10)**

Následujícími otázkami 5 a 6, jejichž odpovědi znázorňují grafy 5 a 6, jsem především pro svou představu o dané problematice zjišťovala, kolik volného času dotazované děti minoritních skupin mají a s kým nejraději svůj volný čas tráví. Ukázalo se, že v týdnu má nejvíce dětí více jak 6 hodin volného času a o víkendu má největší počet dětí volno celý den. Vezmeme-li v úvahu, kolik volného času děti minoritních skupin podle mého zjištění mají, stoupají Salesiánská střediska a jejich činnost s těmito dětmi na důležitosti. V současné době dochází k relativnímu nárůstu volného času mladé generace. Jedním z důvodů může být osvobození od dříve obvyklých povinností, které souvisejí s chodem domácnosti. Jeho množství relativně vzrůstá, kvantita ovšem neznamená kvalitu. Není-li nabídka volnočasových aktivit v institucích dostatečná, mohou děti a mládež nacházet jiné, často společensky nežádoucí aktivity. **(14)** Graf 6 ukazuje, že naprostá většina dětí nejraději tráví svůj volný čas s partou kamarádů nebo s kamarádem.

Graf 7, 8 a 9, který se vztahuje k otázkám 7, 8 a 9 dotazníku, se do jisté míry vztahuje k dílčímu cíli 1 mé práce, podle něhož jsem zjišťovala, do jaké míry vytváří Salesiánská střediska podmínky pro smysluplné trávení volného času dětí minoritních skupin. Otázkou 7 jsem se respondentů ptala, kde nejraději tráví svůj volný čas. Jak znázorňuje graf 7, nejvíce, tedy 48, jich tráví svůj volný čas nejraději právě v Salesiánském středisku mládeže (94,1 %). Druhou nejčastější možností bylo potom ve městě, což zahrlo 29 dětí (56,9 %). Jak uvádí graf 8, nejčastěji děti navštěvují Salesiánské středisko proto, že se jim tam líbí a činnosti je tam baví (100 %); někteří z nich, konkrétně 37 dětí (72,6 %) navštěvují Salesiánské středisko ještě proto, že ho navštěvují jejich kamarádi, což potvrzují slova Pávkové, J. (22), že mladí lidé jsou rádi spolu, bez ohledu na to, jaká činnost se jim při tom nabízí nebo je prováděna. Základní motivací pro ně je možnost strávit určitý čas s vrstevníky, moci s nimi mluvit o tom, co se jim líbí, způsobem, jaký se jim líbí, objevovat a zakoušet, jací vlastně jsou, v uvolněné a přátelské atmosféře. Graf 9 ukazuje, jak dlouho děti minoritních skupin již středisko navštěvují. Nejvíce, tedy 32 dětí (62,8 %), navštěvuje středisko více jak 2 roky. Tyto tři grafy dokládají, že Salesiánská střediska mládeže podmínky pro smysluplné trávení volného času dětí minoritních skupin vytvářejí. Dokazuje to především zjištěná skutečnost, že dotazované děti tráví svůj volný čas nejraději v těchto střediscích, protože se jim tam líbí a činnosti je tam baví, a protože největší část z nich středisko navštěvuje již více jak 2 roky.

Otázkou 10, jejíž odpovědi znázorňuje graf 10, jsem zjišťovala, jakých aktivit se děti minoritních skupin na Salesiánských střediscích účastní. Tato otázka má zároveň souvislost s dílčími cíli 1 a 4 mé práce, s hypotézou 2 a 3. Z grafu 10 vyplývá, že nejvíce dětí navštěvuje sportovní kroužek (86,3 %) a stejný počet dětí navštěvuje i kapelu a zpívání (86,3 %). Dále je velice oblíbený breakdance, tanec a počítače, internet, který navštěvuje 31 dětí (60,8 %) a dětská herna, kterou navštěvuje 30 dětí (58,8 %). Děti mohly současně označit více odpovědí. Graf 10 a údaje v něm zanesené, které vyplynuly z mého výzkumu, dokládají, do jaké míry vytvářejí Salesiánská střediska podmínky pro smysluplné trávení volného času dětí minoritních skupin, tedy dílčí cíl 1. Především tedy tím, že dětem nabízejí činnosti, o které mají skutečně zájem.

Dále se touto otázkou dostávám k dílčímu cíli 4, podle něhož zjišťuji, kterým aktivitám dávají tyto děti přednost a proč. Jak jsem již výše uvedla, graf 10 dokládá, že nejčastěji děti minoritních skupin navštěvují sportovní kroužek a kapelu, zpívání. Na druhém místě je to potom breakdance, tanec a počítače, internet. Třetí místo zaujímá dětská herna. Z tohoto vyplývá, že dávají jednoznačně přednost sportu, hudbě a tanci, což jsou pravidelné zájmové činnosti. Dále mají v menší míře zájem o počítače, internet a dětskou hernu, které jsou na těchto střediscích vedené jako spontánní zájmové činnosti. Touto otázkou zároveň popírám hypotézu 2 (Děti minoritních skupin se více zapojují do příležitostných a spontánních zájmových činností, než do pravidelné zájmové činnosti) a potvrzují hypotézu 3 (Děti minoritních skupin jsou zapojeny především do zájmových aktivit kulturních a sportovních. Málo se zapojují v oblasti přírodovědy a techniky).

Podíváme-li se na graf 11, který znázorňuje odpovědi respondentů na otevřenou otázku: „Jaká volnočasová aktivita (kroužek, činnost) podle Tvého názoru na Salesiánském středisku mládeže chybí?“, zjistíme, že 43 respondentům nechybí žádná aktivita (84,3 %), jsou tedy s nabídkou aktivit na Salesiánském středisku spokojeni. Tímto odpovídáme na otázku, která je zároveň dílčím cílem 2 mé práce, a která se ptá, zda je nabídka volnočasových aktivit pro děti minoritních skupin dostatečná, kladně, tedy ano, je, až na výjimky patrné z grafu 11.

Otázka 12, jejíž odpovědi jsou znázorněny v grafu 12 zjišťuje, jaká je frekvence návštěv střediska dětmi minoritních skupin. Z grafu 12 vyplývá, že 40 dětí minoritních skupin navštěvuje středisko pravidelně více jak 1 x týdně (78,4 %).

Důležitá pro můj výzkum je ovšem otázka 13, jejíž odpovědi vidíme znázorněné v grafu 13. Touto otázkou jsem zjišťovala, zda se děti minoritních skupin nějakým způsobem podílejí či mohou podílet na tvorbě programu. Tato otázka souvisí s hypotézou 1. Z grafu 13 je patrná jasná převaha dětí, které se na programu nějakým způsobem podílí, a to 40 dětí (78,4 %). Zbývajících 11 dětí (21,6 %) se na přípravě programu nepodílí. Hypotéza 1, která zní: „Většina aktivit je ovlivněna mentalitou klientů, podílejí se na tvorbě programu“, je tímto potvrzena.

Graf 14 znázorňuje odpovědi respondentů na otázku 14, která zjišťuje, jakým způsobem se děti podílí na tvorbě programu. Z tohoto grafu je patrné, že nejčastěji

vymýšlí program schůzky celá skupina s pomocí pedagoga, což uvedlo 33 respondentů (64,7 %).

Poslední 15. otázkou jsem zjišťovala míru spokojenosti dětí minoritních skupin na Salesiánském středisku. Tato otázka souvisí s dílčím cílem 1 a 2 mé práce. Z grafu 15 vyplývá, že naprostá většina respondentů je velmi spokojená, a to 45 respondentů (88,2 %). Pokud se dětem na Salesiánském středisku líbí, navštěvují ho rádi, lze z toho usuzovat, že Salesiánská střediska vytváří dobré, smysluplné podmínky pro trávení volného času dětí minoritních skupin. Vysoká míra spokojenosti dětí také poukazuje na to, že jim zde pravděpodobně nic nechybí, že nabídka volnočasových aktivit pro tyto děti je tedy dostatečná.

Nyní k výsledkům řízených rozhovorů. Prvními čtyřmi otázkami jsem zjišťovala identifikační údaje pedagogů volného času (pohlaví, věk, dosažené vzdělání, délka pedagogické praxe).

Tabulka 1a,b,c znázorňuje odpovědi pedagogů volného času na otázku 5, která se týká nabízených pravidelných, příležitostných a spontánních aktivit. Tato otázka dokládá, že obě Salesiánská střediska nabízí dětem minoritních skupin přibližně stejné aktivity a vytváří tak podmínky pro smysluplné trávení volného času těchto dětí.

Z grafu 5 můžeme vyčíst odpovědi pedagogů na otázku 6, kterou jsem zjišťovala, zda je podle jejich názoru nabídka pravidelných, příležitostných a spontánních aktivit pro děti minoritních skupin dostatečná. Jak ukazuje graf 5, více jak polovina, konkrétně 9 pedagogů (64,3 %), se domnívá, že nabídka aktivit pro děti minoritních skupin dostatečná je, čím zároveň potvrzují odpovědi dětí minoritních skupin v dotazníkové otázce 11 a potvrzují tak dílčí cíl 2 této práce. Zbývajících 5 respondentů (35,7 %) naopak nesouhlasí a ti následně uvádějí svá vysvětlení v následující otázce 7. Odpovědi pedagogů na otázku 7 uvádím v tabulkách 3a,b a je z nich patrné, že obě Salesiánská střediska nejvíce bojují s omezenými prostory, díky nimž nemohou pro děti minoritních skupin zajistit ještě více především sportovních aktivit, o něž mají tyto děti podle pedagogů velký zájem.

V grafu 6 jsou zaneseny odpovědi na otázku 8, kterou jsem především pro svou představu zjišťovala, zda Salesiánská střediska nabízí aktivity určené konkrétně jen

dětem minoritních skupin. 11 pedagogů je toho názoru, že speciální aktivity určené konkrétně romským dětem jejich středisko nabízí (78,6 %), a ti své odpovědi dále rozvádějí v otázce 9, jejíž odpovědi jsem zanesla do tabulek 4a,b. U této otázky si dovolím porovnat obě Salesiánská střediska. Důvod objasním. Z tabulky 4a můžeme snadno vyčíst, že odpovědi všech 7 respondentů ze Salesiánského střediska v Českých Budějovicích se neliší. Všichni shodně uvádějí, že romské děti mohou navštěvovat a navštěvují oratoř. V Teplicích se odpovědi všech 4 respondentů také neliší. Všichni shodně uvádějí, že aktivity, které jsou určeny jen dětem minoritních skupin, jsou v podstatě všechny aktivity, které toto středisko nabízí. Tímto se potvrzuje fakt, že vzhledem ke složení obyvatel v teplickém sídlišti Prosetice, kde se nachází Salesiánské středisko, tvoří značnou část návštěvníků salesiánského střediska Romové. Právě na tomto středisku je jim díky této skutečnosti věnována zvláštní pozornost. **(24)** Díky tomu se domnívám, že na obou střediscích je k mentalitě těchto etnik přihlíženo, na každém středisku jinak, svým způsobem. V Českých Budějovicích pracují s romskými i neromskými dětmi. V Teplicích se Salesiánské středisko celkově přizpůsobilo romské národnostní menšině díky vysokému počtu romských dětí, jež středisko navštěvují.

Otázka 10 zjišťuje, jaké aktivity děti minoritních skupin podle pedagogů volného času upřednostňují. Tato otázka má souvislost s hypotézou 2 a 3, s dílčím cílem 4, potvrzuje a doplňuje odpovědi dětí na dotazníkovou otázku 10. Odpovědi na otázku 10 řízeného rozhovoru jsou uvedené v tabulkách 2a,b,c a vyplývá z nich, že nejčastěji navštěvovanou pravidelnou aktivitou je podle pedagogů sportovní kroužek (100 %), breakdance, tanec (92,9 %) a kapela a zpívání (78,6 %). Z příležitostných zájmových činností děti upřednostňují především výlety (100 %) a ze spontánních aktivit má jasně přednost dětská herna (100 %). Porovnáme-li tyto odpovědi s odpověďmi dětí v dotazníku – na otázku 10 – zjistíme, že se odpovědi dětí a pedagogů vesměs shodují. Hypotézu 3 tak potvrzují, hypotézu 2 naopak vyvrací. Dále naplňuje dílčí cíl 4, kterým jsem si stanovila zjistit, jakým aktivitám dávají tyto děti přednost a proč. Na otázku „proč?“ odpovídá následující otázka 11, kde měli pedagogové uvést, proč děti podle jejich názoru upřednostňují právě výše uvedené aktivity. Jejich odpovědi jsem opět zanesla do tabulky pod číslem 5a,b. Nejvíce pedagogů uvedlo, že aktivity jako sport,

hudba, tanec a výtvarný projev volí proto, že k nim mají určité vlohy, že k těmto aktivitám inklinovali již v minulosti. Dalším velmi častým důvodem byla skutečnost, že je právě tyto aktivity nejvíce baví a dávají jim přednost před aktivitami, u kterých je třeba více přemýšlet. Setkala jsem se také s názorem, že děti tyto aktivity navštěvují proto, že je navštěvují jejich kamarádi. Jeden z pedagogů uvedl, že děti dávají více přednost výletům než víkendovým akcím, protože Romové mají pevný základ ve své rodině, která se o své děti bojí a nechce je na delší akce pouštět.

Otázka 12, jejíž odpovědi znázorňuje graf 7, souvisí s dílčím cílem 4 a hypotézou 2 této práce. Ten ukazuje, že děti minoritních skupin se zúčastňují především pravidelné zájmové činnosti, což uvedlo 9 respondentů (64,3 %). Otázka 12 tedy hypotézu 2 nepotvrzuje, ovšem splňuje dílčí cíl 4, na jehož základě jsem si stanovila zjistit, jakým aktivitám dávají tyto děti přednost a proč.

Graf 8 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku 13, kterou jsem, především pro svou představu, zjišťovala, jakým způsobem zvou pedagogové děti minoritních skupin na příležitostné a spontánní akce. Z grafu 8 vyplývá, že nejčastěji kontaktují pedagogové děti osobně (100 %) nebo prostřednictvím letáků (92,9 %).

Následující graf 9 zobrazuje odpovědi respondentů na otázku 14, kterou jsem zjišťovala, zda mají děti minoritních skupin možnost podílet se na tvorbě programu. Touto otázkou potvrzují hypotézu 1, protože z grafu 9 jasně vyplývá, že všech 14 respondentů (100 %) uvedlo, že děti minoritních skupin mají možnost podílet se na tvorbě programu. Tuto otázku doplňuje otázka 15, jejíž odpovědi jsou uvedené v tabulkách 6a,b a zjišťuje, jak se děti minoritních skupin podle pedagogů na tvorbě programu podílejí. Zároveň potvrzuje a doplňuje odpovědi dětí v otázce 14 dotazníku. Z tabulek je zřejmé, že mají děti vždy možnost říct, co by chtěly dělat, že se podílejí na tvorbě programu většinou ve skupině, nejčastěji s pomocí pedagoga, což je patrné i z odpovědí dětí v dotazníku (otázka 14).

Odpovědi na otázku 16 znázorňuje graf 10 a jednotlivé odpovědi pedagogů na otázku 17 jsou zaneseny v tabulkách 7a,b. Těmito odpověďmi se dostávám k dílčímu cíli 3 mé práce, kterým jsem si stanovila zjistit, jak Salesiánská střediska přihlíží k mentalitě těchto etnik. Jisté je, že k mentalitě těchto etnik je přihlíženo, což ukazuje

graf 10, kdy tuto skutečnost potvrdilo hned 14 respondentů (100 %). Tuto otázku doplňuje otázka 17. Z odpovědí respondentů v tabulkách 7a,b je patrné následující: jak již bylo výše řečeno, hodnotový systém romského etnika je v mnohém odlišný od našeho. Za nepodstatné považují vzdělání, což se ovšem odráží ve veškeré práci s nimi. Mnozí pedagogové uvádějí, že se při své práci s těmito dětmi musí přizpůsobovat zjednodušením pravidel, se kterými Romové obecně bojují, používáním jednodušší mluvy bez cizích, složitých slov, zjednodušených textů. Sama tuto skutečnost potvrzují svými těžkostmi při vyplňování dotazníků s romskými dětmi, kdy jsem zjistila, že tato technika není pro tuto skupinu dětí příliš vhodná. Kromě jiného se pedagogové při své práci s těmito dětmi přizpůsobují jejich potřebám a zájmům. Salesiánská střediska tedy nabízí široké spektrum aktivit, které děti baví a ve kterých jsou úspěšní, oproti menší nabídce kroužků technického či přírodovědného zaměření. Je nutné se těmto dětem přizpůsobit i finančně, jak uvedla většina respondentů. Podle mého názoru je velice potřebná a důležitá při práci s romskými dětmi právě odpověď jednoho z pedagogů: Snažíme se respektovat jejich kulturu, pouštíme jim například jejich hudbu (romskou, arabskou) a tím vytváříme hezké, jim blízké prostředí, které upevňuje jejich romství.

6 ZÁVĚR

Tato bakalářská práce, kterou jste právě dočetli, se týká dětí minoritních skupin, u nás především romských dětí, a jejich aktivit v Salesiánských střediscích mládeže. Svůj výzkum jsem zaměřila na Salesiánská střediska v Teplicích a v Českých Budějovicích.

Cílem mé práce bylo zjistit, do jaké míry vytváří Salesiánská střediska mládeže v Teplicích a v Českých Budějovicích podmínky pro smysluplné trávení volného času dětí minoritních skupin. Kromě tohoto hlavního cíle práce sledovala dosažení třech dílčích cílů. Zprvce jsem zjišťovala, zda je nabídka volnočasových aktivit na zkoumaných střediscích pro děti minoritních skupin dostatečná. Dále jsem se měla popsat, jakým způsobem je přihlíženo k mentalitě těchto etnik a nakonec bylo mým cílem zmapovat, kterým aktivitám dávají děti minoritních skupin přednost a proč. Domnívám se, že jsem na základě provedeného výzkumu tyto cíle splnila.

Na začátku práce byly sestaveny 3 hypotézy: Hypotéza 1 zní: „Většina aktivit je ovlivněna mentalitou klientů, podílejí se na tvorbě programu“, hypotéza 2 zní: Děti minoritních skupin se více zapojují do příležitostných a spontánních zájmových činností než do pravidelné zájmové činnosti“ a hypotéza 3 zní: „Děti minoritních skupin jsou zapojeny především do zájmových aktivit kulturních a sportovních. Málo se zapojují v oblasti přírodovědy a techniky.“ Výzkum hypotézu 1 a 3 potvrzuje, hypotézu 2 vyvrací.

Ve své práci jsem se snažila shrnout odborné teoretické poznatky z oblasti volného času, poznatky o romské národnostní menšině a o Salesiánském výchovném stylu (teoretická část práce), a také přinést do volnočasové pedagogické praxe poznatky týkající se aktivit a práce pedagogů volného času s romskými dětmi (výzkumná část). Tuto práci lze využít především pro možné rozšíření zájmových kroužků a volnočasových aktivit pro děti minoritních skupin na jmenovaných Salesiánských střediscích i na jiných střediscích volného času. Nabídka aktivit pro tyto děti se z výzkumu sice zdá být dostatečná, ovšem myslím si, že by člověk v tomto případě neměl být spokojený s tím, co je, ale nabídka volnočasových aktivit by se měla pružně

měnit podle poptávky a zájmu dětí. Dále je možné práci využít pro lepší informovanost dětí minoritních skupin o nabídce aktivit Salesiánských středisek.

Na základě výsledků výzkumu bych doporučila zlepšit spolupráci se školami v okolí, protože je to jedna z cest, jak zajistit prostory (tělocvičnu, hřiště) pro další sportovní aktivity, které je možné potom dětem nabídnout. Se zvýšením počtu aktivit by ovšem logicky asi muselo dojít k navýšení počtu zaměstnanců - pedagogů volného času, čím už narážím i na otázku finanční, která často nedovoluje přijímat nové zaměstnance.

I když z vyplněných dotazníků a provedených rozhovorů vyplývá, že jsou jak děti, tak pedagogové volného času, kteří s nimi pracují, spokojeni, podle mého názoru i osobní zkušenosti zde chybí komplexnost. Romové patří mezi skupiny ohrožené sociálním vyloučením, díky němuž mají jednotlivci omezené šance uspět ve světě. Šance dostupné většině společnosti jsou pro jednotlivé Romy, romské rodiny i celé komunity, nízké. Proto bych mezi pracovníky Salesiánského střediska rozhodně zařadila sociálního pracovníka, který by s romskými dětmi a mladistvými rozebíral jejich sociální situaci a problémy, které často řeší a které se promítají i do jejich činnosti a ochoty ke spolupráci s pedagogy na Salesiánském středisku.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. BALABÁNOVÁ, H. *Neznámí Romové*. (Pracovní materiál). 1. vyd. Ostrava: [s.n.], 2003. 15 s.
2. BALVÍN, J. et al. *Romové a etika multikulturní výchovy*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Hnutí R, 1999. 200 s. ISBN 80-902149-4-0.
3. BALVÍN, J. et al. *Společně (Spolu s Romy k multikulturní výchově ve školství)*. 1. vyd. Ústí nad Labem-Brno: Hnutí R, 1997. 148 s. ISBN 80-902149-2-4.
4. BARTOŠ, V. *Kapitoly z výchovy mimo vyučování a pedagogiky volného času*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2004. 50 s. ISBN 80-7044-608-0.
5. BLÁHA, V. *Nástin pojetí výchovy mimo vyučování žáků základních škol*. 1. vyd. Praha: SPN, 1982. 164 s.
6. BŘEZINOVÁ, K. *Volnočasové aktivity dětí na II. stupni základní školy ve vztahu k výskytu sociálně patologických jevů (kraj Vysočina-Moravské Budějovice)*. České Budějovice, 2007. 143 s. Bakalářská práce na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích na katedře Speciální a sociální pedagogiky. Vedoucí bakalářské práce Zdeněk Slomek.
7. DAVIDOVÁ, E. *Co se zachovalo a co se změnilo* [online]? Poslední úpravy dne 26.02. 2000. [cit.2008-01-28].
Dostupné z <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18571>>
8. DAVIDOVÁ, E. *Romano drom. Cesty Romů 1945-1990*. 2. přepracované vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. 274 s. ISBN 80-244-0524-5.

9. DAVIDOVÁ, E. – LHOTKA, P. – VOJTOVÁ, P. *Právní postavení Romů v zemích Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Triton, 2005. 158 s. ISBN 80-7254-727-5.
10. *Dětství Romů* [online]. Poslední úpravy dne 13.04.2000. [cit. 2008-01-28].
Dostupné z: <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18389>>
11. *Dospělost Romů* [online]. Poslední úpravy dne 26.02. 2000. [cit. 2008-01-28].
Dostupné z: <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18046>>
12. HOFBAUER, B. *Děti, mládež a volný čas*. 1. vyd. Praha: Portál, 2004. 176 s. ISBN 80-7178-927-5.
13. KRÍŽ, M. *Teorie a praxe středoškolského vzdělávání zrakově postižených v ČR*. České Budějovice, 2007. 60 s. Bakalářská práce na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích na katedře Speciální a sociální pedagogiky. Vedoucí bakalářské práce Petr Jánský.
14. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Střediska pro volný čas dětí a mládeže*. Souhrn metodických textů k vybraným problémům činnosti domů dětí a mládeže a stanic zájmových činností [online]. [cit. 2008-03-14].
Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/ostatni_1998>
15. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže*. Praha: MŠMT, odbor pro mládež, 2002. 48 s. [online]. [cit.2008-03-14].
Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/prevence_2002>

16. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY ČESKÉ REPUBLIKY. *Vyhláška č. 432/1992 Sb., o střediscích pro volný čas dětí a mládeže* ze dne 31. prosince 1992. [online]. [cit. 2008-02-12]
Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlasiky_432>
17. *Mládí Romů* [online]. Poslední úpravy dne 26. 02. 2000. [cit. 2008-01-28].
Dostupné z: <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18624>>
18. NAVRÁTIL, P. *Romové v české společnosti*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 224 s. ISBN 80-7178-741-8.
19. NEČAS, C. *Romové v české společnosti včera a dnes*. 3. doplněné vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1995. 98 s. ISBN 80-7067-559-4.
20. NĚMEC, J. et al. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. 1. vyd. Brno: Paido, 2002. 120s. ISBN 80-7315-012-3.
21. PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*. 1. vyd. Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu PČR, 2004. 184 s. ISBN 80-86621-07-3.
22. PÁVKOVÁ, J. et al. *Pedagogika volného času*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. 231 s. ISBN 80-7178-711-6.
23. PIEPER, J. *Volný čas – vzdělání – moudrost*. 1.vyd. Praha: Křesťanská akademie Praha, 1992. ISBN 80-900615-6-7.
24. *Práce v salesiánském duchu*. [online] Příručka pro spolupracovníky v salesiánských dílech v ČR. [cit.2008-03-15].

Dostupné z:

<http://www.teplicecity.cz/sasm/soubory/system_vychovy.doc>

25. *Romská rodina* [online]. Poslední úpravy dne 26.02. 2000. [cit. 2008-01-28].
Dostupné z: <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18387>>
26. SLEPIČKOVÁ, I. *Sport a volný čas*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2000. 112 s. ISBN 80-246-0044-7.
27. SPOUSTA, V. et al. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1996. 40 s. ISBN 80-210-1274-9.
28. SPOUSTA, V. et al. *Metody a formy výchovy ve volném čase*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1996. 82 s. ISBN 80-1275-7.
29. *Stáří Romů* [online]. Poslední úpravy dne 26.02.2000. [cit. 2008-01-28].
Dostupné z: <<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18074>>
30. VÁŽANSKÝ, M. *Volný čas a pedagogika zážitku*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1994. 64 s. ISBN 80-210-0428-2.
31. VÁŽANSKÝ, M. – SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. 1. vyd. Brno: Paido, 1995. 194 s. ISBN 80-901737-9-9.
32. *Zákon č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních v platném znění*. [online].[cit. 2008-02-11].
Dostupné z: <http://www.pravnipredpisy.cz/predpisy/ZAKONY/1978/076978/Sb._076978_.php>

33. *Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a změně některých zákonů v platném znění* ze dne 10.července 2001. [online]. [cit. 2008-02-11]. Dostupné z:<<http://www.mozek.cz/info/o-pravech-prislusniku-narodnostnich-mensin>>
34. ZÁMEČNÍKOVÁ, P. *Způsob trávení volného času jako faktor sociálně patologických jevů u žáků 2. stupně základních škol v Uherském Hradišti*. České Budějovice, 2005. 113 s. Diplomová práce na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích na katedře Speciální a sociální pedagogiky. Vedoucí diplomové práce Josef Hošek.

8 KLÍČOVÁ SLOVA

Volný čas

Děti minoritních skupin

Zájmové činnosti

9 PŘÍLOHY

Příloha 1: Dotazník

Příloha 2: Řízený rozhovor

Příloha 1

Dotazník

Milé holky, milí kluci,

jmenuji se Martina Špuláková. Píši bakalářskou práci na téma: „*Děti minoritních skupin a jejich aktivity na Salesiánských střediscích v Teplicích a Českých Budějovicích.*“ Dovoluji si vás proto požádat o vyplnění dotazníku, který se týká trávení vašeho volného času na Salesiánských střediscích. Vaše odpovědi budou použity pouze pro mou bakalářskou práci. Dotazník je anonymní. Prosím, označte své odpovědi křížkem, popř. odpovězte vlastními slovy na vyznačených místech.

Předem děkuji za vyplnění dotazníku.

1) Pohlaví:

a) dívka

b) chlapec

2) Věk (prosím, uveď): .....

3) Třída, do které chodíš (prosím, uveď): .....

4) Škola, kterou navštěvuješ (prosím, uveď).....

5) Kolik hodin volného času obvykle denně máš?

Během týdne (pondělí až pátek):

O víkendu:

a) méně než 2 hodiny

a) méně než 4 hodiny

b) 2-4 hodiny

b) 4-6 hodin

c) 4-6 hodin

c) 6-8 hodin

d) více než 6 hodin

d) více než 8 hodin

e) mám volno celý den

6) S kým nejraději trávíš svůj volný čas?

a) s rodiči

b) se sourozenci

c) s kamarádem/kamarádkou

d) s partou kamarádů/kamarádek

e) sám/sama

7) Kde nejraději trávíš svůj volný čas?

a) doma

b) v přírodě

c) ve městě

d) v salesiánském středisku mládeže

e) jinde (prosím, uveď).....

8) Z jakého důvodu navštěvuješ Salesiánské středisko mládeže? Vyber:

a) protože ho navštěvují kamarádi

b) protože nechci být sám

c) protože se mi tam líbí, činnosti mě tam baví

- d) protože to chtějí rodiče
- e) protože toto středisko pracuje převážně právě s romskými dětmi
- f) protože nemám dobré zkušenosti s jinými středisky mládeže
- g) jiný důvod (prosím, uveď').....

9) Jak dlouho navštěvuješ salesiánské středisko mládeže? Vyber:

- a) méně jak 1 rok
- b) 1-2 roky
- c) více jak 2 roky

10) Jakých aktivit se na salesiánském středisku mládeže účastníš? Vyber:

- a) přírodovědný kroužek
- b) výtvarný kroužek
- c) dramatický kroužek
- d) sportovní kroužek
- e) kapela a zpívání
- f) breakdance, tanec
- g) doučování
- h) víkendové akce
- i) herna
- j) počítače, internet
- k) jiné (prosím, uveď').....

11) Jaká volnočasová aktivita (kroužek, činnost) podle Tvého názoru na Salesiánském středisku mládeže chybí?(prosím, uveď').....

12) Jak často středisko navštěvuješ?

- a) pravidelně 1x týdně

b) pravidelně více jak 1x týdně

c) příležitostně

13) Podílíš se nějak na tvorbě programu?

a) podílím se

b) nepodílím se

14) Jestliže se podílíš na tvorbě programu, uveď jakým způsobem:

a) návrh na program schůzky vymyslím sám, sdělím jej vedoucímu pedagogovi

b) návrh na program schůzky vymyslím s kamarády, sdělíme jej vedoucímu pedagogovi

c) návrh na program schůzky vymýšlí celá skupina, sdělí je vedoucímu pedagogovi

d) program schůzky vymýšlí celá skupina s pomocí pedagoga

e) jiný způsob (prosím, uveď).....

15) Jak se Ti na Salesiánském středisku mládeže líbí? Ohodnot' známkou 1-5 jako ve škole, kdy 1 znamená velmi líbí a 5 znamená nelíbí.

1

2

3

4

5

Příloha 2

Řízený rozhovor

1. muž žena

2. Věk:

- 20-30 let
- 31-40 let
- 41-50 let
- 51-60 let
- více jak 60 let

3. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání je:

- středoškolské
- vyšší odborné
- vysokoškolské

4. Uveďte délku Vaší praxe:

- 1-5 let
- 6-15 let
- 16-30 let
- 31-45 let

5. Které pravidelné, příležitostné a spontánní zájmové aktivity toto Salesiánské středisko mládeže dětem minoritních skupin nabízí?

Pravidelné :

- přírodovědný kroužek
- výtvarný kroužek
- dramatický kroužek

- sportovní kroužek
- kapela a zpívání
- breakdance, tanec
- doučování
- jiné.....

Příležitostné:

- víkendové akce
- exkurze
- výlety
- divadelní představení
- jiné.....

Spontánní:

- ↑ dětská herna
- ↑ sportovní hřiště
- ↑ počítače, internet
- jiné.....

6. Myslíte si, že je nabídka pravidelných, příležitostných a spontánních aktivit Salesiánského střediska mládeže pro děti minoritních skupin dostatečná?

- ano   ne

7. Pokud ne, uveďte prosím proč.

8. Pořádají se zde aktivity určené konkrétně jen dětem minoritních skupin (romským dětem)?

- ano   ne

9. Pokud ano, jaké to jsou?

10. Kterým aktivitám z celkové nabídky aktivit na tomto Salesiánském středisku mládeže dávají děti minoritních skupin přednost?

Pravidelné :

- přírodovědný kroužek
- výtvarný kroužek
- dramatický kroužek
- sportovní kroužek
- kapela a zpívání
- breakdance, tanec
- doučování
- jiné.....

Příležitostné:

- víkendové akce
- exkurze
- výlety
- divadelní představení
- jiné.....

Spontánní:

- dětská herna
- sportovní hřiště
- počítače, internet
- jiné.....

11. Proč si myslíte, že dávají přednost právě těmto aktivitám?

12. Zúčastňují se především pravidelné, příležitostné nebo spontánní zájmové činnosti?

pravidelné

příležitostné

spontánní

13. Jakým způsobem zvete děti na příležitostné a spontánní akce?

osobním kontaktem dětí

osobním kontaktem rodin dětí

kontaktem škol

prostřednictvím letáků

jiným způsobem.....

14. Mají děti minoritních skupin možnost podílet se na přípravě programu?

ano

ne

15. Pokud ano, uveďte prosím jak se podílejí:

16. Je při přípravě programu a při činnosti s těmito dětmi přihlíženo k mentalitě těchto etnik?

ano

ne

17. Pokud ano, uveďte prosím jak: